

Riksdagens protokoll

1976/77:128

11 maj 1977

Debatter m. m.

Onsdagen den 11 maj

Stöd till dagspressen m. m.....	3
Upphävande av statlig myndighets skyldighet att anlita PK-banken	45
Ändring i valutalagen, m. m.....	54
Åtgärder för att underlätta företagens uppgiftslämnande....	69
Viss försöksverksamhet på kulturområdet.....	82
Upprustning av Göta kanal, m. m.....	95
Ändring i skogsvårdslagen	111
Näringspolitiken.....	112
Meddelande om frågor:	
1976/77:446 av herr Nilsson i Kristianstad (s) om handikappanpassade personvagnar vid SJ.....	140
1976/77:447 av herr Ringaby (m) om översvämningarna i Bergslagsområdet	141
1976/77:448 av fru Dahl (s) om åtgärder mot avvisning av svenska medborgare som önskar besöka Polen	141

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 11 maj

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:42 om stöd till dagspressen m. m. samt om stöd till vissa tidningar och tidskrifter m. m.....	3
---	---

Finansutskottets betänkanden

1976/77:19 om tilläggsbudget III: viss del av budgetdepartementets verksamhetsområde	45
1976/77:20 om tilläggsbudget III: statens allmänna fastighetsfond.....	45
1976/77:21 om tilläggsbudget III: avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	45

1976/77:22 om anslag till riksgäldskontoret och riksdagens re- visorer.....	45
1976/77:23 om upphävande av statlig myndighets skyldighet att anlita Post- och Kreditbanken, PK-banken.....	45
1976/77:24 om fortsatt valutareglering m. m. samt om banko- reglementet	54
1976/77:25 om åtgärder för att underlätta företagens uppgifts- lämnande m. m.....	69
<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
1976/77:44 om tilläggsbudget III: garanti till Systembolaget AB för pensionsåtaganden.....	82
1976/77:47 om uppskov med behandlingen av vissa ären- den	82
<i>Utrikesutskottets betänkanden</i>	
1976/77:18 om godkännande av ändring i EFTA-konventio- nen	82
1976/77:19 om tilläggsbudget III: utrikesdepartementet.....	82
<i>Socialutskottets betänkanden</i>	
1976/77:34 om tilläggsbudget III: socialdepartementet.....	82
1976/77:35 om enskilda vårdhem m. m.....	82
<i>Kulturutskottets betänkanden</i>	
1976/77:41 om viss försöksverksamhet på kulturområdet...	82
1976/77:45 om uppskov med behandlingen av vissa ären- den	95
<i>Utbildningsutskottets betänkande</i>	
1976/77:22 om granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileums- fonds verksamhet och förvaltning	95
<i>Trafikutskottets betänkanden</i>	
1976/77:22 om upprustning av Göta kanal, m. m.....	95
1976/77:24 om uppskov med behandlingen av vissa ären- den	111
<i>Jordbruksutskottets betänkanden</i>	
1976/77:29 om ändring i skogsvårdslagen, m. m.....	111
1976/77:30 om kontrollen av plantskoleväxter.....	112
<i>Näringsutskottets betänkande</i>	
1976/77:30 om näringspolitiken.....	112

Onsdagen den 11 maj

Kl. 10.00

Stöd till dagspressen m. m.

§ 1 Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motion

1976/77:1640 till finansutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

skatteutskottets betänkande 1976/77:46

justitieutskottets betänkanden 1976/77:25, 29–31, 33 och 34

kulturutskottets betänkande 1976/77:43

utbildningsutskottets betänkanden 1976/77:21 och 23–27

jordbruksutskottets betänkande 1976/77:23

näringsutskottets betänkande 1976/77:35–37

arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1976/77:26 och 27

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:147.

§ 5 Stöd till dagspressen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:42 med anledning av propositionerna 1976/77:100 såvitt avser stöd till dagspressen m. m. samt 1976/77:99 om stöd till vissa tidningar och tidskrifter m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:99 hade regeringen (budgetdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

2. godkänna de ändringar i grunderna för samdistributionsrabatt för dagstidningar som regeringen förordat,

3. godkänna de grunder för stöd till organisationstidskrifter som regeringen förordat,

4. godkänna de grunder för stöd till tidningar på andra språk än svenska som regeringen förordat,

5. till Stöd till tidningar på andra språk än svenska på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.,

6. till Stöd till dagspressen för budgetåret 1977/78 under åttonde huvudtiteln utöver i propositionen 1976/77:100 bil. 11 förslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 18 000 000 kr.,

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

7. till Presstödsnämnden för budgetåret 1977/78 under åttonde huvudtiteln utöver i propositionen 1976/77:100 bil. 11 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 400 000 kr.,

8. till Stöd till organisationstidskrifter för budgetåret 1977/78 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.,

9. till Stöd till tidningar på andra språk än svenska för budgetåret 1977/78 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.,

10. till Åtgärder för invandrare för budgetåret 1977/78 under tolfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till förslaget i propositionen 1976/77:100 bil. 15 med 600 000 kr. minskat reservationsanslag.

I propositionen 1976/77:100 bil. 11 hade regeringen (budgetdepartementet) föreslagit riksdagen

att till Presstödsnämnden för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 1 174 000 kr.,

att till Stöd till dagspressen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 189 000 000 kr. samt

att till Pressens lånefond för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

I propositionen 1976/77:99 hade föreslagits att ett statligt stöd skulle införas till organisationstidskrifter. Stödet föreslogs utgå dels till medlemsblad, dels till tidskrifter som var organ för religiösa, nykterhetsfrämjande, politiska, miljövårdande, idrottsliga, försvarsfrämjande organisationer samt organisationer som företrädde handikappade eller arbetshindrade. Den avgränsning av kretsen stödberättigade tidskrifter som föreslogs anslöt i allt väsentligt till den gränsdragning som tidigare gjorts i fråga om befrielse från mervärdskatt.

Vidare föreslogs i propositionen att ett särskilt stöd skulle införas till invandartidningar. Detta skulle utgå fr. o. m. år 1977.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:72 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen uttalade att regeringens i budgetpropositionen aviserade förslag till presstöd till tidningar på annat språk än svenska borde ges en sådan utformning, att stöd till sådana tidningar kunde utgå fr. o. m. kalenderåret 1977, enligt de riktlinjer som angavs i KU:s betänkande 1975/76:46,

1976/77:232 av herr Gustavsson i Ängelholm m. fl. (s).

dels de med anledning av propositionen 1976/77:99 väckta motionerna

1976/77:1469 av fru Diesen m. fl. (m),

1976/77:1470 av herr Hernelius (m),

1976/77:1471 av herrar Stensson (fp) och Karl Bengtsson i Varberg (fp),

1976/77:1472 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. med anledning av propositionen 1976/77:99 ge regeringen till känna vad som anförts i motionen rörande en uppräknig av produktionsbidragen till dagstidningarna,

2. med anledning av propositionen 1976/77:99 p. 3 uttala att stödet till organisationstidskrifter även borde omfatta

a) de tidskrifter som gavs ut på andra språk än svenska samt i dessa fall såvitt gällde medlemsblad utgå enligt samma principer som för invandrarnas riksorganisationers medlemstidningar,

b) tidskrifter som gavs ut av lokala och regionala organisationer,

3. med anledning av propositionen 1976/77:99 p. 4 uttala att stöd till allmänna nyhetstidningar på annat språk än svenska borde utgå i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:1473 av herr Fagerlund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1976/77:99 såvitt avsåg p. 10 samt ge regeringen till känna vad som i motionen 1976/77:1472 anförts rörande dispositionen av viss del av anslaget Åtgärder för invandrare,

1976/77:1492 av fru Göthberg m. fl. (c),

1976/77:1493 av herrar Lövenborg (–) och Hagel (–), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för

1. att det i propositionen 1976/77:99 föreslagna fasta årliga bidraget – 2 500 kr. per tidskrift – skulle utgå med 5 000 kr. per tidskrift och att anslaget skulle räknas upp i enlighet därmed,

2. att stödet varje år automatiskt höjdes med en procentsats som motsvarade skillnaden mellan ökningen av kostnaderna för postdistribution av tidskrifter och kostnadsindex,

3. att bedömningen av annonsvolymen baserade sig på ett årsgenomsnitt,

1976/77:1494 av herr Richardson (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om stöd till regionala och lokala organisationstidskrifter utreddes närmare,

1976/77:1495 av herrar Söderström (m) och Sjönell (c),

1976/77:1496 av herr Wachtmeister i Staffanstorp m. fl. (m),

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

1976/77:1506 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m),

1976/77:1507 av fru Andrén (fp) och herr Stensson (fp),

1976/77:1508 av herr Johansson i Skärstad (c) och

1976/77:1509 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade och gav regeringen till känna att invandrar-tidningar och -tidskrifter borde ges stöd enligt samma kriterier som gällde för svenska publikationer,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en utredning av invandrar-tidningarnas och tidskrifternas speciella situation,

3. att riksdagen borde uttala att grundavgiften inom samdistributions-systemet borde avskaffas och anhålla hos regeringen om förslag därom,

4. att riksdagen skulle uttala att en uppräknig av produktionsbidragen till dagstidningar borde ske med hänsyn till kostnadsutvecklingen och anhålla hos regeringen om förslag därom,

5. att riksdagen med ändring i propositionen 1976/77:99 beslutade fastställa grundbidraget till organisationstidskrifter till 5 000 kr.,

6. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en utredning med syfte att trygga utgivningen av tidskrifter med liten upplaga, med lokal utgivning eller med speciella distributionsproblem – under beaktande av vad som i övrigt i motionen sagts om de politiska partiernas tidskriftsutgivning.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande stöd till dagspressen med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 6 samt propositionen 1976/77:100 bil. 11 i denna del till Stöd till dagspressen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 207 000 000 kr.,

2. beträffande grunderna för samdistributionsrabatt med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 2 godkänna de ändringar i grunderna för samdistributionsrabatt för dagstidningar som förordats i propositionen samt avslå motionen 1976/77:1509 p. 3 och ge regeringen till känna vad utskottet anfört rörande villkoren för en tidnings deltagande i samdistribution,

3. beträffande en uppräknig av produktionsbidragen till dagstidningarna förklara motionerna 1976/77:1472 p. 1 samt 1976/77:1509 p. 4 besvarade med vad utskottet anfört i denna del,

4. beträffande Pressens lånefond med bifall till propositionen 1976/77:100 bil. 11 i denna del till Pressens lånefond för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.,

5. beträffande Presstödsnämnden med bifall till propositionerna 1976/77:99 p. 7 samt 1976/77:100 bilaga 11 i denna del till Presstödsnämnden för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 1 574 000 kr.,

6. beträffande stöd till organisationstidskrifter

a) med anledning av propositionen 1976/77:99 p. 3 godkänna de grunder för stöd till organisationstidskrifter som förordats i propositionen med den ändring som föranleddes av utskottets ställningstagande i betänkandet samt ge regeringen till känna vad utskottet där anfört rörande möjligheterna för presstödsnämnden att bevilja stöd till tidning som drabbades av störningar i konkurrensförhållanden och

b) avslå motionerna

1. 1976/77:1470
2. 1976/77:1471
3. 1976/77:1492
4. 1976/77:1493
5. 1976/77:1495
6. 1976/77:1496
7. 1976/77:1506
8. 1976/77:1507
9. 1976/77:1508

10. 1976/77:1509 p. 5 och 6 samt

c) förklara motionerna 1976/77:1472 p. 2 b) och 1976/77:1494 besvarade med vad utskottet anfört samt

d) avslå motionen 1976/77:1472 p. 2 a,

7. beträffande stöd till organisationstidskrifter med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 8 till Stöd till organisationstidskrifter för budgetåret 1977/78 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.,

8. beträffande stöd till tidningar på annat språk än svenska

a) med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 4 godkänna de grunder för stöd till tidningar på annat språk än svenska som förordats i propositionen samt avslå motionerna 1976/77:1469 och 1976/77:1472 p. 3, 1976/77:1509 p. 1 och 2 samt ge regeringen till känna vad utskottet anfört rörande möjligheterna för vissa tidningar på annat språk än svenska att erhålla stöd enligt reglerna för det allmänna presstödet,

b) förklara motionen 1976/77:72 besvarad samt

9. beträffande stöd till tidningar på annat språk än svenska

a) med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 5 till Stöd till tidningar på annat språk än svenska på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.,

b) med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 9 till Stöd till tidningar på annat språk än svenska för budgetåret 1977/78 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.,

10. beträffande åtgärder för invandrare med anledning av propositionen 1976/77:99 p. 10 och med ändring av riksdagens tidigare beslut vid innevarande riksmöte till Åtgärder för invandrare för budgetåret 1977/78 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 725 000 kr. samt avslå motionen 1976/77:1473,

11. beträffande skatten på annonser och reklam med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 1 anta förslaget i propositionen till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

12. beträffande en utredning om annonsbladen avslå motionen 1976/77:232.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Johansson i Trollhättan, Svensson i Eskilstuna, Karlsson i Malung och Nyquist samt fru Cederqvist, fröken Nilsson och fru Stålberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 a-c bort hemställa

att riksdagen skulle såvitt avsåg stöd till organisationstidskrifter

a) med bifall till propositionen 1976/77:99 p. 3 godkänna de grunder för stöd till organisationstidskrifter som förordats i propositionen samt

b) avslå motionerna

1. 1976/77:1470

2. 1976/77:1471

3. 1976/77:1492

4. 1976/77:1493

5. 1976/77:1495

6. 1976/77:1496

7. 1976/77:1506

8. 1976/77:1507

9. 1976/77:1508

10. 1976/77:1509 p. 5 och 6 samt

c) förklara motionerna 1976/77:1472 p. 2 b och 1976/77:1494 besvarade med vad reservanterna anført,

2. av herrar Johansson i Trollhättan, Svensson i Eskilstuna, Karlsson i Malung och Nyquist samt fru Cederqvist, fröken Nilsson och fru Stålberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 d, 8 och 10 bort hemställa att riksdagen skulle

6 d) med bifall till motionen 1976/77:1472 p. 2 a ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande stöd till organisationstidskrifter som gavs ut på andra språk än svenska,

8. beträffande stöd till tidningar på annat språk än svenska

a) med anledning av propositionen 1976/77:99 p. 4 samt med avslag på motionerna 1976/77:1469 och 1976/77:1509 p. 1 och 2 och med bifall till motionen 1976/77:1472 p. 3 uttala att stöd till allmänna nyhetstidningar på annat språk än svenska borde utgå i enlighet med förslaget i motionen 1976/77:1472 samt i övrigt enligt de grunder som föreslagits i propositionen,

b) förklara motionen 1976/77:72 besvarad samt

10. beträffande anslaget Åtgärder för invandrare med avslag på propositionen 1976/77:99 p. 10 och med bifall till motionen 1976/77:1473 besluta att ej reducera anslaget i förhållande till tidigare beslut under in-

nevarande riksmöte samt ge regeringen till känna vad reservanterna an-
fört rörande anslaget.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Det statliga press- och tidskriftsstöd som vi skall besluta om i dag och som vi kommer att debattera några timmar skall ses som ett led i våra ansträngningar att värna om en fri och mångfaldig opinionsbildning i en öppen folkstyrelse. Utan fria massmedier är ett demokratiskt system inte värt namnet. Dagstidningarna och organisationspressen har viktiga funktioner för den demokratiska opinionsbildningen.

I pressutredningen var vi överens om att massmedierna har fyra väsentliga demokratiska funktioner. De skall informera, kommentera, granska och främja en kommunikation inom och mellan politiska, fackliga och andra ideella grupper i samhället.

Det är viktigt att vi har dessa grundläggande förutsättningar aktuella för oss, då vi tar ställning till de förslag som regeringen har lagt fram i propositionen 99. Förslagen innebär viktiga steg vidare i den utveckling som startade då vi från socialdemokratiskt håll med stöd av centern i början av 1970-talet drev igenom ett statligt stöd till dagspressen, så konstruerat att det i huvudsak har kunnat stoppa den sedan andra världskriget allt snabbare tidningsdöden. Låt mig ge den borgerliga regeringen det erkännandet att det är bra att detta reformarbete nu fortsatts, så att även organisationstidskrifterna får bättre möjligheter att leva vidare. Pressutredningen förordade detta som ett nödvändigt komplement till sina förslag om dagspressen, och det är nu viktigt att tidskrifterna lyfts fram. Organisationspressen måste uppmärksammas, därför att den är betydelsefull som språkrör utåt och för medlemmarnas talan i den breda, fortlöpande debatt som är demokratins livsnerv.

Vi har i vår socialdemokratiska motion tagit upp några saker som är viktiga att påpeka och har föreslagit några förändringar som enligt vår mening bör göras i det här förslaget.

Låt mig då först ta upp frågan om samdistributionsrabatten och produktionsbidragen.

Presstödet har varit framgångsrikt. Tidningsdöden har hejdats, och detta beror framför allt på att vi har satsat på ett selektivt stöd till de tidningar som främst behöver stöd, dvs. andratidningarna eller, enligt de nya reglerna, lågtäckningstidningarna. Vi vet ju alla att marknadskrafterna och tidningarnas stora beroende av annonsintäkter leder till att de mindre tidningarna på konkurrensorter kommer i ett allt svårare läge i förhållande till de större tidningarna. Utan de selektiva produktionsbidragen skulle vi i dag inte längre ha någon valfrihet för människorna när det gäller den lokala och regionala nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen, ja, presstödet har också stor betydelse för storstadspressen. Produktionsbidragen till lågtäckningstidningar är den tunga biten i presstödet och är även i fortsättningen helt avgörande för att de mindre tidningarna och lågtäckningstidningar över huvud taget skall kunna överleva.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Det är därför som vi i vår motion tryckt på att produktionsbidragen måste räknas upp. Kostnadsökningarna i tidningsbranschen är minst sagt oroande, och den förstärkning som nu görs av samdistributionsrabatten och de förändringar som sker då det gäller reklamskatten bidrar också de till att öka resursgapet mellan de stora och små tidningarna. Vi har stött förslaget att räkna upp samdistributionsrabatten därför att vi vill vara med och värna om systemet med samdistribution. Men – och det måste betonas – vi vill inte se detta som ett steg mot ökad satsning på generella bidrag i presstödet.

Höjningen måste kompenseras med en uppräknig av produktionsbidragen, och jag konstaterar med tillfredsställelse att vi uppnått enighet om det i utskottet. Inte ens moderaterna, som förra året motarbetade höjningen av det selektiva stödet, har gått emot utskottsmajoriteten i den frågan i år.

Låt oss därför hoppas att den långa striden om det selektiva presstödet härmed är avslutad och att regeringen nästa år beaktar sitt ansvar för den fria opinionsbildningen och då kompenserar lågtäckningstidningarna för kostnadsökningar och deras mindre andel av den nu föreslagna höjningen av presstödet genom en sådan uppräknig av produktionsbidragen som vi i utskottet uppnått enighet om att begära.

Om jag så, herr talman, får gå över till organisationstidningarna, nödgas jag konstatera att stödets syfte helt tycks ha missförstått av Allan Hernelius, som i sin motion raljerar över att folkrörelserna och andra starka organisationer kommer att få stöd till att ge ut sina tidskrifter. Precis som om stödet vore tänkt till organisationer som sådana. Vår demokrati är ju en folkrörelsedemokrati. Det är genom arbete i stora och landsomfattande organisationer, fackliga, politiska och ideella, som de många människorna bygger vidare på vårt samhälle i en riktning som främjar välstånd och meningsfulla levnadsvillkor. Från socialdemokratiskt håll vill vi satsa på att med hjälp av de många människornas arbete lokalt, regionalt och på riksplanet inom olika folkrörelser ytterligare demokratisera vårt styrelseskick. De många människorna måste få vara med och bestämma.

Det är som ett led i dessa strävanden som tidskriftsstödet skall ses. Tidskrifterna är – det vet alla som jobbat med de här frågorna och som har någon anknytning till organisationslivet – omistliga både som språkrör för organisationerna och som fora för intern debatt och kommunikation. I ett läge där stora grupper i vårt samhälle saknar dagliga tidningar är organisationstidskrifterna ett andningshål för den fria debatten. Det är alltså omtanken om debatten och vitaliteten inom vår demokrati som motiverar stödet.

Vi vet i dag att kostnadsökningarna för tidskriftsutgivning har varit svåra att klara. Tidskrifterna måste minska sina ambitioner. Utvecklingen har gått i riktning mot färre utgivningar per år, mindre format, billigare papper och sämre tryck. Gränsen är snart nådd då ett stort antal organisationer skulle behöva helt upphöra med att utge medlemsblad. Vi

har själva här i riksdagen bidragit till dessa svårigheter genom att förra året besluta att subventionen i postens tidningstaxa successivt skall upphöra. Vi måste nu ta vårt ansvar och hjälpa till med distributionsstöd, och det är bättre att vi gör det nu än om några år – då kan det vara för sent.

Det är ett bra förslag som den folkpartistiske budgetministern har lagt fram, men så bygger det också i allt väsentligt på ett förslag som den socialdemokratiska regeringen lät arbeta fram i tidskriftsutredningen. Jag skall erkänna att jag blev litet konfunderad då moderaterna i utskottet föreslog att vi inom utskottet skulle ta god tid på oss och arbeta om det i grunden. Lyckligtvis fick de ställa in sig i ledet och stödja regeringen – motståndet mot uppskovstanken var allt för starkt inom utskottet i dess helhet.

I ett avseende har de borgerliga partierna i utskottet kört över sin egen regering. Det gäller behandlingen av ICA-Kuriren. Trots att statsrådet Mundebo efter noga övervägande, bl. a. av ICA-förbundets remissyttrande, funnit att det föreslagna presstödet inte kan få några snedvridande effekter på konkurrensen mellan våra organisations- och folkrörelseägda tidningar och kommersiella veckotidningar har utskottsmajoriteten fallit undan för påtryckningar och gett presstödsnämnden en pekpinne om att även ICA-Kuriren bör få presstöd. Reglerna är visserligen generellt utfärdade i utskottets skrivning – och det är en förbättring i förhållande till motionernas förslag – men det framgår klart att det är en lex ICA-Kuriren som man åsyftar. En annan tolkning från presstödsnämndens sida skulle nämligen leda till att man öppnar alla dörrar och helt spränger ramen för det föreslagna stödet.

Vi har reserverat oss på den här punkten. Vi har inte blivit övertygade om att inte både tidskriftsutredningen och budgetministern har felbedömt situationen. Det är främst med tidningen Vi som ICA-Kuriren jämförs, men jag kan inte med bästa vilja i världen se särskilt stora likheter mellan dessa tidningar. Tidskriften Vi är en medlemstidning för konsumentkooperationen som får stöd för de exemplar som går till medlemmar. Tidningen Vi fyller alltså de funktioner som organisationstidningar har i samhällsdebatten. ICA-Kuriren är däremot en kommersiell veckotidning – t. o. m. Sveriges största – och ges ut av ett särskilt förlag, som också ger ut andra tidningar och publikationer. Den samverkan på annonsmarknaden som förekommer mellan de folkrörelseägda tidningarna Vi, Land, Vi Bilägare och Vår Bostad samt tidningen ICA-Kuriren kan inte tas till intäkt för att de i andra avseenden konkurrerar med varandra och därför måste likabehandlas i detta avseende.

Vi har i vår reservation framhållit att om verkligen tidskriftsstödet i något fall kommer att få konkurrensnedvridande effekter, så måste regeringen redovisa detta för riksdagen och föreslå ändringar i stödets konstruktion, men, som sagt: vi har inte blivit övertygade om att två så olika tidningar som t. ex. Vi och ICA-Kuriren skulle befinna sig i en sådan konkurrenssituation. Vi vill avvakta en mer allmän översyn av stödet, och vi tycker det är förhastat av herr Lindahl och andra bor-

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

gerliga utskottskamrater att nu ge budgetministern underbetyg på denna punkt. Jag yrkar därför bifall till reservationen 1 till utskottets betänkande.

Vi är också beredda att avvakta den översyn som utskottet beställt när det gäller stödet till lokala och regionala tidskrifter. Vi tycker det är fel att dessa inte omfattas av stödet, men vi är medvetna om att omfattningen av behovet, och därmed kostnaderna, kan behöva kartläggas ytterligare innan vi beslutar om en sådan utvidgning.

När det gäller stödets begränsning till endast svenskspråkiga tidskrifter kan vi dock inte följa utskottet och propositionen. Den inskränkningen är både omotiverad och olycklig.

Det har varit ett ledmotiv i den socialdemokratiska invandrapolitiken att olika invandrargrupper så långt möjligt skall ges samma förutsättningar som svenskspråkiga medborgare att ta del i samhällsarbetet och i den politiska beslutsprocessen. Detta har bl. a. föranlett oss att arbeta för ett särskilt presstöd till invandratidningarna. I det här fallet – när det gäller arbetet inom t. ex. fackliga och politiska organisationer – kan vi inte finna annat än att det är särskilt viktigt att underlätta för invandrarna att aktivt delta. Det är självklart för oss att en organisation med många invandrare bland sina medlemmar skall ha samma möjligheter att kommunicera med dessa som med sina svenskspråkiga medlemmar. Det är närmast ofattbart att moderater och folktoparter – som år efter år anklagat den socialdemokratiska regeringen för att diskriminera dessa grupper – nu i regeringsställning visar så litet intresse för denna fråga. Jag hade hoppats att det var ett förbiseende som skulle rättas till i utskottet, men där misstog jag mig. Jag yrkar bifall till reservationen 2 i denna del.

Frågan om stöd till tidningar på annat språk än svenska kommer en socialdemokratisk talare från arbetsmarknadsutskottet att ytterligare ta upp. Jag vill bara avslutningsvis säga några ord om det stöd som nu föreslås till de allmänna nyhetstidningarna.

Stödet till de svenskspråkiga tidningarna är, som vi framhållit i flera sammanhang, inte ändamålsenligt som modell för ett stöd till tidningar som ges ut på olika invandrar- och minoritetsspråk. Genom att de arbetar på särskilda, små delmarknader skulle de få tidningar som är kvalificerade för ett stöd enligt de svenska reglerna få ett resurstillskott, som skulle kunna hjälpa dem att ytterligare konkurrera ut andra tidningar. Vi skulle få ett presstöd med monopoliserande i stället för konkurrensstimulerande verkan. Därför är talet om det önskvärda i att undvika särlösningar så sällsynt missvisande. Bakom talet har dolt sig – förhoppningsvis oavsiktligt – vakthållning kring monopolisering av debatt och nyhetsförmedling inom resp. språkområden. Vid förra årets riksmöte begärde en majoritet inom KU – och riksdagen följde denna mening – att ett särskilt presstöd skulle skapas för dessa tidningar och konstrueras så att det ger samma effekt som det svenska: att främja en fri och mångfaldig opinionsbildning även inom dessa avgränsade språkområden.

Regeringens förslag svarar ganska bra mot riksdagens beställning. Visserligen har man bakat in en viss stimulans till flerdagarsutgivning som vi tror kan få konkurrenshämmande verkan. Men det är en begränsad avvikelse som antagligen inte är så allvarlig, även om vi i vår reservation föreslår en ändring på den punkten som bättre följer riksdagens intentioner från förra året.

Betydligt allvarigare är det tillägg som utskottet har gjort och som innebär att tidningar som uppfyller kraven enligt de svenska reglerna skall få detta bidrag, medan övriga tidningar får enligt det särskilda stödet. Detta tillägg bryter helt mot systemets uppbyggnad och innebär att kapitalstarka grupper – och till dem hör inte invandrarnas riksorganisationer – får ett omfattande statligt stöd i sina strävanden att skapa och befästa en monopolställning på marknaden. Hela idén med ett särskilt stöd till invandartidningar går förlorad med denna undantagsbestämmelse. Den redan i dag stora femdagars tidningen Finn Sanomat får på ett bräde närmare 2 milj. kr., medan den konkurrerande veckotidningen Ruotsin Suomalainen får nöja sig med 650 000 kr. Vi tycker att det är viktigare att stimulera till flera pressröster än till ett fåtal monopoltidningar med daglig utgivning.

Centerns kovändning i utskottet på denna punkt är obegriplig. Den linje som vi var överens om förra året är lika giltig i dag, även om centern är tvungen att nu regera ihop med folkpartiet och moderaterna.

Jag yrkar bifall till reservationen 2 i denna del, dvs. till propositionens förslag med den ändring som föreslås i vår motion 1472.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Den svenska arbetarrörelsen har i otaliga sammanhang upplevt hur yttrande- och tryckfriheten begränsats av kapitalets makt. Samtidigt som mäktiga finansintressen haft källor att ösa ur för att framföra sina uppfattningar och ståndpunkter har arbetarrörelsen endast genom stora uppoffringar kunnat skapa tidningar och sprida sina uppfattningar. Dessa skevheter har varit rådande mycket länge. Monopoliseringen inom pressen och den s. k. tidningsdöden, som medförde att den ena pressrösten efter den andra tystnade, reste frågan om åtgärder för att pressdebatten inte skulle upphöra. Nu var det inte längre enbart arbetarrörelsen som befann sig i underläge. Även borgerliga tidningar drabbades.

Presstödet tillskapades och är i dag av betydande omfattning. Utan statligt stöd skulle situationen vara ganska katastrofal för tidningar och tidskrifter. Det vore dock en illusion att tro att man genom presstödet skapat likvärdiga betingelser för olika åsiktsriktningar. Fortfarande har de mäktiga kapitalintressena ett klart övertag. Även inom ramen för den målsättning som uppställts för presstödet krävs olika påbyggnader, förändringar och förbättringar. Därom vittnar konstitutionsutskottets betänkande nr 42. Om man vill främja en fri debatt och opinionsbildning genom att bevara och skapa en mångfald bland pressen, som syftet med

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

presstödet brukar anges vara, kan man inte bortse från förändringarna i det svenska samhället. Nya behov framträder.

En fråga som trängt fram och blivit alltmer angelägen är invandrarnas pressituation. Invandrarna har inte i första hand haft tidningar som drabbats av den tidningsdöd som ledde fram till presstödet. För invandrarna har det i högre grad gällt att skapa informations- och kontaktorgan av blygsam omfattning, men av synnerligen stor betydelse för de människor som ofta under svåra betingelser lever i vårt land.

Det finns i dag många invandartidningar och -tidskrifter i vårt land, enligt Immigrant-Institutet inte mindre än omkring 150. En del av dessa företräder små språkgrupper, men är för den skull inte mindre angelägna. I vpk-motionen nr 1509 har vi tagit upp dessa tidningars problem. Vi tycker inte att de i propositionen föreslagna stödåtgärderna är tillfredsställande. Stödet är inte utformat utifrån någon grundlig utredning eller bedömning av varje språkgrupps behov för sig. Det finns risk att invandartidningarna fortfarande kommer i en sämre situation än svenska tidningar. I motionen har anförts att invandartidningar och -tidskrifter bör ges stöd enligt samma kriterier som gäller för svenska publikationer. I utskottsbehandlingen har detta tolkats så att motionärerna menar att samma regler skall gälla. Jag medger att motionens formuleringar kan tolkas på detta sätt, även om det inte varit avsikten.

De regler som gäller för svenska tidningar är inte tillämpliga på de flesta invandartidningar. Avgörande är att invandartidningarna inte kommer i ett sämre läge än svenska tidningar. Det förhållandet att vi i motionen begär en utredning av invandartidningarnas och -tidskrifternas speciella situation visar att vi inte tror att presstödet utformning ger lösningen på dessa publikationers problem. Jag skall beträffande invandartidningarna endast yrka bifall till punkten 2 i vpk-motionen om utredning rörande dessa tidningars speciella situation. Vi anser det vara angeläget med en sådan undersökning för att finna de former som bäst lämpar sig för stöd till invandrarnas olika tidningar och tidskrifter.

Beträffande presstödet i övrigt har vi i motionen bl. a. förordat en uppräknings av produktionsbidragen till dagstidningar med hänsyn till kostnadsutvecklingen. Liknande krav har framförts också i en socialdemokratisk motion. Det finns skäl att sätta frågetecken för utskottets uppfattning att den snabba kostnadsutvecklingen bör mötas med kraftfulla insatser i kostnadsbesparande syfte. Det är nämligen inte så enkelt att möta stigande papperspriser, posttaxor etc. med besparingar. Viktigare är emellertid att utskottet fastslår att ytterligare uppräknings av produktionsbidragen kommer att bli nödvändig, att resultaten av samhällets presstöd endast kan bevaras genom en fortsatt kombination av selektiva och generella stödåtgärder och att merparten av stödet även fortsättningsvis måste gå till lågtäckningstidningar, som på grund av underläge på annonsmarknaden är beroende av produktionsbidragen för sin fortsatta existens. Utskottet anser motionerna besvarade med detta och förutsätter att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Vi hade

helst sett att riksdagen begärt förslag om en sådan uppräkningsmen kan godtas att utskottets uttalande utgör en viljeyttring i linje med vårt motionskrav.

Våra yrkanden om att fastställa grundbidraget till organisationstidskrifter till 5 000 kr., om en utredning i syfte att trygga utgivningen av tidskrifter med liten upplaga, med lokal utgivning eller med speciella distributionsproblem, och om att skapa bättre villkor för de politiska partiernas tidskriftsutgivning avstyrks av utskottet. Detta är beklagligt. Det är nämligen så att olika administrativa svårigheter leder till orimliga konsekvenser för organisationstidskrifterna. Det borde varit möjligt att vidta de mått och steg som vpk-motionen förordade för att komma till rätta med dessa problem.

Det är säkert inte många som vill bestrida att ett stort antal tidningar och tidskrifter, där en fri debatt förs, är av betydelse för demokratin. Därför bör också det ekonomiska stödet till både dagspress och periodisk press ökas. Detta gäller särskilt stödet till de många orättvist förbisedda tidningarna och tidskrifterna med liten upplaga och svag ekonomi, vilkas existens är nödvändig om yttrandefriheten skall garanteras. Invandrarnas språkrör är av stor betydelse härvidlag.

Därför är det viktigt att pressstödet blir föremål för förbättringar och att otillräckligt kartlagda problem utreds. Detta har varit grundtanken i den motion vpk väckt rörande stödet till tidningar och tidskrifter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1509 punkterna 2, 5 och 6.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Pressstödet är ett pålitligt debattämne i denna kammare. Det ligger inte någon negativ värdering i det konstaterandet. Tvärtom är vi nog alla överens om att debatten har en mycket viktig och allvarlig kärna. Det gäller ju själva förutsättningen för vår demokrati – att behålla en fri press och en press med många stämmor.

Dagens pressdebatt har haft många föregångare. Jag skall inte redan nu försöka sätta betyg på dagens debatt – man skall ju inte prisa dag förrän sol gått ner – men för den som följt riksdagens presstödsdebatter under 1970-talet, både nära och på distans, är det tydligt att presstödsdebatterna fått en alltmer analyserande prägel. Borta är de många hårda orden och beskyllningarna. Vi har i stället fått en påtaglig enighet kring pressstödet som en nödvändig förutsättning för att kunna behålla en väl nyanserad presskör.

Vi har mer och mer fått ett sökande efter allt bättre lösningar; och låt mig redan nu slå fast att dagens beslut innebär ett nytt steg framåt samtidigt som det ingalunda blir det sista steget. Var och en som närmare sysslat med pressstöd i dess olika former har upptäckt hur svårt det är att hitta den bästa lösningen. Kraven är många. Först har vi kraven på själva pressen: Vi vill ha en press som vidmakthåller det svenska folkstyret. Vi vill ha en press som ger goda kommunikationer mellan

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

väljarna och de förtroendevalda. Vi vill ha en press som ger information om det mesta. Vi vill ha en press som ger fortlöpande kännedom om både enskildas och organisationers uppfattning. Vi vill ha en kritiskt granskande press.

Sedan kraven på presstödet: Det skall gynna mångsidigheten utan att försämra konkurrensförhållandet. Det får inte uppfattas som partipolitiskt diskriminerande. Det får inte strida mot lag och författning. Det skall hjälpa tidningar som behöver stöd men inte försämra för dem som klarar sig. Det skall ha enkla regler. Och slutligen måste statens kostnader för presstödet vara rimliga.

Hur finner man den bästa syntesen av dessa skiftande krav? Svaret är att man får pröva sig fram. Man får ta en bit i taget. Och på den vägen är vi: 1969 fick vi samdistributionsrabatten och presslånefonden. 1971 fick vi produktionsbidragen. 1975 fick vi försöksverksamhet med bidrag till tidningar på främmande språk och 1976 nya regler för produktionsbidrag, utvecklingsbidrag och bidrag för annonssamverkan.

Det är en naturlig fortsättning att vi i år tar beslut om en uppjustering av samdistributionsrabatten. Jag vill understryka, särskilt med anledning av Olle Svenssons anförande alldeles nyss, att denna uppjustering inte skall tolkas såsom en markerad övergång till generella stödåtgärder. Den är endast ett försök att i viss mån återställa det värde som samdistributionsrabatten hade när den infördes – ett värde som har urholkats genom inflationen. Jag vill också påpeka att utskottet inte har gjort denna uppjustering fullt ut utan trappat av bidraget när det gäller de större upplagorna.

Än mer betydelsefullt är att stödet till tidningar på främmande språk nu får en mer permanent lösning. Här har vi återigen ett exempel på hur en försiktig start gett erfarenheter som kan läggas till grund för såväl fastare regler som ett rejält ekonomiskt stöd.

Regeringens förslag om stöd till organisationstidskrifterna är en annan viktig reform. Organisationstidskrifterna spelar en betydelsefull roll i den demokratiska processen i vårt samhälle. Den svenska demokratin är en folkrörelsedemokrati. Jag tror att Olle Svensson använde samma uttryck. Folkrörelserna i sin tur behöver för sin utveckling egna tidskrifter med god standard och hög periodicitet. Kostnaderna för denna tidskriftsutgivning måste hållas på en rimlig nivå. Det kan inte ske utan bidrag från statens sida.

I stora drag motsvarar det föreslagna tidskriftsstödet de remissyttrandena som inkommit på grund av tidskriftsutredningen. De var ganska entydiga. De gick i en bestämd riktning – att ett tidskriftsstöd skulle komma till stånd. Det presstödspaket som läggs fram i år är ganska omfattande. Utskottsbetänkandet är detta till trots inte särskilt kontroversiellt. Det redovisas endast två reservationer. Herr Svensson i Eskilstuna har nyss berört dem. Jag vill göra några kommentarer.

Som framgår av utskottsbetänkandet har en komplettering föreslagits i de av regeringen förordade reglerna för stöd till organisationstidskrifter.

I motionerna 1492 av fru Göthberg, centern, 1471 av herrar Stensson och Karl Bengtsson i Varberg, folkpartiet, och 1496 av herr Wachtmeister i Staffanstorp, moderat, har påpekats att den föreslagna avgränsningen av kretsen tidskrifter kan få konsekvenser för konkurrensförhållandet mellan tidningar av likartad karaktär. Det gäller här ICA-Kuriren, som enligt propositionen inte skulle bli stödberättigad, möjligen – med en speciell tolkning – stödberättigad i ytterst blygsam omfattning.

ICA-Kuriren räknas enligt officiella bedömningar – jag hänvisar till nämnden för samhällsinformation – till en enhetlig grupp på fem tidningar, där man förutom ICA-Kuriren finner tidningarna Vi, Land, Vår Bostad och Vi Bilägare. Dessa fyra tidskrifter blir alla bidragsberättigade. Bidragen blir också omfattande.

Utskottet kan inte utesluta risken av att ett bidrag till de fyra märkbart påverkar konkurrensen med den femte, ICA-Kuriren. Tanken bakom tidskriftsstödet är ju densamma som bakom det allmänna produktionsstödet till tidningar, nämligen att stödet inte får leda till att konkurrensförhållanden snedvrids. Av detta skäl anser utskottet att ett stöd också till ICA-Kuriren skall kunna komma i fråga, vilket bör ges regeringen till känna, som termen lyder på utskottsspråk.

Här bör reservanterna observera en betydelsefull sak. Utskottet tillstyrker *inte* de regler som föreslås i motionerna 1471, 1492 och 1496. Det är inte utskottets avsikt att vidga själva kretsen av bidragsberättigade tidskrifter. Det är *inte* meningen att stödet skall komma att omfatta tidskrifter av annan art och typ än det är avsett för.

Vad utskottet gör är att peka på det ganska så sällsynta fall då folk- rörelseägda tidskrifter blir stödberättigade och befinner sig i upplagekonkurrens med en icke stödberättigad tidskrift. Bara den omständigheten att fallet är sällsynt får inte hindra att man gör en rättvisande justering.

Låt mig också visa att reservanterna själva inte helt utesluter att utskottet har rätt i sina farhågor. I reservationen på s. 37 i utskottsbe- tänkandet säger man: "Skulle trots allt sådana oönskade effekter upp- komma åligger det presstödsnämnden att ta initiativ till de åtgärder som då är nödvändiga." Varför inte i så fall redan nu ge regeringen problemet till känna.

I reservation nr 2 tar man upp tre saker – det gäller här tidningar på främmande språk. Först och främst vill man slopa den föreslagna höjningen av bidraget vid tätare utgivning än ett nummer per vecka.

Av reservanternas argumentering kan man lätt få den uppfattningen att tidningar med fler än 52 nummer per år skulle bli speciellt gynnade. Så är inte fallet. En tidning med 24 nummer per år får 300 000 kr. Det gör 12 500 kr. per nummer. En tidning med 52 nummer per år får 496 000 kr. Det gör 9 538 kr. per nummer. En femdagartidning med 260 nummer per år skulle få 912 000 kr. enligt systemets konstruktion. Det gör 3 507 kr. per nummer.

Var och en av oss som sysslat något med tidningsekonomi vet att

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

det ingalunda är någon dans på rosor att ge ut femdagartidningar i dagens hårda annonsklimat, även om man får ett presstöd på ca 900 000 kr.

Det är möjligt att reservanterna nu påstår att jag rör mig med konstruerade siffror. Men faktum är att vi här i landet har en femdagars-tidning, som ges ut i Göteborg, helt med finsk text och spridd över praktiskt taget hela Sverige. Den heter Finn Sanomat och sliter ont, som Olle Svensson kanske vet.

Nu är Olle Svensson rädd för att utskottets skrivning skulle innebära att Finn Sanomat skulle få ytterligare pengar. Men då skall jag be Olle Svensson observera vad som står på s. 32 i utskottsbetänkandet. Där markeras klart att presstödsnämnden vid en ökning av bidraget nog skall se till att koncentrationstendenserna därmed inte ökas.

Jag är inte särskilt förtjust i – jag tycker inte det är riktigt korrekt – att här i kammaren ta upp enskilda företag till debatt. Jag skall därför nöja mig med att slå fast att de bidragsregler som utskottet tillstyrker för icke svenskspråkiga tidningar torde vara väl avvägda och kan läggas till grund för de erfarenheter som vi skall vinna under åren som kommer.

Reservationen nr 2 tar sedan upp en annan sak. Reservanterna vill, som yrkas i motionen 1472, lämna bidrag till tidskrifter som ges ut av svenska organisationer men trycks på andra språk än svenska, och anser att bidragsreglerna skall vara desamma som för invandrarnas riksorganisationers medlemstidningar.

Här har vi inget åskådningsexempel att peka på. Motionen har varit på remiss hos arbetsmarknadsutskottet som säger att man inte har underlag för att bedöma behovet av bidrag av denna typ.

Konstitutionsutskottet har heller inget underlag för att kunna tillstyrka ett bidrag. Det är möjligt att behovet finns, men i så fall bör vi få en kartläggning av hur många organisationer och tidskrifter som kan bli aktuella. En viss erfarenhet kan väl vinnas genom det behovsprövade stöd som invandrarverket kan ge.

Här vill jag gärna påpeka att den anslagsreducering som utskottet liksom propositionen föreslår helt enkelt hänger ihop med att vi här har konstruerat nya regler för bidrag till invandrantidningar. Av det enkla skälet måste detta anslag reduceras.

Jag vill än en gång understryka att vad vi sysslar med på tidnings- och tidskriftsstödets område är en rullande reform där vi också måste se på vad statskassan tål. Riksdagen binder sig med dagens beslut för ganska stora åtaganden i en ekonomiskt brydsam tid. Även om de nu aktuella presstödsreglerna inte är indexreglerade, ligger det i beslutets natur att vi längre fram i tiden får göra korrigeringar på grund av både kostnadsutvecklingen och tidningsmarknadens egen utveckling.

Vi har ju alla klart för oss att fjolårets ganska stora uppräknings- och produktionsbidrag till dagspressen inte räcker långt. Situationen är redan nu bekymmersam för många tidningsföretag och utskottet har uppmärksammat även detta. Det ligger visserligen inte en formell framställning till regeringen i utskottets skrivning, men utskottet väntar naturligtvis att ett regeringsinitiativ så småningom kommer att tas. Vi skall

alltså ha klart för oss att behov finns av ytterligare bidrag på presstödsområdet. Av det skälet bör vi kanske nu vara försiktiga med att alltför snabbt fatta beslut om nya bidragsgrupper.

Låt mig sedan helt kort få kommentera herr Berndtsons anförande. Han modifierade en hel del av vad vpk har framfört i sina motioner. För invandartidningarna nöjde han sig i stort sett med att kräva en utredning om deras situation. De stödformer som riksdagen nu fastställer, den stödverksamhet som nu inleds, kommer förmodligen att ge en hel del erfarenheter som borde bli betydelsefullare och mer vägledande än en utredning på detta stadium. I stort sett vet vi hur många tidskrifter på främmande språk som utkommer. Vi får se i vad mån den kretsen vidgas. Jag upprepar vad jag inledningsvis sade, nämligen att vi får ta ett steg i sänder i denna synnerligen ömtåliga fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordin säger att jag modifierade mig jämfört med våra motionskrav när jag nöjde mig med kravet på en utredning rörande invandartidningarna. Just detta tycker jag är ett mycket väsentligt krav. Nog behövs det en utredning om invandartidningarnas och invandrar-tidskrifternas speciella situation.

Även när det gäller de åtgärder som vi i dag skall fatta beslut om saknas, såvitt jag förstår, en fullständig bild av situationen för de små språkgrupperna. Det räcker då inte att säga att vi genom de åtgärder vi nu vidtar kommer att vinna erfarenheter och sedan får ta upp frågan på nytt. Jag tycker att det finns skäl att skaffa sig en samlad bild av de olika språkgruppernas situation.

Herr Nordin säger att det finns många invandartidningar, och det har jag också påpekat. Men det finns en rad språkgrupper som inte får något samhällsstöd för utgivning av sina tidningar. Vi måste titta på den speciella situation som de befinner sig i. Det finns även regionala tidningar av mycket hög klass, som också behöver stöd. Nog måste ni väl ändå medge, herr Nordin, att det behövs en kartläggning av dessa problem för att stödet skall få en riktig utformning?

Jag tror också att det är viktigt att man observerar att det inom en och samma språkgrupp kan finnas olika idémässiga och politiska strömningar som bör få komma till tals. Även här måste det gälla att främja en fri debatt och opinionsbildning.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Jag noterar med tillfredsställelse den positiva syn som kunde spåras i herr Nordins anförande på den svenska modell för massmediepolitik som nu växer fram. Det är riktigt att centern och socialdemokraterna gjort gemensamma insatser både för det selektiva presstödet till dagspressen och för det stöd till organisationspressen som här tar form. Detta gäller även de speciella regler som nu föreslås för tidningar på utländska språk.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Jag noterar att herr Nordin i sina kommentarer till reservationerna var relativt försiktig. När det gäller konkurrensförhållandena mellan organisationstidskrifter och andra tidskrifter har vi reserveringar inte velat uttrycka oss så kategoriskt som utskottsmajoriteten. Vi har sagt att pressstödsnämnden bör pröva denna fråga tillsammans med andra problem och att det är regeringens sak att återkomma till riksdagen om det visar sig att man behöver göra jämkningar. Vad vi vänder oss emot är att utskottsmajoritetens skrivning innebär att presstödsnämnden måste anse sig tvingad att här ge ett stöd. Utan att riksdagen har prövat den frågan skriver utskottsmajoriteten att det här föreligger ett konkurrensförhållande. Det vill jag inte instämma i.

En sak vill jag beklaga, och det är den kovändning som centern gör när det gäller stödet till tidskrifter på främmande språk. Genom utskottsskrivningen öppnar man här dessa speciella möjligheter och går därmed ifrån det klara ställningstagande man gjorde när denna fråga senast behandlades.

Låt mig citera vad herr Jonnergård sade i förra årets debatt:

”Förvånande i sammanhanget är emellertid att moderaterna och folkpartiet envetet hållit fast vid att de s. k. invandartidningarna skall gå in under de vanliga presstödsreglerna. Det kan, som utskottet framhåller, leda till att man skapar monopolsituationer på de delmarknader som de olika språkgrupperna utgör. Det är motsatsen till den mångfald i debatt- och opinionsmöjligheter som presstödet bör främja. Detta är den enkla sanningen om den ’diskriminering’ som t. ex. herr Werner i Malmö har talat om.”

Herr Nordin borde ha fullföljt herr Jonnergårds linje i utskottet.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Allra först några ord till herr Berndtson. Man får rätt ofta här i kammaren uppleva ledamöternas otroligt stora uppfinningsrikedom när det gäller att finna motiv för nya statliga utredningar. När man läser den digra lunta som kommittéberättelsen utgör får man klart för sig att det är gott om utredningar här i landet. Det är inte alltid nödvändigt att öka på den floran i oträngt mål, i varje fall inte när vi har andra metoder än utredningar att tillgripa för att få en kartläggning av förhållandena.

När riksdagen 1975 satte i gång en försöksverksamhet och öppnade möjligheter för tidningar på främmande språk att få bidrag fick man ganska snabbt bilden klar för sig. Det var ganska många som hörde av sig, av vilka en del var tidningar inom samma språkgrupp. Med ledning därav fick man undan för undan en ännu klarare bild av situationen. Det är mot den bakgrunden som förslaget om mer permanenta regler nu är lagt. Som jag sade i mitt huvudanförande utgår jag från att de nya reglerna kommer att ge ytterligare erfarenheter. Om dessa erfarenheter sedan skall sammanfattas och följas upp i form av en utredning får bli en senare fråga. Jag tror dock det är för tidigt att ställa det yrkandet

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

i dag.

Jag skall gärna kvittera herr Svenssons i Eskilstuna artighet genom att säga att vi två liksom de båda partierna, våra uppdragsgivare, har samarbetat ganska väl i dessa frågor. Jag vill också vidga kretsen och säga att *alla* riksdagspartier har visat intresse för dessa frågor. Speciellt de senaste åren har det funnits en klar tendens att försöka finna samlande lösningar och därmed goda regler liksom en bättre förståelse för de statliga utgifter som det här rör sig om.

Herr Svensson i Eskilstuna gör gällande att vi skulle ha släppt herr Jonnergårds linje från fjolårets debatt. Mot det kan anföras vad som står på s. 32 första stycket i utskottsbetänkandet: "Härvid måste dock beaktas att risken för sådana koncentrationstendenser som utskottet ovan påvisat inte därmed ökas." Det är en uppföljning av vad vi från centern sade i fjolårets debatt och utskottsbetänkande. Vi står fast vid den uppfattningen och kommer att föra den vidare.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordin åberopar att det pågår många utredningar här i landet, och det vet vi väl alla. Många av dem har säkert också tillkommit på centerpartiets initiativ. Men så kan man inte resonera, herr Nordin. Det är viktigare att få klart för sig vad som behöver utredas än att påpeka hur många andra utredningar som redan pågår.

Jag tycker herr Nordin skulle studera vad exempelvis företrädare för invandrantidningar och tidskrifter formulerade efter ett möte i början av detta år. Där redogör man för de olika invandrantidningarnas problem, inte bara i ekonomiskt hänseende utan också på en rad andra områden. Jag tycker att hela den beskrivningen bör säga oss att det är angeläget för riksdagen att kartlägga dessa tidningars och tidskrifters verkliga förhållanden och utifrån det kunna utforma ett presstödsområde som främjar debatten även i dessa tidningar. Det finns alltså fullgoda skäl, herr Nordin, för en utredning.

Herr Nordin sade i sitt första anförande att vi har fått ett allt större sökande efter de bästa metoderna när det gäller presstödet. Jag tycker vi skall fortsätta på den vägen genom att tillsätta en utredning.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Nordins syfte är att fullfölja centerns linje från i fjol, motverka koncentration på detta område och stimulera till fler pressröster än ett fåtal monopoltidningar med daglig utgivning, bör han nog rösta på reservationen och inte stödja utskottsmajoritetens skrivning. Utskottet har gjort ett tillägg, som innebär att de tidningar som uppfyller kraven enligt de svenska reglerna skall få detta bidrag, medan övriga tidningar får det särskilda stödet.

Jag har från invandrarna själva mött en ganska omfattande opinion på detta område. Till riksdagen har kommit en skrivelse, vari sägs följande:

”Långt viktigare än automatiskt verkande regler är enligt vår mening att inom varje språkområde valfrihet och pressrösternas mångfald i möjligaste mån bibehålles och säkras. Därför bör den föreslagna verklighetsfrämmande automatiken och speciellt den spärrgräns, som ger totalt endast 150 000 kr. att dela på till alla mindre tidningar, slopas.”

Därmed avses förslaget om att minska anslaget till invandrarverket. Vi stöder förslaget att invandrarverket får behålla sina 600 000 kr. Därigenom kan man bättre verka för valfrihet och pressrösternas mångfald. Jag tror att vi har en stark invandraropinion bakom oss i detta förslag.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har naturligtvis tagit del av den skrivelse som herrar Berndtson och Svensson i Eskilstuna refererar till. Jag har också fört resonemang med företrädare för invandrargrupper som sysslar med tidningsutgivning.

Lägger man ihop de synpunkter som kommer fram måste man väl ändå till sist försöka hitta en metod som så långt möjligt både är rättvis och tillgodoser olika intressen. Enligt min uppfattning ligger utskottsmajoritetens skrivning närmare en medellinje än herr Svenssons mer hårda linje.

Herr Svensson har tydligen ännu inte, så tidningsman han är, gjort klart för sig att det ingalunda är möjligt att bedriva tidningsutgivning i detta land med någon större ekonomisk framgång, om man inte förfogar över en mycket stor annonsmarknad. Det gör inte invandrantidningarna. Det gör inte Finn Sanomat. Jag tror därför att den tidningen – jag måste säga det här i debatten – får fortsätta att dras med stora bekymmer. De blir inte mindre av herr Svenssons debattinlägg.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag skulle fara med osanning inför herr talmannen och kammarens ärade ledamöter, om jag påstod att jag anser propositionen 99 om stöd till tidningar och tidskrifter vara en särskilt lyckad proposition. Konstitutionsutskottet har emellertid på ett par väsentliga punkter förbättrat den, och slutresultatet har blivit någorlunda acceptabelt. Jag tänker här uppehålla mig huvudsakligen vid den del som är ny i propositionen, nämligen stödet till organisationstidskrifterna. Vi har i utskottet uppnått enighet på de övriga punkterna, varför jag här inte skall ta upp en allmän presstödsdebatt.

Enligt propositionen skall 40 milj. kr. satsas på stöd till organisations-tidskrifterna. Avsikten måste rimligtvis ha varit att det stödet i första hand skulle komma de små och medelstora tidskrifter till godo som har besvärande ekonomiska problem, där ett stöd skulle kunna ge effekt, där ett stöd skulle kunna tillförsäkra just den typen av tidskrifter en kontinuerlig utgivning och möjlighet till ett innehåll av god kvalitet. Dit borde enligt mitt sätt att se, herr talman, lejonparten av det guld som nu utminuterats gå. Så borde ett tidskriftsstöd vara inriktat.

Men dess värre har de fromma förhoppningarna att ge hjälp där hjälpen mest behövs icke infriats. Om man räknar om de regler som propositionen föreslår till konkreta termer, till vilka tidskrifter som kommer i fråga, finner man att av de 40 miljonerna går ungefär hälften till tio tidskrifter. Till vissa tidskrifter ger vi ett stöd som är så pass stort som 3 milj. kr. Resterande 20 miljoner får alla övriga tidskrifter dela på.

Mest pengar får de organ som representerar vårt lands kanske rikaste och mäktigaste fackförbund, tidningen Metallarbetaren. I övrigt är det tidskrifter som Vi, Vi Bilägare, Vår Bostad och Byggnadsarbetaren som håvar in miljonbeloppen. Inom parantes sagt får tidskriften Järnhandlaren det största stödet räknat per exemplar. Vi fäster naturligtvis stora förhoppningar vid att tidningen Järnhandlaren i alldeles speciellt hög grad skall fullfölja de intentioner som ligger bakom stödet till organisations-tidskrifterna.

Utskottet har ändrat propositionen på två punkter, och dessa har föranlett herr Svensson i Eskilstuna att bli förfärad och upprörd. När vi hade uppe den här saken i utskottet tillät jag mig påpeka att det inte skulle skada med en ordentlig genomarbetning av propositionen, i den del som avser stödet till organisationstidskrifterna. Då reagerade herr Svensson och hans partivänner med följande argumentation: Här är en proposition som kommer från ett borgerligt statsråd. Hur kan då någon borgerlig utskottsledamot våga ifrågasätta den? Det var naturligtvis herr Svenssons gamla vana att marschera med i ledet när någonting kom från kanslihuset – därvidlag har herr Svensson i Eskilstuna alltid haft marschkängorna på.

Men vi som inte har den gamla vanan att ständigt marschera med och säga ja och amen till allt som kommer från kanslihuset, som herr Svensson i synnerhet och många av hans partivänner har, tyckte ändå att det inte kunde vara så förfärligt farligt om vi gjorde några korrigeringar. Jag anser emellertid – tillåt mig säga det, herr talman – att herr Svenssons argumentation, att bara för att det kommer en proposition från en borgerlig regering så är alla borgerliga ledamöter tvingade att utan vidare gå med på den till hundra procent, var en andlig striptease av herr Svensson i Eskilstuna som var nog så avslöjande. Jag har alltid haft för mig att det är ett utskotts uppgift att verkligen granska de propositioner som kommer – oavsett varifrån de kommer, politiskt sett – och göra den sakbehandling som utskotten är till för.

Min personliga uppfattning är att stödet bör och måste ses över så fort vi har fått vissa erfarenheter av det. Personligen anser jag att det vore rimligt att höja grundbidraget och sätta någon form av tak, så att man verkligen får en koncentration till de grupper av tidningar och tidskrifter som kanske framför allt är i behov av dessa pengar.

Utskottet har biträtt propositionen men har gjort två väsentliga ändringar, som jag här något skall kommentera. Det gäller först och främst den s. k. konsumentfackpressen. För denna typ av tidskrifter finns det en särskild organisation som heter Föreningen Konsumentmarknads-

press. Herr Nordin har redan pekat på att de tidskrifter som ingår i den organisationen är ICA-Kuriren, Land, Vi Bilägare, Vår Bostad och Vi. Alla dessa skulle enligt propositionen få pengar – t. o. m. mycket avsevärda belopp – utom ICA-Kuriren. Detta har dock utskottet sett sig föranlåtet att rätta till. Vi har funnit det vara olämpligt att en tidning som ICA-Kuriren, som under decennier har drivit en aktiv konsument-upplysande journalistik av hög klass, helt skall bli utan medel, medan miljonbelopp skulle slussas till andra tidningar i samma grupp. Jag tycker det finns anledning notera att socialdemokraterna så bestämt som de gjort har gått emot detta. De anser uppenbarligen att sådan journalistik bara kan bedrivas i vissa s. k. rörelsetidningar.

Ett annat problem som nu har rättats till genom utskottets försorg är stödet till tidningen Finn Sanomat. Det är den enda storstadstidning vi har på annat språk än svenska, och den uppfyller det krav som uppställs för bidrag enligt allmänna presstödet. Det stöd som föreslås utgå till invandrantidningarna har naturligtvis vissa förtjänster, men för tidningen Finn Sanomat skulle det ha inneburit ett väsentligt mindre stöd än vad tidningen är berättigad till enligt de principer som gäller för det allmänna presstödet och som denna tidning helt uppfyller. Jag tycker det finns anledning se till, att man inte mäter med olika mått i sådana här sammanhang.

Det är att hoppas att Finn Sanomats problem i och med utskottets förslag om tillkännagivande i denna fråga nu är avklarade. Och jag tycker att herr Svenssons i Eskilstuna argumentation också i denna fråga är avslöjande för hans politiska tänkesätt. Han är litet upprörd över att centerpartiet har gått med på denna lösning. Men jag tycker att det framgick ganska klart av herr Nordins inlägg att man här har strävat efter nya lösningar på grundval av de erfarenheter man vunnit. Och att centern här har tänkt vidare tycker jag snarast hedrar centern. Herr Svensson däremot tycks ha tänkt färdigt en gång för alla när det gäller dessa frågor. Sedan är han inte beredd att rubba på den inställning han har intagit.

När det gäller stöd till tidningar som delvis utkommer på främmande språk är det ytterligare en sak som jag här vill fästa uppmärksamheten på. Det är propositionens löfte att se över de problem som gäller för Haparandabladet, en tidning som innehåller material på både finska och svenska och som tidigare har fått produktionsbidrag. På grund av de nya reglerna kommer detta bidrag att försvinna fr. o. m. 1976. F. n. utgår ett avtrappat produktionsbidrag och ett utvecklingsbidrag till Haparandabladet. Men vi vet alla att de språkliga förhållandena i Tornedalen är alldeles speciella, och vi har all anledning vara tacksamma för att föredragande statsrådet i propositionen har utlovat att ta initiativ till att presstödsnämnden får i uppdrag att försöka utarbeta lösningar för denna tidnings mycket speciella problem.

Herr talman! Utskottsbetänkandet löser, enligt min mening, inte alla de problem som är förknippade med de presstödsfrågor som behandlas i detta sammanhang. Mot bakgrund av vad jag har sagt finns det all

anledning att hoppas att det sker en överarbetning så fört erfarenheter har vunnits. Denna bör inriktas på att höja grundstödet och sätta ett tak för bidragets övre gräns. Endast på detta sätt tror jag man kan nå en rimlig rättvisa och uppnå ett effektivt verkande tidskriftsstöd i framtiden.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är litet egendomligt att mitt stillsamma inledningsanförande fick herr Björck i Nässjö att visa en sådan arrogans, men detta är ju hans sätt att debattera. Han försökte polemisera mot vad jag sagt i utskottet, vilket är ganska ovanligt. Vad jag då vände mig emot var de våldsamma överdrifterna i Anders Björcks angrepp på regeringen. Jag var tvungen att påminna honom om att även Gösta Bohman stött den här propositionen. Det var tydligen något som gjorde verkan. Herr Björck drog på marschkängorna och ställde in sig i ledet. Som framgick av hans anförande är det ju ytterst små ändringar som han medverkat till i utskottet.

Vi vill naturligtvis inte på något sätt diskriminera ICA-Kuriren, men vi tror inte att den av t. ex. konsummedlemmarna upplevs som ett likvärdigt alternativ till konsumentkooperationens medlemstidning. Som konsummedlem kan jag ju inte genom att läsa ICA-Kuriren följa vad som sker i min organisation eller hur den företräder mina intressen. Då måste jag ju läsa Vi.

ICA-förbundet får ju också del av tidskriftsstödet för sin medlemstidning ICA-Nyheter och debatt, och vi har aldrig ifrågasatt detta.

Jag tror att man är ute på farliga vägar, om man börjar ge statligt presstöd på grundval av olika tidningars innehåll. Jag har hittills hållit på principen att stödet skall utgå enligt automatiskt verkande regler, detta för att minska godtycket i behandlingen av olika tidningar och tidskrifter. Det är viktigt att vi håller på denna princip, om vi inte skall komma i konflikt med tryckfrihetslagstiftningen.

Vad jag nu sagt gäller också kritiken mot att stödet delvis kommer organisationer till del som man inte alls sympatiserar med. Det är en viktig demokratisk princip att åsiktsfriheten och rätten att driva opinionsbildning gäller alla oavsett åsikternas innehåll.

Så ytterligare några ord om att en så stor del av stödet kommer att gå till arbetarrörelsens organisationer. Det är alldeles självklart att organisationer som företräder stora grupper av människor har större kostnader för att upprätthålla den nödvändiga kommunikationen. Jag kan inte se någon anledning till varför dessa människor bara därför att de är många skall behöva ta på sig större kostnader för opinionsbildningen än mindre grupper. På andra områden har vi ju sett att den nya borgerliga regeringen lägger större bördor på dem som har det sämst i samhället. Det vore olyckligt om vi skulle diskriminera de stora grupperna i samhället även när det gäller förutsättningarna att göra sig gällande i opinionsbildningen.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig påpeka att det var herr Svensson i Eskilstuna som här tog upp den diskussion vi hade i utskottet, och då han valde detta sätt att debattera fann jag mig naturligtvis föranlåten att förklara för kammarens ledamöter vad som verkligen hände. Efter herr Svenssons replik kan jag bara konstatera att han fortfarande finner mitt, som han kallar det, angrepp på regeringen mycket upphetsande och mycket allvarligt. Varje liten justering uppfattar herr Svensson i Eskilstuna som ett angrepp på regeringen. Min karakteristik av herr Svenssons sätt att handla i sådana här sammanhang hänförde sig naturligtvis inte bara till det som har hänt i samband med den här propositionsbehandlingen utan grundar sig på en långvarig erfarenhet i konstitutionsutskottet och i andra sammanhang av herr Svenssons inställning till vad som tidigare kom från kanslihuset.

Vidare säger herr Svensson att det bara är fråga om några små förändringar i sammanhanget. Ja, men det är viktiga förändringar, herr Svensson, mycket viktiga t. o. m. De är så viktiga att de har föranlett herr Svensson att fatta pennan och författa inte mindre än fyra sidor reservationer till det här betänkandet.

När det sedan gäller stödet till arbetarrörelsens tidningar har jag inte tagit upp det på det sätt som herr Svensson vill göra gällande. Jag pekade på att när det gällde konsumentfacktidskrifterna så var det fråga om att man där skulle utesluta en av de fem som fanns med i detta sammanhang, nämligen tidningen ICA-Kuriren, och då fann jag mig också föranlåten påpeka att det sannerligen fanns all anledning tro att en tidning som ICA-Kuriren, som inte tillhör den s. k. rörelsen, ändå kan bedriva en kvalificerad journalistik när det gäller konsumentupplysningen och som det finns anledning att stödja.

Men, herr Svensson, det är inte bara den s. k. arbetarrörelsen som nu får miljonstöd. Den här propositionen innebär faktiskt att vi också ger tidningar som t. ex. Arbetsgivareföreningens organ, tidskriften Arbetsgivaren, ett ganska rejält stöd. Och det reagerade jag också, i rättvisans namn, emot i utskottet. Men det vill herr Svensson naturligtvis inte komma ihåg.

Min inställning har varit att här skall vi inte ta ställning till vem som utger olika tidningar eller tidskrifter, utan det skall vara andra kriterier som är avgörande för om stöd skall utgå eller inte och vilka belopp det skall vara fråga om.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Redan i mitt tidigare anförande sade jag att det är en viktig demokratisk princip att åsiktsfriheten och rätten att driva opinionsbildning gäller alla oavsett åsikternas innehåll. Den principen står jag fast vid även när det gäller stödet till Arbetsgivareföreningens tidskrift.

Och slutligen: Den diskussion som vi här har kommit in på berör

en viktig demokratisk princip, nämligen att stödja opinionsbildningen i det svenska samhället. Jag antar att Anders Björck här kunde se med litet större allvar på vikten av de förslag som här har lagts fram. Jag har ett intryck av att han sett på dem med en viss nonchalans, och det är det jag reagerar emot, inte att herr Björck vill argumentera för ändringar i förslaget.

Jag tror, sammanfattningsvis, att det skulle vara olyckligt – herr Björck var ju inne på detta att stora organisationer fick mest stöd – om vi skulle diskriminera stora grupper i samhället även när det gäller förutsättningarna för att i opinionsbildning göra sig gällande.

Det är i dag när de borgerliga grupperna har makten både inom näringslivet och i regeringen rent ut sagt oförskämt att argumentera så som Anders Björck och moderaterna gör i den frågan. Nu om någonsin är det viktigt att slå vakt om löntagarnas möjligheter att göra sig hörda och att värna om ett rättvist samhälle.

Till saken hör också att stödet är så konstruerat att t. ex. tidningen Järnhandlaren, som herr Björck talade om, får bidrag med 50 öre per exemplar och Metallarbetaren endast med 18 öre per exemplar.

Jag anser att den proposition som här har lagts och som även vi socialdemokrater har ändrat på – det framgår vid läsning av våra reservationer – har gett ett gott underlag för ett bra beslut, som ytterligare förbättrar den svenska modellen för massmediepolitik.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna talar om att värna om ett rättvist samhälle, men det vore ynkligt om arbetarrörelsens möjligheter att värna om ett rättvist samhälle skulle vara beroende av proposition 99. I så fall tycker jag verkligen att det finns anledning fråga sig hur det står till med möjligheterna att bedriva politisk aktivitet i det här landet! Detta har föga att göra med om proposition 99 bifalles i befintligt skick eller förändras.

Låt mig bara peka på att det som herr Svensson är så upprörd över är att jag vill ha ett tak – vilket naturligtvis går emot de stora tidskrifterna – men det har ju herr Svensson varit med om att besluta. Herr Svensson har själv varit med om att minska anslaget till tidskriften Metallarbetaren jämfört med tidskriftsutredningens förslag med ungefär en halv miljon kronor. Det har herr Svensson låtit passera, men om jag säger att man bör se till att inte vissa enstaka tidskrifter får orimligt stora bidrag, då reagerar herr Svensson. Var finns logiken i det sammanhanget?

Herr Svensson talar om demokratiprincipen. Ja, just det, men låt då demokratiprincipen också innefatta Finn Sanomat och ICA-Kuriren! Där vill tydligen herr Svensson att demokratiprincipen skall göra halt.

Sedan har herr Svensson litet otur, möjligtvis därför att han har ett kort minne eller inte har tankarna riktigt i ordning. För några minuter sedan kritiserade han mig mycket hårt för att jag vill ha en grundlig genomgång av den här propositionen, för att jag verkligen ville ta itu

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

med alla delarna av propositionen så noga som det över huvud taget är möjligt. Det skulle ta tid. Och sedan säger herr Svensson i sin sista replik, herr talman, att jag har gått till verket med nonchalans och inte tagit frågan på allvar. Men nu får herr Svensson bestämma sig. Vad är det fråga om? Har jag velat vara för grundlig eller har jag varit för nonchalant? Jag accepterar naturligtvis såsom herr Svenssons mening vad han anser i det här avseendet, men att ha två så helt olika uppfattningar samtidigt tycker jag nog är en för mycket – även för herr Svensson i Eskilstuna.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Om värdet av presstödet är vi faktiskt eniga. Vi är överens om att vi skall försöka stödja och uppmuntra en fri och mångsidig debatt. Vad vi blivit oense om – åtminstone i dag – är bara vissa detaljer i det hela, må vara att en del av detaljerna är principiellt viktiga. Men jag tror inte att den ena eller andra utgången skulle just i dag eller för något år framåt på något allvarligt sätt snedvrida den demokratiska debatten i Sverige. Däremot skulle alltså enskilda fall kunna tänkas ha stor inverkan.

Vad gäller det allmänna presstödet är vi ju eniga i utskottet, och det finns därför ingen anledning för mig att gå in på den saken nu.

När det gäller stödet till informationstidskrifter har det redan förekommit en viss debatt. Jag vill för min del säga att det är viktigt att utfallet följs upp samt att man går igenom materialet och ser till att stödet inte får oönskade konsekvenser.

I ett fall har utskottet gjort en ändring i förhållande till propositionen. Låt mig citera vad utskottet skriver: "I de fall då ett omfattande stöd till en eller flera organisationstidskrifter leder till en allvarlig snedvridning av konkurrensförhållandena bör enligt utskottets mening bidrag efter enahanda regler kunna utgå även till eljest icke bidragsberättigade tidskrifter."

Det här tolkar Olle Svensson som att ICA-Kuriren kommer att få bidrag. Det är mycket möjligt att det kan bli effekten, men det innebär också att Olle Svensson erkänner att ICA-Kuriren direkt konkurrerar med Vi och att dess situation annars skulle försvåras; om Olle Svensson inte hade den inställningen, kunde han ju inte göra tolkningen att ICA-Kuriren skall få stöd.

Herr talman! En sak som kanske hör till de intressantaste och i viss mån viktigaste i propositionen och debatten är frågan om invandratidningarna. Vi har här i Sverige många olika invandrargrupper av varierande storlek. Det finns också många andra saker som skiljer dem åt. Bl. a. är de geografiskt olika fördelade i landet, och kunnigheten i svenska och om det svenska samhället varierar ofta i ganska stor utsträckning. En av invandrargrupperna, eller låt oss hellre säga språkgrupperna, är som vi vet mycket stor, nämligen de finsktalande. Andra grupper kan vara ganska små. Men det är viktigt att samtliga kan få

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

information och tidningar eller tidskrifter på sitt eget språk.

Tidskrifter och tidningar som vänder sig till andra språkgrupper än den svenska har en ganska besvärlig konkurrenssituation. Deras möjliga läsare är en liten, begränsad grupp, och de har inte bara konkurrens om de läsarna från andra tidningar på samma språk, utan de råkar även ut för konkurrens av svenskspråkiga tidningar. På annonsmarknaden är detta kanske alldeles speciellt markant. Så fort en invandrare behärskar svenska någorlunda utgör alltså även svenska tidningar ett alternativ i valet. Det gör att invandrantidningarna har en ganska svår konkurrenssituation.

Det finns alltså anledning att ge invandrantidningarna ett speciellt stöd, och det har man tagit fasta på i propositionen. Villkoren för att en invandrantidning skall få stöd är betydligt generösare än om den hade kommit ut på svenska i vad gäller de små tidningarna. Detta är mot bakgrund av den situation som jag nyss skisserade helt rimligt. Vi skall så att säga diskriminera invandrantidningarna positivt, så att de får det litet grand lättare, just för att vi skall kunna åstadkomma en fri och bred debatt bland invandrarna.

Men, herr talman, socialdemokraterna i utskottet har reserverat sig mot en sak, och Olle Svensson har här hårt argumenterat mot den. Han har nämligen vänt sig emot att vi i utskottet även har öppnat möjligheter till att invandrare skall få ha tillgång till flerdagartidningar. Socialdemokraterna – åtminstone socialdemokraterna i konstitutionsutskottet – är helt nöjda med att invandrare har veckotidningar. Vill någon utge en tidning på annat språk än svenska mer än en gång i veckan, då skall man klämma till. En sådan tidning skall inte få något högre bidrag. Om vi tittar på kostnadssidan, finner vi att det är mycket dyrare att utge en dagstidning än en veckotidning. Det ställs helt andra krav på tryckeriresurser. I praktiken innebär det i stort sett att man måste ha eget tryckeri. Man måste ha betydligt fler anställda i redaktionen. En invandrantidning har dessutom en kostnad som de svenska tidningarna har i mycket liten utsträckning. Man måste nämligen översätta nästan allt inkommet material. Och som jag sade tidigare: Möjligheterna att konkurrera på annonsmarknaden är betydligt sämre.

Jag tycker att det finns anledning att ta bort denna orättvisa, denna diskriminering. Om två tidningar är lika stora och en utges på svenska och en på ett annat språk, så skulle det betyda, enligt socialdemokraterna, att den som utges på svenska skall kunna få presstödet enligt allmänna presstödsförordningen – en relativt hygglig slant – medan den som utges på annat språk än svenska skall diskrimineras och få kanske hälften. Ändå är grundkostnaderna i princip identiska, ja, snarast något högre för den tidning som utges på annat språk än svenska. Jag skulle vilja ställa en direkt fråga: Tycker Olle Svensson att det är fel att invandrare får möjlighet att ha en daglig tidning på sitt eget språk? Den frågan bör kunna besvaras med ja eller nej.

Herr talman! Jag antar att det framgår av mitt inlägg här att jag anser

att det är rätt att invandrarna skall få möjlighet att ha en tidning på sitt eget språk.

Det talas om hur små delmarknaderna är och att de kanske bara kan bära en tidning. Det är nog endast i ett fall som man har vågat försöka starta en daglig tidning på annat språk än svenska. Man har ju varit diskriminerad hittills, man har behandlats på annat sätt än andra tidningar i Sverige.

Jag hoppas att denna orättvisa nu kan undanröjas och att i övrigt de generösare villkor som gäller för de mindre invandrantidningarna skall hjälpa till så att vi verkligen får den mångfald och den debatt som behövs även på det här området.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller avsnittet om organisationspressen vill jag bara erinra herr Lindahl i Hamburgsund om att efter det avsnitt som han citerade, beträffande risken för en allvarlig snedvridning av konkurrensförhållandena m. m., står det:

”Med vad utskottet ovan anfört är syftet i motionerna 1471, 1492 och 1496 i allt väsentligt tillgodosett.”

Kan det tolkas på annat sätt än att presstödsnämnden här får en beställning att ge ett stöd till ICA-Kuriren? Jag anser alltså att den frågan bör närmare prövas. Först därefter får regeringen återkomma med proposition.

Sedan gäller det frågan om presstödet till olika invandrargrupper. Den kräver litet eftertanke. Om man tänker bara litet, då kan det se ut som en diskriminering att dessa stora tidningar skall få mindre stöd än motsvarande svenskspråkiga. Men om man tänker litet till och funderar över konsekvenserna för alla de grupper som inte politiskt eller i annat avseende delar de värderingar som präglar den stora tidningen, så upptäcker man att herr Lindahls linje sätter en tvångströja på dessa grupper. De vill naturligtvis ge ut en egen tidning och sprida den till sina sympatisörer. Men de kan inte konkurrera, om den stora tidningen får miljoner i presstöd för att skapa en journalistiskt överlägsen produkt. Det är om dessa grupper och om den fria konkurrensen inom opinionsbildning och nyhetsförmedling som vi socialdemokrater värnar. Och det är tragiskt att folkpartiet, ett liberalt parti, så intensivt skall arbeta för att kväva den fria opinionsbildningen inom dessa minoritetsgrupper. Förklaringen måste vara en isolering från de invandrargrupper som det gäller. Det kanske inte vore så dumt om folkpartiet kunde få ett tidskriftsstöd även till en finskspråkig medlemstidning. Då kanske invandrarna den vägen kunde övertyga herr Lindahl om behovet av sina demokratiska rättigheter.

Så en sak om stödets storlek. Det är klart att det vore bättre om bidragen kunde ges sådan storlek att de även för de största tidningarna blev lika stora som enligt reglerna för det svenska presstödet. Kom ihåg att vi vill också ge presstöd till dessa tidningar! Det är väl bara att vara tacksam för att det här stödet utformades under den klang- och jubelfest som

präglade det borgerliga budgetarbetet i vissa delar. Nu förs åtstramningspolitik, och hade förslaget lagts nu kanske det hade varit betydligt blygsammare. Herr Lindahl behöver kanske inte misströsta. Med den konsekvens och målinriktning som präglar den nya regeringens ekonomiska politik kanske det snart skall vara stimulans igen, och då finns möjligheter att knacka på hos budgetministern och begära en höjning av stödet.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Olle Svensson slutade med att tala om konsekvens. Det tycker jag att han kan fortsätta att göra och även fundera över vad det kan tänkas innebära.

Varför har vi stödet till svenska tidningar av låt oss säga Finn Sanomats storlek utformat på det sätt som vi har? Jo, därför att man har funnit att det är ungefär vad de tidningarna behöver för att kunna överleva, för att täcka sina förluster. Olle Svensson vill ta bort ungefär hälften av detta stöd för en invandrantidning i samma storlek. Det innebär alltså i praktiken att Olle Svensson vill hindra att denna tidning utges. Det är Olle Svenssons bidrag till den fria debatten och mångfalden i pressrösterna. Det är bara att notera att det är konsekvensen.

Olle Svensson och jag är helt eniga om att de små tidningarna skall särbehandlas och att de små invandrantidningarna skall ha extra mycket. De skall ha extra lätt att kunna få bidrag. Men låt mig när det gäller de stora invandrargrupperna påminna Olle Svensson om att det finns ganska många finsktalande här i landet – det rör sig om några hundratusen. En svensk tidning brukar ofta klara sig med betydligt mindre underlag än så, men hittills har det varit omöjligt för invandrantidningar med motsvarande underlag att komma ut därför att de har diskriminerats. Det har varit socialdemokratiens bidrag hittills i denna debatt. Jag hoppas att Olle Svensson vid närmare eftertanke och med hänsyn till vad konsekvensen kräver kommer att ändra sig.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund tycks inte ha förstått kvinnetsensens i det särskilda stödssystem som han i övrigt biträder, nämligen att på den marknad där de tidskrifter på annat språk förekommer verka för så många röster som möjligt. Hans förslag kan leda till ett minskat antal tidningar, till tidningsdöd.

Sedan sade herr Lindahl att han vill ge lika mycket pengar som vi socialdemokrater till de små tidningarna. Visst inte! Han är mycket njugg! Invandrarverket får enligt utskottsmajoritetens förslag behålla 150 000 kr., medan vi förordar 600 000 kr., vilket ger möjligheter att tillgodose de särpräglade intressen som dessa mindre tidningar har. Utan tvivel är reservationen mycket mer generös mot invandrantidningarna – inte bara mot de stora tidningarna, utan framför allt verkar vi för att de små tidningarna skall få en chans så att man kan få mångfald i debatten och nyhetsförmedlingen även på det här området.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag bara konstaterar att Olle Svensson anser att det är riktigt att diskriminera t. ex. Finn Sanomat så att den inte längre kan komma att utges. Det är Olle Svenssons bidrag till mångfalden!

Fru FLODSTRÖM (s):

Herr talman! På förslag av dåvarande inrikesutskottet beslöt riksdagen år 1975 att från anslaget Åtgärder för invandrare anvisa 400 000 kr. som stöd i form av projektbidrag till tidningar och tidskrifter på minoritets-språk som ges ut här i landet och riktar sig till invandrar- och mino-ritetsgrupper i Sverige. För innevarande budgetår höjdes beloppet till 600 000 kr.

I den översyn som riksdagen begärde förra året beträffande stöd till tidningar på andra språk än svenska framhölls att stödet borde utformas så att det så långt möjligt skulle få samma effekter som det allmänna presstödet – dvs. främja en fri debatt och opinionsbildning. Men för att främja en fri debatt och mångfald måste stödet till tidningar och tidskrifter på andra språk än svenska få en annan konstruktion än det vanliga presstödet, något som understrukits av socialdemokraterna i konstitutionsutskottet och som nu även regeringen och de borgerliga företrädarna i KU förstått.

Det nya presstödet till invandrantidningar föreslås i sin helhet utgå över ett särskilt anslag, som skall administreras av statens invandrarverk efter samråd med presstödsnämnden. Enligt regeringen är en naturlig följd av detta att anslaget Åtgärder för invandrare minskas med 600 000 kr. Många har blivit förvånade och upprörda över detta, då budgetpro-positionens skrivningar beträffande projektstödet tolkades av alla – in-vandrare såväl som, efter vad jag har förstått, de borgerliga ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet – så att de 600 000 kronorna skulle kunna disponeras för projekt av olika slag, anordnade av t. ex. invandraror-ganisationerna, av fackliga och ideella organisationer samt av kommuner.

Den neddragning av anslaget som nu föreslås leder till att även dessa projekt blir lidande. Detta är allvarligt bl. a. med tanke på att sådana projekt visat sig vara värdefulla för att komma ett steg på vägen mot det tredje av de mål för invandrapolitiken – nämligen samverkansmålet – som alla här i riksdagen tidigare ställt sig bakom. Samverkansmålet innebär att en ömsesidig och omfattande samverkan bör komma till stånd mellan invandrargrupperna och majoritetsbefolkningen. Målet inbegriper ömsesidig tolerans och solidaritet mellan invandrarna och den inhemska befolkningen liksom ökade möjligheter för invandrarna att påverka beslut som rör deras egen situation.

Vid arbetsmarknadsutskottets behandling av propositionen 1976/77:99 har de socialdemokratiska ledamöterna anfört avvikande mening beträffande propositionens förslag om stöd till s. k. övriga tidningar, som innebär att invandrarverkets möjligheter att bevilja projektbidrag av olika slag kraftigt beskärs. I motionen 1473 föreslås bl. a. av detta skäl att

viss del ur anslaget Åtgärder för invandrare även fortsättningsvis skall kunna utnyttjas till projektstöd. Enligt vår uppfattning innebär propositionens förslag risk för att ett flertal av de tidningar som innevarande budgetår har projektbidrag kommer att få dessa minskade utan att de i stället blir kvalificerade för ett stöd i andra former. Det medför också en utveckling som försvårar för mindre grupper att skapa egna språkrör eller göra andra insatser för att förbättra kommunikationerna inom den egna språkgruppen. Det är en olycklig utveckling, som kan innebära ett allvarligt steg tillbaka i strävanden att så långt möjligt ge olika invandrar- och minoritetsgrupper en i jämförelse med svenska medborgare likvärdig möjlighet att delta i samhällsarbetet och få sina intressen i olika sammanhang bevakade.

Till de tidningar och tidskrifter som inte är att anse som nyhets- eller medlemstidning föreslås att ett behovsprövat bidrag skall kunna utgå. Invandrarverket föreslås få disponera 150 000 kr. för det ändamålet. Detta njugga anslag kommer under alla omständigheter att innebära att sådana tidskrifter inte kan få sin ställning förbättrad. Svårigheterna att med denna ram få stöd till nya projekt är också uppenbara. Till det kommer de krav som uppställs i propositionen för stöd vid nyetablering och som ytterligare försvårar startande av nya tidningar och tidskrifter.

Socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet föreslår därför att under anslaget Åtgärder för invandrare även fortsättningsvis får disponeras medel för stöd till tidskrifter. Medlen bör få disponeras av invandrarverket utan bindande föreskrifter, och verket bör också, som jag nämnt tidigare i mitt anförande, ha möjlighet att använda medlen för andra projekt än tidskrifter.

Herr talman! Mot denna bakgrund vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen 2 i konstitutionsutskottets betänkande.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Flodström säger att man blivit förvånad över att anslaget för invandrarverkets projektverksamhet bland invandrantidningar har minskat. Hur kan man bli så förvånad över det? Här införs ett helt nytt bidrag, och naturligtvis måste då det gamla bidraget minskas i samma utsträckning.

Hur kom projektstödet till tidningarna till? Det hände 1975. Det tillkom på grund av en centermotion. Motionärerna ansåg att det här var den enda möjligheten att över huvud taget ge tidningar på främmande språk ett anslag. Vissa medel anslogs då just för projektstödet.

Nu får vi mera permanenta regler. Vi kan då inte i fortsättningen ge pengar till samma ändamål från två håll – det vore i högsta grad inkonsekvent.

Jag reagerar bestämt mot att man i detta sammanhang talar om staten eller riksdagsmajoriteten som njugg. Vi gör en ganska generös satsning – det vill jag understryka – på invandrargruppernas egna språkrör.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Fru FLODSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är givet att vi med tillfredsställelse noterat att stödet till invandrarnas tidningar och tidskrifter lyfts upp på en nivå som är någorlunda jämförbar med motsvarande stöd till publikationer på svenska. Vad vi vänder oss emot är stödsystemets utformning, speciellt beträffande det s. k. projektstödet. Vi är faktiskt rädda för att de tidningar som under innevarande år fått projektbidrag kommer att få dessa minskade.

Vi vill också att invandrarverket skall ha möjligheter att använda medel till andra projekt än tidskrifter, projekt av olika slag, anordnade av t. ex. invandrarorganisationer, fackliga organisationer och ideella organisationer men också av kommunen. Vi vidhåller därför att de 600 000 kr. som föreslogs i budgetpropositionen under anslaget Åtgärder för invandrare skall kvarstå.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan lugna fru Flodström med att understryka att det inte är risk för att någon tidning skall få en minskning av ett redan utgående bidrag. – Det är det ena.

Om fru Flodström sedan vill lägga huvudvikten vid den andra punkten, den att ge bidrag även till andra projekt än tidskrifter, är det en fråga som inte alls hänger ihop med det tidnings- och tidskriftsstöd som vi diskuterar här. Då är vi inne på ett område som helt och hållet så att säga är arbetsmarknadsutskottets bord, och den frågan får vi diskutera i ett annat sammanhang.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant att veta hur många arbetstimmar som har lagts ner i kanslihuset, i utredningar, organisationer och remissorgan samt bland riksdagsmännen – enskilda eller utskottsrepresentanter – innan vi nu har kommit så långt att vi är beredda att fatta beslut om presstödet fortsatta omfattning och villkor. Vi kan säkerligen aldrig fastställa omfattningen av detta arbete, endast konstatera att det måste ha varit mycket betydande. Samtidigt kan vi konstatera att så här brukar det gå till i Sverige när vi stiftar lagar – vi är alltid grundliga i förarbetet för att resultatet skall bli så bra som möjligt.

Trots denna grundlighet händer det tyvärr alltför ofta att våra ambitioner misslyckas – den praktiska tillämpningen motsvarar inte alltid det teoretiska förarbetet. Om alltför många medborgare upplever vår lagstiftning som negativ kan det medföra vad vi brukar kalla rättsröta, dvs. respekten för lagarna uteblir och det är allvarligt. Då krävs nya åtgärder, och vi vet att det i riksdagsarbetet sker en ständig revision av våra lagar. Men vi vet också att det är mycket svårt att hålla takt med förändringarna i vårt dynamiska samhälle.

De normer för presstöd som föreslås i propositionen 100 har behandlats av konstitutionsutskottet i betänkandet 42. Men innan dess har proble-

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

matiken varit föremål för omfattande såväl utredning som remissför-
farande.

Jag har genom att dels läsa olika remissutlåtanden, dels ta kontakt med olika organisationer försökt bilda mig en uppfattning om hur jag skulle vilja ha preststödet utformat. Jag har kunnat konstatera att det har blivit en kompromiss mellan olika intressen, där vissa synpunkter har tillgodosetts medan andra helt har förbigåtts trots att kanske även de kunde ha varit värda ett bättre öde.

I ett fall har jag inte kunnat frigöra mig från intrycket att det byråkratiska tänkandet har fått råda medan förnuftet har fått ge vika. Det har föranlett mig att väcka motionen 1495, där jag tillsammans med herr Sjönell har försökt belysa hur lagstiftningen på ett detaljområde kan få effekter som jag är säker på att förslagsställarna inte avsåg när normerna fastställdes. Det gäller organisationstidskrifterna, som föreslås få stöd om de – förutom att de uppfyller vissa andra kriterier – utges som utgivarkorsband. Om de däremot utges som masskorsband skall de inte få något stöd.

Jag har med ett praktiskt exempel visat hur en mindre organisation drabbas av detta – det är framför allt sådana organisationer som drabbas hårdast vad gäller distributionen. Förslaget är desto märkligare som konstitutionsutskottet förra året påpekade just den svåra situation som flertalet organisationstidskrifter befann sig i. Konstitutionsutskottet ansåg det då angeläget att få en skyndsam översyn av möjligheterna att stödja tidskrifter som ges ut av ideella och fackliga organisationer. Även i det betänkande som vi nu behandlar påpekas den positiva roll och den betydelse som dessa tidskrifter har, ävensom de allvarliga följder som en nedläggning av deras verksamhet skulle få. Konstitutionsutskottet pekar dessutom särskilt på den kraftiga kostnadsökning som har skett under 1970-talet – en ökning som är speciellt markant vad gäller distributionen och som därmed direkt hotar utgivningen av flera tidskrifter.

Det praktiska exempel som jag pekar på gäller Sveriges Bridgeförbund, som har försökt att möta den av konstitutionsutskottet påtalade kostnadsutvecklingen med alla tänkbara rationaliseringsåtgärder. Men när det gäller distributionen måste man ju acceptera de av postverket fastställda taxorna. För att även här kunna bringa ned kostnaderna har man valt den billigaste formen för distribution, masskorsband, i stället för den dyrare formen utgivarkorsband.

Sveriges Bridgeförbund har – liksom säkerligen alla andra organisationer i samma belägenhet – ansett att huvudsaken är att förbundets tidskrift kommer medlemmarna till handa, inte att det sker på ett dyrare sätt än vad som är nödvändigt. När man spar in stora belopp på denna distributionsform, är det självklart att man valt den. Den har dessutom under årens lopp visat sig fungera helt utan anmärkning.

Jag tycker att organisationer som handlar på sådant sätt borde få beröm och uppmuntran, men lagstiftarna har tydligen ingen förståelse för detta enkla och klara förhållande. De anser i stället att dylika organisationer

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

skall bestraffas med att bli uteslutna från möjligheten att få presstödet.

Om nu de berörda organisationerna för att kunna uppfylla villkoren för presstödet ändrar sin distribution från masskorsband till utgivarkorsband, innebär detta att distributionen blir så fördyrad att merkostnaden räknad på ett år blir praktiskt taget lika stor som det stöd organisationerna får. Det är med andra ord inte organisationerna som får ett presstödet utan postverket som får en subvention. Jag tror inte att det kan ha varit meningen med presstödet.

Vad säger nu konstitutionsutskottet sedan det haft även min motion med i behandlingen. Jag får tyvärr inte någon klar bild av vad utskottet anser. Man skriver många vackra ord om de fria och självständiga organisationernas värde och deras centrala roll. Men så småningom sammanför utskottet ett flertal motionsyrkanden och konstaterar. "F. n. saknas en tillräckligt god kartläggning av förekomsten av sådana tidskrifter för att det skall vara möjligt att bedöma konsekvensen av en utvidgning av stödet till att omfatta även dessa tidskrifter. Regeringen är också oförhindrad att i detta sammanhang uppmärksamma de problem som påpekas i motionen 1509 för mindre tidskrifter med speciella distributionsproblem. Motionerna 1472 och 1495 bör anses besvarade med vad utskottet ovan anfört."

Vad innebär detta i klartext? Kommer det att bli ändring vad gäller distribution som masskorsband? Eller innebär det en ny utredning, som skall grubbla på det här i ett antal år?

Konstitutionsutskottet skriver: "I dag hotar den fortsatta kostnadsutvecklingen inte minst på distributionssidan hela utgivningen av ett stort antal tidskrifter. För att förhindra en sådan utveckling måste de nya statliga stödåtgärderna komma organisationerna till del utan ytterligare dröjsmål." Vi brukar försöka vara rättvisa, och jag hoppas därför att andemeningen i det sist citerade får råda. Annars blir det väl så att medan gräset gror, så dör kon.

Jag avstår från att ställa något yrkande, men jag kommer i likhet med många andra att uppmärksamt följa fortsättningen.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror knappast att den organisation som herr Söderström talar för i den här debatten kommer att dö bara därför att vi inför ett bidrag, som det står vederbörande organisation fritt att ta emot eller låta bli att ta emot.

Även när det gäller det reguljära presstödet – vi kan hålla oss till samdistributionsrabatten – är det fortfarande en del tidningar som inte kan utnyttja stödet. De klagar inte för den skull. De har själva gjort sitt val och funnit att den distributionsform de redan har är att föredra i ekonomiskt avseende.

Bridgeförbundet kommer ingalunda i fortsättningen i en sämre situation än man tidigare haft. Förbundet har sitt fria val. Jag tror att vi i riksdagen i övrigt är rätt eniga om att vi för att skapa ett gott ekonomiskt

underlag också för postverkets rörelse, i så stor utsträckning som möjligt bör styra distributionen den vägen.

Herr SÖDERSTRÖM (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte alls att den här organisationen behöver dö för att resultatet här blivit som det blivit. Inte heller tror jag att de många andra organisationer som befinner sig i samma belägenhet skall behöva möta ett sådant öde. Vad jag velat påvisa är de mystiska konsekvenser som uppstår. Får man ett presstödet genom att ändra distributionen, blir denna så mycket dyrare att man inte har någon glädje av presstödet. Jag tycker att det är en orimlig konsekvens, som jag har velat belysa.

Herr Nordin säger att det är ett fritt val för organisationerna, och självklart är det så. I det fall som jag belyste diskuterade organisationen redan 1969 med postverket vilken distributionsform som var lämpligast. I samråd med postverket kom man fram till masskorsband. Jag är medveten om att dagens kriterium inte fanns då.

Det föreslagna presstödet utformning är enligt min mening orimlig. Som jag sade i mitt huvudanförande tror jag inte heller att det var lagstiftarnas mening att det skulle bli sådana här konsekvenser.

Jag har, herr Nordin, inte ställt något yrkande, men jag har velat påvisa detta därför att jag tror det är värdefullt.

Herr LÖVENBORG (-):

Herr talman! Det vi nu behandlar är en proposition på gott och ont – på gott därför att den innehåller förslag om tidskriftsstöd, vilket ju är något som länge har efterlysts, på ont därför att det föreslagna tidskriftsstödet till de små tidskrifterna, enligt vårt sätt att se det, kommer att bli otillräckligt.

Vi har mot den bakgrunden i vårt huvudyrkande krävt att man i vart fall höjer det föreslagna grundstödet från 2 500 till 5 000 kr. Det är också det synnerligen blygsamt tilltaget med hänsyn till de verkliga kostnaderna för utgivning och den kostnadsökning som man kallt kan räkna med enbart under innevarande år.

Tidskriftsutredningen framhöll i sitt betänkande att folkrörelseorganisationernas tidskrifter har en central uppgift att fylla både för den interna demokratin i organisationerna och för den politiska demokratin i övrigt.

Jag vill instämma i den slutsatsen. Den tidskriftsflora som vi i dag har och som organisationssverige svarar för, innehåller otroligt mycket vitaliserande stoff för den politiska debatten. Det är en många gånger omistlig tillgång att ösa ur. Där finner man material, upplysning och debatter som man icke finner någon annanstans. Det är alltså en form av utgivning som bör stödjas och uppmuntras.

Samtidigt med det här positiva omdömet, som delas av de flesta politiskt intresserade människor, kan man konstatera att svårigheterna att

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

ge ut tidskrifter har blivit allt större. I sitt remissyttrande till utredningen pekar Svenska Journalistförbundet just på detta faktum. I fackförbundets yttrande heter det bl. a.:

”Det kan här finnas skäl att peka på att flertalet organisationsägda tidskrifter inte kunnat täcka de senaste årens kostnadsökningar med ökade inkomster och/eller ökade organisationsbidrag. De har tvingats till olika former av besparingsåtgärder, i första hand ändrat tryckförfarande, lägre papperskvalitet och enklare utscende, men många har också tvingats minska utgivningsfrekvensen och omfattningen och kvaliteten på det redaktionella materialet. Om utvecklingen tillåts fortsätta på samma sätt som hittills kommer många tidskrifter inom en snar framtid passera den gräns där de, främst av aktualitets- och kvalitets-skäl, inte längre på ett rimligt sätt kan fylla sina uppgifter.

Förutom att detta äventyrar deras framtida utgivning kommer det också att skapa allvarliga svårigheter att rekrytera seriöst inriktade medarbetare.

Risken för att kostnadstrycket ökar på ett sådant sätt är inte obetydlig. Det visar bl. a. principbeslutet om s. k. särkostnadstäckning för postverkets tidningsrörelse.

Mot bakgrund av den ekonomiska analysen finner utredningen att utvecklingen utgör ett hot mot organisationernas hela verksamhet, liksom att den är oroande för demokratins villkor i vårt land, och föreslår att ett särskilt statligt tidskriftsstöd inrättas. SJF instämmer till fullo i utredningens ställningstagande och vill understryka behovet av att ett sådant stöd snarast införs. Sker inte detta är riskerna betydande att utvecklingen snabbt blir den utredningen befarar i sin ekonomiska analys.”

Nu införs alltså detta stöd. Jag vill också understryka riktigheten av det sagda. Mina egna kontakter med organisationer och människor som sysslar med tidskriftsutgivning har bekräftat att åtskilliga tidskrifter av den typ man inte skulle vilja mista har det så trångt ekonomiskt att de snart ligger i själåtåget om de inte får ett rejält handtag.

Vi är alltså överens om tidskriftsstödets inrättande. I motionstexten har vi tagit upp några, som vi tycker, orimligheter i propositionen, vilka också utskottet berör. När det gäller frågan om utrymme för annonser har vi påpekat att man inte bör basera den bedömningen på en mätning av annonsvolymen i varje nummer för att sedan låta denna mätning ligga till grund för bedömningen av om en tidskrift i något enskilda fall har överskridit gränsen 50 % och inte skall få stöd. Det är en ganska småsnål konstruktion. Det riktiga måste vara att mätning sker på hela årsutgåvan och att detta resultat måste gälla.

Vi har i vår motion föreslagit att stödet fortlöpande skall prövas med hänsyn tagen till den allmänna kostnadsutvecklingen och beslutet att avveckla underskottet i postens tidningsrörelse. Svenska journalistförbundet säger i sitt remissyttrande följande, som vi har hakat fast vid:

”Med hänsyn till att detta beslut kan komma att innebära en snabb ökning av tidskrifternas kostnadsnivå inom de närmaste åren vill SJF

i stället föreslå att stödet varje år automatiskt höjs med en procentsats som motsvarar skillnaden mellan ökningen av kostnaderna för postdistribution av tidskrifter och konsumentprisindex.”

Det tycker vi vore en tanke att ta fasta på, men det tycker tyvärr inte utskottet.

Mot bakgrunden av vår positiva syn på tidskrifterna har vi begärt att det föreslagna grundstödet fördubblas. Samma krav ställs i motionen 1509. Jag instämmer i motionskravet på en uppräknig av produktionsbidraget till dagstidningar. Det är ju den andra biten av kakan. Ända sedan jag kom in i riksdagen har jag i skilda sammanhang deltagit i debatter om pressstöd och presspolitik.

I propositionen sägs att den snabba kostnadsutvecklingen skapar stor oro. Det är nödvändigt att tidningarna möter denna utveckling med kraftfulla insatser i kostnadsbesparande syfte. En ytterligare uppräknig av produktionsbidraget kommer trots sådana åtgärder att bli nödvändig.

Det är nog en riktig bedömning. Jag vill påstå att det brådskar. Det tycks också vara utskottets mening att det finns ett behov av en sådan här uppräknig. Mot den bakgrunden borde man egentligen ha föreslagit att riksdagen gör en direkt beställning redan i nuläget och inte förlitat sig på regeringens goda vilja.

För mig som under många år har arbetat för vårt lands kanske fattigaste dagstidning är yttrandet i propositionen, att kostnadsökningarna inom dagspressen måste mötas med kraftfulla insatser i kostnadsbesparande syfte, ett yttrande utan större värde. Kraftfulla insatser i kostnadsbesparande syfte har alltid hört till ordningen för dagen för de små och fattiga tidningarna. Utan sådana insatser och utan en proletär läsekrets stora offervilja hade Norrskensflamman för länge sedan varit död.

Bristen på resurser är densamma för en lång rad små tidningar. Tidningsstödet konstruktion har inte kunnat råda bot på detta. Stödet har inneburit enorma belopp till de stora tidningarna, medan de små också i fortsättningen har befunnit sig i samma pressade situation. Där har sparsamhet alltid fått stå i centrum. Möjligheterna att möta kostnadsökningarna med kraftfulla insatser i kostnadsbesparande syfte, som det heter i propositionen, finns i allmänhet inte för de små tidningarna. Det bör noteras. De har inga marginaler. Mot den bakgrunden finns det på sikt anledning att kräva inte bara en kraftig uppräknig av produktionsbidraget utan också en annan konstruktion.

Nu har tidningsstödet visserligen bromsat upp tidningsdöden i vårt land, som också konstateras i propositionen, men det är ju inte mer. Sker det inte något nytt på området, finns det anledning befara att tidningsfloran ytterligare kommer att tunnas ut, att den privatkapitalistiska dominansen blir än större. Det finns som bekant också en rad socialdemokratiska mindre tidningar som trots LO-anslag utöver tidningsstödet har stora ekonomiska bekymmer.

Med det vill jag bara säga att det inom en mycket nära framtid måste ses som ytterst angeläget inte bara att öka tidningsstödet dimensioner

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

utan också att ställa krav om en annan konstruktion, som i större utsträckning gynnar de mindre och fattigare tidningarna. Till den frågan får jag väl återkomma när det blir dags för nästa motionsomgång.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1493.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! I motion 232, som behandlas i det nu förevarande betänkandet, har jag på nytt fäst uppmärksamheten vid de s. k. annonsbladen. Att jag åter har aktualiserat den frågan beror på att utgivningen av annonsblad på vissa orter har visat en oroväckande ökning, såväl i antal som i omfång.

Annonsbladens effektivitet som säljkanaler är påtaglig därigenom att de distribueras ut till alla hushåll inom spridningsområdet. Deras redaktionella kostnader är troligen ganska begränsade i förhållande till dagstidningarnas, och de avstår i regel från att förmedla något slag av nyheter eller andra meddelanden till allmänheten. Dagstidningarna däremot har tagit till sin uppgift att förmedla så mycket nyheter och övriga meddelanden som de är mäktiga till sin läsekrets. Det uppstår således en konkurrens på olika villkor. Den ena parten avstår från alla journalistiska ambitioner, medan den andra tar på sig en hel rad sådana gentemot sin läsekrets.

Det är givet att den här konkurrensen är svår för i synnerhet mindre tidningar. Annonssbladen besöker affär efter affär och tar annonserna, kanske på fördelaktigare villkor för annonsören än vad dagstidningarna kan erbjuda därigenom att spridningsområdet är så stort. Men när affärerna annonserar i annonsbladen har de inte råd att därjämte annonsera i tidningen, och på så sätt blir tidningen lidande och får svårigheter med sin ekonomi. Annonssintäkterna utgör ju en betydande del av tidningarnas ekonomi, och speciellt lokaltidningarna får mycket svårt att klara ekonomin när annonsintäkterna minskar. De kan inte i längden hävda sig utan stödåtgärder av annat slag.

Samhället behöver de nyhetsmedia som dagstidningarna utgör, och det vore därför synnerligen olyckligt om någon tidning skulle tvingas upphöra på grund av försämrad ekonomi till följd av annonsbladens verksamhet. Det är därför mycket viktigt att utvecklingen hålls under uppsikt. Det håller också utskottet med om när det behandlat motionen, men man anser att det är en uppgift för presstödsnämnden och därför avstyrker man motionens yrkande om en utredning i här berörda avseenden.

Mot ett enhälligt utskott nyttar det föga att ställa något yrkande, och jag avstår därför från det, men jag har ändå velat framföra dessa synpunkter.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6 a-c

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först särskilt beträffande de frågor, som berörs i reservationen nr 1 och de motioner till vilka yrkats bifall. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Stöd åt tidskrifter för konsumentintressen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Eskilstuna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 a-c såvitt avser stöd åt tidskrifter för konsumentintressen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Eskilstuna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	157
Nej	-	148
Avstår	-	1

Höjt fast bidrag

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1493 av herrar Lövenborg och Hagel samt nr 1509 av herr Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 a-c såvitt avser höjt fast bidrag röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1493 och 1509 i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Stöd till dagspressen m. m.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291

Nej - 13

Automatisk höjning av det fasta bidraget, m. m.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1493 av herrar Lövenborg och Hagel i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 a-c såvitt avser automatisk höjning av det fasta bidraget, m. m. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1493 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294

Nej - 12

Avstår - 1

Begäran om utredning för att trygga utgivningen av vissa mindre tidskrifter

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1509 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 a-c såvitt avser begäran om utredning för att trygga utgivningen av vissa mindre tidskrifter röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1509 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294

Nej - 13

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

M o m . 6 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Eskilstuna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Eskilstuna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 147
Avstår - 2

M o m . 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 8

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande den i motionen nr 1509 behandlade frågan om en utredning av invandartidningarnas och invandartidskrifternas situation och därefter i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Utredning av invandartidningarnas och invandartidskrifternas situation

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1509 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 8 såvitt avser utredning av invandartidningarnas och invandartidskrifternas situation röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1509 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Onsdagen den
11 maj 1977

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 13
Avstår - 1

Utskottets hemställan i övrigt

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Eskilstuna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i övrigt i betänkandet nr 42 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Eskilstuna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 145
Avstår - 2

M o m . 9

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Eskilstuna begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Eskilstuna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-

röstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 147
Avstår - 2

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

Mom. 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1976/77:19 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser viss del av budgetdepartementets verksamhetsområde

1976/77:20 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser statens allmänna fastighetsfond

1976/77:21 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

1976/77:22 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagda förslag om anslag för budgetåret 1977/78 till riksgäldskontoret och riksdagens revisorer

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Upphävande av statlig myndighets skyldighet att anlita PK-banken

Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:127 om upphävande av statlig myndighets skyldighet att anlita Post- och Kreditbanken, PK-banken, jämte motioner.

I propositionen 1976/77:127 hade regeringen (ekonomidepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de ändrade riktlinjer som förordats i propositionen för medelsförvaltande statlig myndighets eller annat statligt organs anlitan av bankinstitut.

Förslaget innebar att riksdagen skulle godkänna att medelsförvaltande statliga myndigheter inte skulle vara skyldiga att i vissa fall anlita PK-banken.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:1600 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade avslå propositionen 1976/77:127, och

1976/77:1601 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade avslå propositionen 1976/77:127.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:127 och med avslag på motionerna 1976/77:1600 och 1976/77:1601 godkände de ändrade riktlinjer som förordats i propositionen för medelsförvaltande statlig myndighets eller annat statligt organs anlitan av bankinstitut.

Reservation hade avgivits av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Nilsson i Visby, Karlsson i Motala och Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:1600 och 1976/77:1601 skulle avslå propositionen 1976/77:127.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! I propositionen 1976/77:127 föreslår regeringen riksdagen att besluta om upphävande av statlig myndighets skyldighet att anlita PK-banken.

Bakgrunden till regeringens proposition i detta avseende är en skrivelse från Sparbanksföreningen där man krävt ett avskaffande av PK-bankens ställning i samband med de regler som gäller för statliga myndigheters och organs medelsplacering och banktransaktioner. Ekonomiministern konstaterar i propositionen att det råder mycket delade meningar om detta förslag. Från flera håll har också förordats att man borde göra en mera ingående utredning innan frågan kom upp i riksdagen för avgörande. Det kan även påpekas att flera remissinstanser är mycket kritiska mot förslaget som sådant – det gäller bl. a. riksrevisionsverket som inte anser att det finns någon anledning att ändra på nuvarande bestämmelser.

Ekonomiministern tar emellertid ingen som helst hänsyn till detta förhållande. Utan någon föregående utredning lägger han fram en proposition i ärendet som enbart är baserad på en skrivelse från en intresseorganisation. Enbart detta sistnämnda förhållande kan, herr talman, vara värt att uppmärksamma, och man frågar sig vad det är för nya principer som den borgerliga regeringen är på väg att införa då det gäller att ta fram beslutsunderlag för propositioner som presenteras i riksdagen.

När det gäller sakfrågan är det fyra frågor som diskuteras i propositionen. För det första behandlas de bestämmelser som allmänt gäller för kassahållning hos statliga myndigheter där det är fråga om hur tillfälliga överskottsmedel m. m. skall placeras, för det andra skyldigheten för statlig myndighet att i sådana fall anlita PK-banken, för det tredje föreskriften om att utbetalning skall ske via postgirot och för det fjärde bestämmelsen om att riksbanken, postgirot eller PK-banken skall anlitas vid övriga transaktioner, där det behövs förmedling av bank.

Efter att ha diskuterat dessa fyra frågor finner ekonomiministern – av praktiska och rationella skäl – att han inte bör föreslå någon annan ändring i gällande bestämmelser än att skyldigheten för statlig myndighet att anlita PK-banken skall upphävas.

Man kommer, herr talman, osökt att tänka på historien om den lille

mannen och skraddaren, som handlar om hur det stora tygstycket bara "bidde" en tumme, och så småningom "bidde" det ingenting. Jag tycker den historien väl beskriver de ansträngningar som regeringen här har gjort för att skapa en reform.

I anledning av propositionen 127 har det väckts två motioner, en socialdemokratisk partimotion av herr Palme m. fl. och en vpk-motion av herr Werner m. fl., som båda yrkar avslag på propositionen. I motionen 1600 av herr Palme m. fl. påpekas bl. a. att prioriteringen av den statliga affärsbanken har gällt i mer än ett kvarts sekel, dvs. i princip sedan tillkomsten av den statliga affärsbanken. När denna princip infördes väckte det inte någon debatt eller några protester, utan man ansåg det vara naturligt att statliga myndigheter skulle använda statens egen bank i de här sammanhangen. Det är först på senare tid som man från borgerligt håll börjat kritisera denna princip och velat upphäva den.

Man kan vidare konstatera att riksrevisionsverket i sitt remissyttrande påpekat att det inte mottagit någon kritik från myndigheter mot PK-bankens sätt att fullfölja sina åtaganden. Riksrevisionsverket kommer därför fram till att det inte finns någon anledning att i något avseende upphäva föreskriften i 1974 års kungörelse. Det står dessutom helt klart att PK-banken erbjuder de statliga myndigheterna marknadsmässiga villkor vid genomförda placeringar. Följaktligen kan man inte på sakliga grunder peka på några olägenheter för statsverket med den ordning som nu gäller.

Det enda som ekonomiministern från principiell ståndpunkt motiverar sitt förslag med är att det skall råda fri konkurrens mellan olika kreditinstitut på marknaden. Bestämmelserna i 1974 års kungörelse skulle enligt ekonomiministern gynna PK-banken framför andra bankinstitut, vilket skulle strida mot grundsatsen om s. k. fri konkurrens. Herr Bohman menar att det därför är angeläget att avskaffa statliga myndigheters skyldighet att anlita PK-banken vid sina olika transaktioner.

Nu är det emellertid på det sättet, som framhålls såväl i vår partimotion som i bankinspektionens remissvar, att man inom det privata näringslivet i stor utsträckning grupperar sig kring en viss bankförbindelse. För de stora företagen gäller detta exempelvis SE-banken eller Handelsbanksgruppen. Några åtgärder mot konstellationer av det slaget finns det uppenbarligen ingen möjlighet att lagstifta om. Samma förhållande gäller, som vi påpekat i vår reservation vid utskottets betänkande, den mycket starka bindning som föreligger mellan exempelvis Föreningsbanken och jordbrukets producentkooperation. För vår del har vi inga som helst tankar på att genom lagstiftning försöka förhindra en sådan intressegemenskap.

Därför anser vi socialdemokrater det vara ganska naturligt att staten och dess myndigheter, om inte några klara olägenheter därmed kan påvisas, utnyttjar statens egen bank för sina transaktioner.

Med det här anförda, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation av herr Feldt m. fl. som fogats vid finansutskottets betänkande 1976/77:23 och som innebär avslag på regeringens proposition 127.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Regeringsförslaget att upphäva statliga myndigheters skyldighet att anlita PK-banken kan bäst karakteriseras med orden: en ovanligt tydlig form av frasliberalism. Är det någon som har tvivlat på att regeringen är en privatbankernas regering, så kan dessa tvivel definitivt fara efter utskottsmajoritetens uppvisning i politiskt och ekonomiskt hyckleri.

Det lönar sig knappast att spilla många ord på den principiella motiveringen – nämligen att skyldigheten att anlita PK-banken skulle strida mot den fria konkurrensen. De som ivrigast talar om fri konkurrens är desamma som värst främjat monopoliseringen både av produktionen och kreditväsendet. Den fria konkurrensen är i ett samhälle med rådande koncentrationsgrad en omöjlighet, om man med fri konkurrens menar enskilda företags oförmåga att kraftigt påverka marknadsvillkoren till sin fördel. Men det är tyvärr inte det enda avseende i vilket den sittande regeringen har en artonhundratalsmässig idégrundval och praktik. Där emot är det väl mer uppseendeväckande när man påstår sig med skyldighetens upphävande tjäna opartiskhet och ekonomisk likställdhet på kreditområdet.

Man vill alltså principiellt upphäva statens och statliga myndigheters rätt att välja bankförbindelse och välja den efter en bestämd linje. Men varför tar man inte ens i en bisats upp den andra sidan av frågan: de privata företagens rätt att välja bankförbindelse? Varför förbjuder man inte där påtryckningar eller föreskrifter som avser att inrikta företagen på viss bankförbindelse?

Är det någon som tror, att ett aktiebolag i Sverige, inom vars aktiestock Incentive eller Providentia är ledande, har någon valfrihet? Att det därför föreligger konkurrens mellan olika bankinstitut? Att ett sådant företag över huvud skulle tillåtas välja någon annan bank än SE-banken? Det är ju helt klart att Wallenbergföretag går till Wallenbergbanker. Det vet inte bara Wallenbergs direktörer, det vet också socialdemokraten Ingvar Svanberg, som är ledamot i SE-bankens styrelse.

Sanningen är ju, att ingen har velat ifrågasätta en aktieäggande finansgrupps rätt att föreskriva vilken bankförbindelse ett företag skall använda. Men samma rätt vill man nu förmäna statens institutioner. Detta är verkligen att tillämpa två helt olika principer. Det krav man ställer på staten vägrar man att ställa på det privata näringslivet. Det är inte likformighet. Det är raka motsatsen.

Den andra aspekten gäller statliga myndigheters oväld. Uppenbart är väl ändå, att denna inte kan bli bättre av att en statsinstitution blir kund hos en privatbank. Vilka intresseförbindelser kan uppstå, om t. ex. en länsstyrelse har sin medelsrörelse förlagd till en privatbank? Vilka situationer kan då uppstå, ifall t. ex. den övergripande planmyndigheten i en region har ekonomiska transaktioner förlagda till en bank, som bedriver en omfattande mark-, fastighets- och industrirörelse i regionen? En striktare gränsdragning mellan privat och offentligt intresse uppnås

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

om statliga myndigheter håller sig till statens bank. Rättssäkerheten sitter visserligen inte särdeles högt i Sverige av i dag – Sverige är ett långt värre myglarsamhälle än man vanligtvis föreställer sig. Men det blir sämre och inte bättre av att privat och offentligt även på detta område ytterligare sammanblandas.

Slutligen finns ett argument, som borde vara självklart för var och en som utgår från arbetarrörelsens värderingar men som av någon anledning inte anförs i den socialdemokratiska reservationen. Att statsförvaltningens penningrörelse används för att stärka likviditeten i den statliga banken kan ses som en självklarhet för dem som inser, att det privata näringslivet misslyckats i grund med att skapa förutsättningarna för en växande sysselsättning.

Det privata näringslivet slår ut människor, det riktar utan betänkande dråpslag mot enskilda orter, det exporterar kapital, det fasthåller envist vid klassiska produkter, som utvecklingen mer och mer rider förbi, det skapar inte den nödvändiga graden av förnyelse och strukturell förändring av produktionen. Den kan bara skapas genom en aktiv statlig industripolitik, en politik som bygger upp nya industrier som inför helt nya moment och en ny, mer förädlad produktion. En sådan industripolitik från staten ingår givetvis inte i det borgerliga perspektivet. Den förefaller inte heller ingå i det socialdemokratiska. Men för den som inser en sådan politiks nödvändighet är det också en självklarhet, att de kreditmedel den kräver inte kan påräknas från SE-Banken och SHB. De kan påräknas bara från statliga eller andra offentliga kreditkällor. Det gör ställningstagandet i frågan självklart för var och en som vill se en offensiv sysselsättningspolitik.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr RYDÉN (m):

Herr talman! I propositionen 1976/77:127 om upphävande av statlig myndighets skyldighet att anlita Post- och Kreditbanken, PK-banken, säger föredragande statsrådet, att den samordning av banklagstiftningen som genomfördes år 1969 bygger på att fri konkurrens bör råda mellan de olika bankinstituten.

Bestämmelserna i 1974 års kungörelse gynnar emellertid PK-banken framför andra bankinstitut och strider därför mot grundsatsen om fri konkurrens. Om en statlig myndighet finner att en viss bank kan erbjuda myndigheten de tjänster som den behöver, på bättre villkor än andra banker, så bör naturligtvis myndigheten anlita den banken. Därför förordas i propositionen att de statliga myndigheternas och organens skyldighet att anlita PK-banken framför andra bankinstitut upphävs.

Den praktiska effekten av ett sådant beslut torde bli ganska begränsad, i varje fall på kort sikt, men det har stor principiell betydelse, eftersom den princip om konkurrensneutralitet mellan bankerna, som fastlades 1969 i banklagstiftningen, upprättas. Konkurrens mellan bankerna bör vara grundad på likvärdiga villkor, och utskottet har därför tillstyrkt

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

propositionens förslag. Och, herr Jansson, det här blev ingen vanttumme, utan det är en mycket väsentlig princip.

I motionen 1600 av herr Palme m. fl. anføres att prioriteringen av den statliga affärsbanken framför andra bankinstitut har gällt i mer än ett kvartssekel och att det inte visats på några olägenheter för statsverket av nu gällande ordning. Man kan fråga sig om enda möjligheten att få ta upp en sådan principiell fråga som bankinstitutens lika konkurrensförhållanden skulle ligga i förekomsten av eventuella olägenheter för statsverket. I den socialdemokratiska reservationen anføres egentligen endast det argumentet att inga problem synes ha varit förenade med det nuvarande systemet, men i den bortses helt från konkurrensförhållandena.

1969 års banklagstiftning har i praktiken inte tillämpats. Ända sedan Kreditbanken bildades 1951 har denna och efter 1973 PK-banken haft en speciell förmånsställning vad gäller inlåning och förvaltning av statliga medel. I kungörelsen SFS 1951:453 av den 8 juni 1951 föreskrivs att statliga myndigheter, kommissioner och kommittéer skall använda:

1. Checkräkning i riksbanken, postgiro eller Sveriges Kreditbank (efter prövning) för rörelsemedel.

2. Postgiro för utbetalningar.

3. Riksbanken, postgiro eller Sveriges Kreditbank (därest detta kan göras utan väsentlig olägenhet) för övriga banktransaktioner.

Det som propositionen föreslår och utskottet tillstyrker är att Sveriges Kreditbank eller numera PK-banken i de här nämnda transaktionerna blir jämställda med övriga bankinrättningar.

I motionen 1601 av herr Werner m. fl. sägs att ställningstagandet om konkurrensfrihet är felaktigt och att ett förstatligande av kreditväsendet enligt motionärerna ger bättre möjligheter till planering och styrning.

Båda motionerna accepterar alltså inte principen om lika konkurrens mellan de olika bankerna. Utskottet har heller inte beaktat motionärernas önskemål utan följt propositionen.

Det bör också framhållas att i den skrivelse från Svenska Sparbanksföreningen som behandlas i propositionen hemställs att postverkets skyldighet att i PK-banken placera de inlåningsmedel som finns på inte räntebärande postgirokonto omprövas.

Utskottet anför däremot, i likhet med propositionen, att någon ändring av postverkets skyldighet att placera postgiromedel i PK-banken icke bör ske. Om 1974 års kungörelse skulle upphävas i sin helhet, innebär det att frågan om hur statens kassabehållning i stort bör vara ordnad måste tas upp. I propositionen framhålls att denna fråga har såväl budget- som penningmarknadsaspekter.

Skäl talar för att affärsverken, med undantag för postverket, efter beslut av regeringen i varje särskilt fall, bör kunna medges rätt att placera eventuella likviditetsöverskott med ränta i riksgäldskontoret. Därmed skulle riksgäldskontorets upplåningsbehov minskas.

Ett upphävande av 1974 års kungörelse i dess helhet skulle verka i

rakt motsatt riktning. Det skulle också innebära att myndigheternas skyldighet att anlita postgirokontot upphör. Riksrevisionsverket påpekar emellertid att denna grundläggande skyldighet är en förutsättning för att rationella rutiner inom statsförvaltningen skall kunna upprätthållas. Dessa rutiner är anpassade till det statliga redovisningssystemet.

Svenska Bankföreningen anför i sin skrivelse att den inte kan finna några avgörande skäl för detta och anser sig ha funnit stöd i uppgifter i propositionen att skattemyndigheterna i det utvecklingsarbete som pågår beträffande skatteadministrationen f. n. överväger möjligheterna att också anlita bankgiro för skattebetalningar. Finansutskottet för sin del vill inte utesluta en sådan förändring.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jo, herr Rydén, det här blev en tummatuta! Beträffande uppräknningen i propositionen av de fyra frågor som jag tog upp tidigare och som egentligen syftade till att avskaffa hela 1974 års kungörelse fann ekonomiministern dess bättre så småningom att vi av praktiska och andra skäl inte kan göra något mera på just den här punkten. Sedan gör man på borgerligt håll just konkurrensneutraliteten till en stor principfråga. Men, herr Rydén, det råder ju ingen konkurrensneutralitet på marknaden i detta avseende. Jag tror att herr Rydén skulle få mycket svårt att leta reda på en enda lantmannaförening i Sverige som har affärsförbindelser med någon annan bank än just Föreningsbanken. Det kan finnas ett och annat undantag, men i regel är det så.

Samma sak gäller de stora företagen med deras koncentration till storbankerna. Jag hoppas att herr Rydén känner till dessa förhållanden. Själv råkar jag sitta i en bankstyrelse och har därför fått bevis på att det förhåller sig på det sättet. Den saken kan vi inte göra någonting åt, för här väljer man själv. Jag föreställer mig att ni inte tänker föreslå att vi förbjuder företagen att ha en viss bankförbindelse eller att de måste sprida sina placeringar på olika banker. För min del har jag sagt att vi inte har någon ambition att försöka upphäva intressegemenskapen i dessa avseenden mellan jordbrukarnas organisationer och Föreningsbanken.

Herr Svensson i Malmö kallade den nya regeringens förslag för frasliberalism, men jag skulle vilja beteckna förslaget som klåfingrighet och ingenting annat. Det är vad det här stora förslaget innebär.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Med ordet frasliberalism menade jag just detta att man häver fram en princip som man sedan inte lever efter, och det är det som går igen i herr Rydéns anförande.

Jag vill ställa två frågor till utskottstalesmannen Rydén i ärendet.

Herr Rydén förespråkar likformighet, som han säger, men det blir ju ingen likformighet. Vad ni åstadkommer är raka motsatsen. Ni upphäver nämligen inte en bankgrupps och en finansgrupps möjligheter att fö-

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upphävande av
statlig myndighets
skyldighet att anlita
PK-banken*

reskriva att ett företag, som denna grupp kontrollerar, skall anlita viss bankförbindelse. Där råder ju ingen likformighet, utan det ni vill upphäva är bara statens rätt att utfärda liknande föreskrifter till de myndigheter eller de företag som den centrala statsmakten övar kontroll över. Herr Rydén går ändå längre. Ni hindrar t. o. m. riksdagen att föreskriva – vilket riksdagen i princip skulle ha kunnat göra – att statliga instanser skall använda viss statlig bankförbindelse. Det blir ju omöjligt. Ni minskar ju riksdagens kontroll över den statliga byråkratins göranden och låtanden här och lämnar över det åt generaldirektörernas godtycke. Det tycker jag inte heller är bra. Tycker herr Rydén att det är korrekt och förenligt med den insyn som bör råda i statliga myndigheters handlande på detta område?

Den andra frågan gäller neutraliteten. Antag, herr Rydén, att en viss statlig myndighet använder en viss privatbank för sin medelsrörelse. Antag att denna myndighet samtidigt handlägger viktiga planärenden och antag att privatbanken har ett bestämt intresse av att dessa planärenden avgörs i viss riktning. Tycker då herr Rydén att det är sunt att det finns ekonomiska band mellan denna myndighet och denna privatbank? Det är ett konkret exempel. Tycker ni det är bra eller tycker ni det är felaktigt?

Herr RYDÉN (m):

Herr talman! Till herr Jansson vill jag säga att det är faktiskt en mycket stor skillnad. Det gäller en princip av stor betydelse därför att här talar vi om att de olika bankinstituten skall ha lika konkurrensmöjlighet, medan i nuvarande läge de statliga myndigheterna och verken enligt en förordning är skyldiga att anlita en viss bestämd bank.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Det blir bara värre när herr Rydén skall försöka försvara sin ståndpunkt från principiell synvinkel. Vi har en institution i vårt land som kallas för bankinspektionen. Den hoppas jag herr Rydén känner till. Bankinspektionen har till uppgift bl. a. att bevaka att det råder konkurrens på penningmarknaden.

I sitt remissyttrande över förslaget från den borgerliga regeringen säger bankinspektionen att den inte vill ta någon som helst ställning i denna sakfråga. Detta är en politisk bedömning, skriver inspektionen i sitt remissvar, och därför avstår man från att uttala sig. Inspektionen redovisar sakligt hur dess verksamhet bedrivs, men avstår från att ta ställning i det här fallet.

Om det nu var så som herr Rydén påstår att detta var en fråga av så otroligt stor vikt då det gäller konkurrensneutraliteten mellan olika bankinstitut, skulle väl bankinspektionen, som har uppdraget att bevaka detta i egenskap av landets högsta myndighet på området, ha sagt ifrån att det är angeläget att avskaffa statliga myndigheters skyldighet att placera pengar i PK-banken. Men det säger inte bankinspektionen. Och det tycker jag belyser hela saken.

Det här är, som jag sade tidigare, herr Rydén, ingenting annat än klåfingrighet som ni upphöjer till en stor princip.

Jag tycker det är ganska fattigt att skriva regeringspropositioner på så dåliga premisser.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Herr Rydén undviker frågan om statliga myndigheters oväld och om den uppenbara risken för sammanblandning mellan statliga myndigheters agerande i bestämda frågor och vissa bankinstituts agerande i samma frågor, som ju hör till det här ärendet. Tycker herr Rydén för det första att det är sunt för den rättsliga och den politiska moralen att nu öppna slussarna för den typen av kontakter och den typen av påtryckningar? Är de inte redan starka nog?

För det andra vill jag ha svar även på den andra sidan av frågan, men då skall jag kanske ställa den i en annan form: Är ni på regeringssidan beredda att utfärda föreskrifter som förbjuder storbankerna att påtvinga enskilda företag viss bankförbindelse eller att påtrycka dem en viss bankförbindelse? Om ni är för konkurrens och ekonomisk likställdhet på kreditområdet på den privata företagssektorn, varför har ni då inte föreslagit någon motsvarande föreskrift på det området som den ni nu föreslår på det statliga området? Har ni över huvud taget haft en tanke åt det hållet? Är inte hela saken bara beroende på att ni vill, till de privata storbankernas fromma, komma åt Post- och Kreditbanken?

Herr RYDÉN (m):

Herr talman! Herr Jansson säger att bankspektionen inte vill svara på den här frågan, eftersom det är en politisk bedömning. Just det, herr Jansson! Detta är en politisk bedömning. Man kan dra den slutsatsen att socialdemokraternas krampaktiga fasthållande vid PK-bankens monopolställning är ett sätt att förstärka bankväsendet, eller i varje fall ett sätt att se till att staten har en stor del av bankväsendet i det här landet. Därmed är också det konkurrensförhållande som vi vill uppnå upphävt.

Till herr Svensson i Malmö vill jag säga att det är helt riktigt att vi skall fatta politiska beslut här. Jag tror inte att vi med en stor statlig bank kommer att kunna uppnå större oväld än vi gör i ett system med ett konkurrensförhållande.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Alla beslut vi fattar i riksdagen är grundade på politiska överväganden. Skulle det inte vara så, vore det väldigt underligt, och man kan fråga sig varför vi då skulle sitta här som politiker.

Den fråga jag ställde till herr Rydén har jag inte fått svar på. Om det nu är så att detta, att statliga myndigheter har skyldighet att anlita PK-banken för sina transaktioner, skulle vara ett så allvarligt avsteg från principen om konkurrensneutralitet, varför har då inte den högsta myn-

dighet i landet som har att se till sådana saker sagt ifrån att detta för-
farande borde avskaffas? Det har bankinspektionen inte gjort, och därmed
faller ju hela herr Rydén's argumentering platt till marken på den här
punkten. Det är bara att konstatera det.

Herr RYDÉN (m):

Herr talman! Bankinspektionens uppgift är ju att kontrollera bankerna,
och dess möjligheter att kontrollera ett fritt banksystem är lika stora
i framtiden som i nuläget. Att bankinspektionen inte har tagit ställning
i den här speciella frågan beror på att det har funnits en statlig bestäm-
melse om PK-bankens uppgifter. Bankinspektionen har därför inte velat
ta ställning, utan ansett att det är politikernas skyldighet att göra detta.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reserva-
tionen av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jansson begärt votering upplästes
och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betän-
kandet nr 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jansson begärde rösträkning
verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav föl-
jande resultat:

Ja - 155
Nej - 145
Avstår - 2

§ 8 Ändring i valutlagen, m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:24 med anledning av pro-
positionen 1976/77:131 om fortsatt valutareglering m. m. samt fullmäktiges
i riksbanken förslag 1976/77:12 till ändringar i lagen (RFS 1975:6) med
reglemente för riksbanken (bankreglementet) jämte motioner.

I propositionen 1976/77:131 hade regeringen (ekonomidepartementet)
efter föredragning av herr statsrådet Bohman

dels föreslagit riksdagen att anta inom ekonomidepartementet upprättade
förslag till

1. lag om ändring i valutalagen (1939:350),
2. lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),
dels lämnat riksdagen tillfälle att yttra sig över ett inom ekonomidepartementet upprättat förslag till
3. förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att valutaregleringen förlängs att gälla ytterligare ett år, dvs. för tiden den 1 juli 1977—den 30 juni 1978. För riksdagens yttrande framläggs samtidigt förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid. Dessutom föreslås i förtydligande syfte några redaktionella ändringar i valutalagen.”

I förslag 1976/77:12 hemställde fullmäktige i riksbanken att riksdagen skulle anta föreslagna ändringar i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (bankreglementet). Dessa förslag innebar bl. a. ändringar beträffande beslutsförfarandet i riksbanken i låneärenden och i valutareglingsärenden.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:78 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen uttalade sig för att stoppa industriutflyttningen och kapitalexporten,

2. att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i valutalagen (1939:350), innebärande bl. a. förbud för kapitalinvesteringar i områden under kolonialt förtryck, i stater som utövade sådant kolonialt förtryck eller hade fascistisk eller rasistisk regim,

1976/77:443 av herr Pettersson i Lund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i valutalagen (1939:350), innebärande att ansökan om tillstånd till direktinvesteringar i förekommande fall skulle vara tillstyrkt av de anställdas representanter i företagens styrelser och att endast en enig valutastyrelse skulle kunna ta upp ett ärende till prövning om sådan facklig tillstyrkan saknades.

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1605 av herr Feldt m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen om förslag till utvidgade möjligheter till en stickprovsvis kontroll vid gränstationerna av att resande inte överträdde meddelade utförsel- och införselbud i valutalagen,

1976/77:1606 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att uttala sig för en skärpt tillämpning av valutaregleringen i syfte att stoppa kapitalexport och industriutflyttning, och

dels den med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag 1976/77:12 väckta motionen

1976/77:1447 av herr Sträng m. fl. (s), vari hemstälts att riksdagen skulle besluta att utvidga rätten för arbetstagarrepresentanterna i valutastyrelsen så att de kunde tjänstgöra vid behandlingen av styrelsens samtliga ärenden samt anta av motionärerna framlagda förslag till

- a) lag om ändring i valutalagen (1939:350),
- b) lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för Sveriges riksbank (Bankoreglementet).

Utskottet hemställde

1. beträffande ändring i valutalagen att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1976/77:78 moment 2, 1976/77:443 i denna del och 1976/77:1447 i denna del skulle anta det i propositionen 1976/77:131 framlagda och i bilaga till betänkandet intagna som regeringens och utskottets förslag betecknade förslaget till lag om ändring i valutalagen (1939:350),

2. beträffande tillämpning av valutalagen att riksdagen skulle anta det i propositionen 1976/77:131 framlagda förslaget till lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),

3. beträffande fortsatt giltighet av valutaförordningen att riksdagen lämnade utan erinran det i propositionen 1976/77:131 framlagda förslaget till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264),

4. beträffande ändring i bankoreglementet att riksdagen med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag 1976/77:12 och med avslag på motionen 1976/77:1447 i denna del skulle anta det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (bankoreglementet),

5. beträffande arbetstagarinflytande på utlandsinvesteringar att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:443 i denna del som sin mening gav regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anförde,

6. beträffande valutastyrelsens sammansättning att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1447 i denna del som sin mening gav regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anförde,

7. beträffande vidgade möjligheter till stickprovsvis kontroll vid gränsstationerna av att valutabestämmelserna iaktogs att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1605 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

8. beträffande uttalande om att stoppa industriutflyttningen och kapitalexporten att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:78 moment 1 och 1976/77:1606.

Följande två reservationer hade avgivits av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Nilsson i Visby, Karlsson i Motala och Forslund (samtliga s)

1. beträffande ändring i valutalagen, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:1447 i denna del skulle avslå motionerna 1976/77:78 moment 2 och 1976/77:443 i denna del och anta det av reservanterna framlagda förslaget till 6 a § och i övrigt det som regeringens och utskottets förslag betecknade förslaget till lag om ändring i valutalagen (1939:350),

2. beträffande ändring i bankoreglementet, vari reservanterna – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett

dels att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag 1976/77:12 och med bifall till motionen 1976/77:1447 i denna del skulle anta det av reservanterna framlagda förslaget till 13 § och i övrigt det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (bankoreglementet),

dels att utskottets hemställan under 6 bort utgå.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det pågår en omfattande kapitalexport från Sverige. Värden som har skapats i det här landet genom exploatering av våra inhemska naturtillgångar och genom arbetsinsatser av det svenska folket både i dag och under tidigare perioder flyttas i allt snabbare takt ut härifrån. Verkningarna av att dessa värden försvinner ur landet blir alltmer uppenbara för alla. Det medför minskad sysselsättning, därför att nya arbetstillfällen som skulle ha kunnat ordnas med dessa pengar inte tillskapas här utan i stället i andra länder. Det medför nedläggningar av företag med svåra verkningar för hela den nationella ekonomin och katastrofer för de enskilda orter som drabbas. Det medför att utvecklingen av svensk industri, satsningen på nya produkter, ny teknik och en högre förädlingsgrad för våra inhemska råvaror, stagnerar eller på sikt t. o. m. minskar. Det kommer att medföra att Sverige halkar efter i den industriella utvecklingen och alltmer glider in i rollen som leverantör av råvaror och halvfabrikat till övriga länder i den västliga, kapitalistiska världen.

Varför är det så? Jo, det är så därför att det är lönsamt. Det gäller inte för Sverige som nation, inte för svenska industrier och kommuner och inte för de svenska löntagarna, arbetare och tjänstemän, som jobbar i de svenska, inhemska företagen. Men det är lönsamt för dem som äger kapitalet att flytta det till länder och områden där det går att pressa ut större vinst, större profit.

Vänsterpartiet kommunisterna har i ett par motioner i anslutning till förlängningen av valutalagstiftningen och den proposition som framlagts i frågan pekat på de för landet allvarliga konsekvenserna av en fortsatt och så gott som ohämmad kapitalexport. Vi har med ett övertygande siffermaterial visat verkningarna av den på sysselsättningsområdet. Vi har nu en minskning av antalet arbetande inom industrin på omkring 30 000 per år. Samtidigt ökar svenska företag antalet anställda i sina

Onsdagen den
11 maj 1977

Ändring i valutalagen, m. m.

dotterbolag utomlands. Det finns ännu inga siffror för de senaste årens utveckling på det här området, men för de första åren av 1970-talet kan man beräkna ökningen av antalet anställda i svenska företag utomlands till omkring 20 000 per år.

Detta är den tekniskt-ekonomiska sidan av saken. Men det finns också en moralisk aspekt som vpk tar upp i sin motion och som tidigare har debatterats i samband med svenska företags investeringar utomlands. De svenska kapitalisterna liksom deras bröder i andra västliga industri-länder investerar inte där de kan riskera ingrepp av den nationella staten eller där det finns risk att en aktiv fackföreningsrörelse skulle kunna kringskära deras handlingsfrihet. Det är ju framför allt därför som de är så måna om att flytta ut sitt kapital från Sverige. Nej, man investerar med förkärlek i stater där militär- och högerdiktaturer garanterar lugn och ordning på arbetsmarknaden och en behaglig lagstiftning för kapitalet. Det är därför som man söker sig till Sydafrika och diktaturstater i Latinamerika som Brasilien och Chile, för att nämna några exempel.

Vpk har som bekant vid flera tillfällen pekat på dessa förhållanden utan att få något gehör. Vi kräver därför än en gång att ingen kapitalexport skall beviljas till stater som utövar kolonialt förtryck eller har en fascistisk eller rasistisk regim. Vi vill genomföra det kravet genom att i valutalagstiftningen införa en paragraf med detta innehåll.

Utskottet har i sin behandling av frågan inte velat godkänna motiveringen i vpk:s motioner, att kapitalexporten har en förödande effekt för vår betalningsbalans och för sysselsättningsläget i Sverige. Det huvudsakliga argument som utskottet har att komma med är att finansieringen till största delen sker utomlands, dvs. att något svenskt kapital inte används vid de utländska investeringarna utan att det är utländska pengar. Det skulle då vara intressant att få veta på vilket sätt utskottet anser sig ha full säkerhet för att valutalagstiftning och valutakontroll garanterar att svenska företag inte genom omflyttningar av sitt kapital mellan moder- och dotterbolag tar ut de pengar ur Sverige som de behöver för sina utrikes investeringar.

Utskottet anför vidare att det även framdeles är önskvärt med svenska investeringar och etableringar utomlands för att säkra vår välfärd. Finns det således ingen som helst anledning till oro, när vi tydligt kan se verkningarna av den pågående kapitalexporten och också kan belägga den statistiskt, som vpk har gjort i sina motioner?

Herr talman! Jag finner det vara en oansvarig attityd, som enbart gagnar kapitalets intressen men inte Sveriges och det svenska folkets. Därför yrkar jag bifall till motionerna 1976/77:78 och 1606.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Det har uppstått en ökande oro bland svenska folket, och framför allt bland dem som sysslar med och är intresserade av ekonomi, över de valutaproblem som vi har att dras med. Det finns egentligen tre huvudorsaker till denna oro, t. o. m. rädsla i vissa fall.

Det första problemet är de ständigt växande underskotten i vår handel med utlandet. I mycket beror underskotten naturligtvis på den slapphet och låtgåpolitik som präglar vår nuvarande regering, men de har nu tagit sådana dimensioner att vi lär få dras med de här problemen längre än vi behöver dras med den nuvarande regeringen.

Det andra problemet som oroar och irriterar är naturligtvis den kraftiga ansvällningen av svenska företags investeringar utomlands. Nu skall det utan vidare sägas ifrån att det är rimligt och riktigt att svenska företag ges möjlighet att etablera sig utomlands. I många fall är det en förutsättning för att företagen skall klara sin uppgift att exportera varor och komponenter här hemifrån. Men man kan förstå att det uppstår en oro bland de anställda, när man noterar kraftiga minskningar av arbetstillfällena i svenska företag här hemma samtidigt som man konstaterar ett ökat antal sysselsatta i svenska företag utomlands.

Man kan inte låta bli att kosta på sig en liten reflexion vid sidan om. Jag tänker på de av centerpartiet utlovade 270 000 nya jobben i det privata näringslivet. Resultatet av det första året och det beräknade resultatet av nästa år är inget tillskott utan ett minus på ca 70 000, så att de 270 000 – för att täcka den restpost som har uppstått – nu är uppe i 330 000–350 000. Jag antar att vi så småningom får besked hur det här skall klaras.

Det tredje problemet som både oroar och kanske ännu mera retar människor är den ström av pengar som legalt eller illegalt söker sig ut över gränserna till diverse ibland ganska skumma adresser utomlands.

Det här är orsaken till att reservanterna i finansutskottet i den diskussion vi förde om behovet av översyn av valutalagstiftningen framhöll att vad en sådan översyn bör leda till är en skärpning av vår lagstiftning och av lagens tillämpning. Vi är i det sammanhanget glada över att vi har fått utskottsmajoriteten med oss på att hemställa till regeringen att skyndsamt se till att skapa möjlighet till en stickprovskontroll för att komma till rätta med den valutasmuggling som pågår. Alla vet att den pågår, och alla vet att den utöver den brottslighet i sig som smuggling av valuta innebär också har sin grund i de skattebrott som begås här i landet. Vi hoppas att regeringen tar utskottet på allvar på den här punkten och skyndsamt kommer med förslag.

I motionen 1447 påtalas att det har blivit allt svårare att skilja utlandsinvesteringarna från andra valutaärenden. Om de arbetstagarrepresentanter som följer den delen av verksamheten skall kunna fullgöra sin uppgift bör de beredas möjlighet att följa alla valutaärenden. I reservationen i föreslås därför att de båda löntagarrepresentanterna, som nu bara har mandat till en del, skall få en fullvärdig plats i valutastyrelsen

Onsdagen den
11 maj 1977

Ändring i valutala-
gen, m. m.

och delta i alla beslut samt att valutalagen ändras på det sätt som yrkas i motionen 1447. De ändringar som i konsekvens härmed erfordras i bankoreglementet upptas i reservationen 2.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Med understrykande av vad herr Pettersson i Malmö nyss sade i sitt inlägg vill jag också verifiera att man rent allmänt kan känna en oro inför den snabba uppgången i kostnaderna för investeringarna utomlands – eller med andra ord den mycket snabba uppgången av valutautförelsen ur landet. Den har ökat från 1 500 milj. kr., som vi hade som bakgrundsmaterial när vi talade om dessa frågor senast år 1974, upp till 3 476 milj. kr., som är den aktuella siffran för 1976.

När jag begärde ordet var det emellertid inte närmast för att säga detta utan för att komplettera med ytterligare några synpunkter i anledning av motionen 1447, som jag varit med om att underteckna.

Då vi började med att ge arbetsmarknadens löntagarorganisationer möjlighet att få säte och stämman i valutastyrelsen – 1974 – var situationen den att vi levde under jämviktsriksdagens besvärligheter. För att undvika lottningskomplikationer löste vi den här frågan kompromissvägen. De båda representanterna för löntagarna, för tjänstemännen och för arbetarna – dvs. för TCO och för LO – fick följaktligen rätt att sitta med vid behandlingen av sådana ärenden som rörde direkta investeringar i utlandet och ingenting därutöver. Jag betraktade det som en försöksverksamhet, en introduktion, för det här inflytandet, men jag sade mig vid det tillfället att man självfallet bör pröva om frågan när man har en viss erfarenhet av hur det hela löper.

De här arbetsmarknadsrepresentanterna har inte rätt att sitta som ledamöter i valutastyrelsen när det är fråga om utländska investeringar i Sverige. Utvecklingen i dessa båda avseenden – dels när det gäller våra investeringar utomlands, dels när det gäller utlänningarnas investeringar hos oss – har ett visst samband. Har man då löntagarrepresentanterna med i det ena fallet men inte i det andra saknar man möjlighet att göra den balanserade avvägning som jag från mina utgångspunkter anser vara ganska nödvändig. Vidare finns det gränsärenden, där det är svårt att på förhand säga om man skall inkalla löntagarrepresentanterna eller uraktlåta att inkalla dem. Det här borde man kunna klara av genom ett bifall till motionen eller till reservationerna, och man bör kunna bifalla dem med bortseende från att det är önskvärt och lämpligt att göra en utredning om dessa frågor i ett litet större sammanhang.

Jag skulle, herr talman, vilja avsluta det här korta inlägget med att konstatera hur valutastyrelsen ser ut. Riksbanken har självfallet sin direktrepresentation genom vice riksbankschefen. Denna kammare har sin direktrepresentation genom den värderade ledamoten Allan Hernelius, som sitter i valutastyrelsen. Kanslihuset har sin direktrepresentation

genom att ekonomiministerns statssekreterare sitter i valutastyrelsen. Således: riksbankens, riksdagens och kanslihusets representanter är fullgoda representanter i valutastyrelsen. Fullgoda representanter utöver dessa är en direktör i Svenska bankföreningen, en direktör i Svenska cellulosa- och pappersbruksföreningen och en direktör i Telefon AB L M Ericsson. Så har vi då de representanter som så att säga inte är fullvärdiga utan som har inkallats vid vissa speciella tillfällen. Bland dem finner man de båda representanterna för arbetsmarknaden.

Bara detta enkla konstaterande av hur valutastyrelsen ser ut borde uppfordra till att göra en rimlig komplettering med bortseende från en kommande utredning. Där riksdagen, riksbanken, kanslihuset och den andra parten på arbetsmarknaden, näringslivet, sitter som fullgoda representanter vore det inte orimligt att också TCO:s och Landsorganisationens representanter fick gå in med ett fullgott mandat.

Det var bara detta jag ville säga, herr talman. Jag har inte funnit någon rimlig anledning till den nonchalans finansutskottets majoritet visar genom denna diskvalifikation av arbetsmarknadens löntagarrepresentanter.

Jag vill, herr talman, sluta med att yrka bifall till reservationerna.

Herr HOLGER BERGQVIST i Göteborg (fp):

Herr talman! Det här ärendet grundar sig dels på proposition 131 som handlar om ändring i valutalagen, tillämpning av valutalagen och fortsatt giltighet av valutaförordningen, dels på förslag från riksbanksfullmäktige om ändringar i bankoreglementet.

På praktiskt taget alla punkter av större och mindre betydelse har utskottet en enig uppfattning, och om det behöver inte mer sägas här. Möjligen vill jag, i likhet med herr Pettersson i Malmö, fästa uppmärksamheten på utskottets uttalade mening om stickprovsmässig kontroll av att valutabestämmelserna iakttas. Självfallet är detta angeläget. Utskottet menar att en stickprovsmässig kontroll kan vara av betydelse. I nuläget är det emellertid svårt för utskottet att ha en bestämd mening om effekten av en sådan. Vi menar dock att problemet är av det slaget att det bör få en skyndsam behandling, t. ex. i anslutning till det arbete som pågår vid generaltullstyrelsen.

Med avseende på sammansättningen av valutastyrelsen och formerna för styrelsens handläggning av ärenden rörande direktinvesteringar liksom med avseende på ett stärkt fackligt inflytande i valutaärenden föreligger två socialdemokratiska reservationer.

Med anledning av motionen om att ansökan om tillstånd till direktinvesteringar skulle vara tillstyrkt av de anställdas representanter i företagens styrelser vill utskottet påminna om att valutalagstiftningen så sent som 1974 kompletterades med bestämmelser som ger valutastyrelsen möjligheter att beakta även industri- och sysselsättningspolitiska strävanden. Valutastyrelsen utvidgades då med två fackliga representanter.

Det är vidare i detta sammanhang angeläget att påminna om att vid

Onsdagen den
11 maj 1977

*Ändring i valutala-
gen, m. m.*

behandlingen av ärenden om direktinvesteringar inhämtar valutastyrelsen regelmässigt synpunkter från fackligt håll i berörda företag, då selsättningsfrågan bedöms vara av betydelse. Redan nu finns alltså fackets bedömningar med vid behandlingen av ärenden som gäller direktinvesteringar. Och så skall naturligtvis vara fallet även fortsättningsvis.

När det gäller frågan om valutastyrelsens sammansättning och beslutsformer menar utskottet vidare att den frågan lämpligen övervägs vid den översyn av valutaregleringen som departementschefen aviserar i propositionen. Han menar med rätta att en valutareglering som har varit i kraft så länge som den svenska måste ses över och anpassas till dagens samhällskrav.

I det här sammanhanget vill jag också säga att vpk-kravet om vetorätt för de fackliga organisationerna, dvs. att en fråga om direktinvestering i vissa fall inte ens skulle kunna komma upp till prövning i valutastyrelsen, knappast står i överensstämmelse med våra internationella åtaganden.

Får jag sedan, herr talman, kommentera de omfattande ändringar och tillägg som vpk föreslår till valutalagen. Det är förslag som är skrivna så som bara den kan skriva som inte beaktar den omgivande verkligheten och dess praktiska förutsättningar. Där finns förslag som skulle möjliggöra varje som helst svensk investering utomlands. En sådan inriktning av vår ekonomiska politik har utskottet naturligtvis inte kunnat stödja. Vi måste dock vara ärliga och konstatera att svenska investeringar utomlands, som herr Pettersson i Malmö för en stund sedan påpekade, ofta är en förutsättning för att etablera nya marknader och stödjepunkter för svensk försäljning utomlands och därmed också öka förutsättningarna för vår inhemska sysselsättning. Det finns studier som klart visar att ett sådant beroendeförhållande existerar. Man kan naturligtvis också säga att vi vid tillståndsgivningen för direkta utländska investeringar bör särskilt observera detta förhållande.

I sitt betänkande har utskottet som en replik till vpk också hävdad att svenska investeringar utomlands inte alls utgör den belastning på våra utrikes betalningar som vpk vill göra gällande. Herr Söderqvist räknade upp en mängd effekter – omfattande kapitalexport, minskad sysselsättning, nedläggning av företag osv. – som i själva verket i väsentlig mån är styrda av andra förhållanden än de som berörs i detta ärende. En förutsättning för tillstånd är nämligen regelmässigt att finansieringen huvudsakligen sker utomlands. Och i det här sammanhanget måste jag redovisa en del statistiska uppgifter som i avgörande delar raserar den grund som vpk har byggt sina propåer på.

I riksbankens förvaltningsberättelse för 1976, närmare bestämt på s. 121, kan vi bl. a. läsa om svenska direkta investeringar i utlandet och hur mycket därav som utlands- resp. hemmafinsansierades. Man gör lämpligen en jämförelse mellan 1976 och 1972 då statistiken börjar. Finansutskottets ordförande, Björn Molin, redovisade här i kammaren för inte så länge sedan samma statistik. Jag har därför låtit omräkna sifferserierna.

som redovisas i löpande priser, till fast pris, dvs. till 1972 års prisläge. Då visar det sig först att de svenska direkta investeringarna i utlandet inte alls har ökat så som ofta, och särskilt av vpk, har hävdats. Mellan 1972 och 1976 är den reala ökningen bara omkring 5 %, och då är för 1976 medräknad en betydande specifik post för det året som här inte närmare behöver förklaras. Om man stannar vid 1975 är det fråga om en klar minskning av investeringarna i utlandet. Detta är alltså sanningen – utvecklingen är inte den som vpk bygger sina förslag på.

Ännu intressantare är att se sifferserien för den andel av dessa utländska investeringar som finansierades utomlands resp. med pengar hemifrån. Det är bara att konstatera en dramatisk nedgång i det belopp som hämtades här hemma. I reala priser handlar det om en nedgång från 1972 till 1976 från 1 350 milj. kr. till 890 milj. kr., dvs. med omkring 35 %.

Herr talman! Jag nöjer mig med denna redovisning av hur verkligheten ser ut och finner ingen anledning till vidare resonemang om förslag som inte bryr sig om den verklighet som i detta sammanhang är klart dokumenterad.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill framhålla för herr Holger Bergqvist i Göteborg att vpk naturligtvis inte sagt att vi är emot alla investeringar utomlands. Vad vi sagt i detta sammanhang och även tidigare när vi diskuterat investeringar framför allt i diktaturstater av typen Sydafrika är att det är en dubbelmoral att investera där. Det är alltså den moraliska aspekten som vi i det fallet har angripit.

Herr Bergqvist lämnade här en del sifferuppgifter och ville med dem visa att de svenska investeringarna inte alls har ökat. Jag berörde detta redan i mitt första anförande, och den fråga jag då ställde kvarstår alltså. Det finns alltså inte någon kontroll över hur ett stort multinationellt företag som SKF eller L M Ericsson flyttar sina pengar. Det kan ske genom bokföringstransaktioner mellan dotterbolag och moderbolag. Man kan sälja dyrt och köpa billigt eller tvärtom och på det sättet flytta kapital över gränserna utan att det kan angripas. Dessa pengar kan företaget sedan använda var man vill. Det är detta som är själva idén med multinationella företag – det gäller svenska lika väl som andra sådana stora företagsgrupperingar. De flyttar sitt kapital genom att de köper och säljer mellan moderbolag och dotterbolag. På det sättet får samhället ingen kontroll över dessa kapitalöverföringar. Då hjälper det inte med den valutastiftning vi har och inte heller med de sifferserier som herr Bergqvist här redovisade.

Problemet kvarstår alltså, och det är det vi måste försöka komma till rätta med.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Ändring i valutala-
gen, m. m.*

Herr PETERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ytterligare beröra frågan om de fackliga representanterna i valutastyrelsen, eftersom jag vet att herr Sträng kommer tillbaka till den saken.

Jag vill bara göra ett litet påpekande till herr Holger Bergqvist i Göteborg när det gäller stickprovskontrollerna. Man säger från utskottets sida att man är osäker på effekten. Jag tror inte att man skall behöva vara rädd för effekten, eftersom vi vet att det pågår en valutasmuggling. Under den tid som säkerhetskontrollen arbetade manuellt vid flygplatserna upptäcktes en rad fall av valutasmuggling, som kanske inte alltid var så roliga. Därför tror jag att det inte är effekten man skall diskutera utan den formella grunden. Men jag skulle vilja be herr Bergqvist, som ju har nära kontakt med den nya regeringen, att försöka skynda på så att vi får tillbaka kontrollen och får behålla de pengar som annars skulle smugglas ut.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Holger Bergqvist i Göteborg att det icke är tillfredsställande att löntagarepresentanterna endast inkallas vid behandlingen av ärenden som rör investeringar i utlandet. Det är här fråga om en tvåvägstrafik, och stora internationella koncerner har ju en etablerad verksamhet även i vårt land där det blir fråga om valutainförsel. Det sistnämnda är intressant inte minst för löntagarna. På den punkten är de nuvarande reglerna sådana att löntagarepresentanterna inte kallas.

Jag har i mitt första inlägg talat om hur valutastyrelsen ser ut. Den har icke den sammansättning som man har anledning att begära mot bakgrunden av de ärenden den har att behandla.

Nu väcktes den här motionen, nr 1447, efter en mycket kraftig opinion från både Landsorganisationens och tjänstemännens sida. Man ville inte längre nöja sig med att vara bara halva representanter i valutastyrelsen; man hade ett absolut intresse av att bli fullödiga representanter. Jag beklagar att finansutskottets majoritet har ansett att en enhällig löntagaruupfattning i denna fråga icke förtjänar något beaktande. Innerst inne är jag väl inte, herr talman, så överraskad över det. Vi har fått börja lära oss att löntagaropinionen inte betyder så där särdeles mycket i den politiska maktkonstellationen i denna kammare och i kanslihuset.

Herr HOLGER BERGQVIST i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte närmare utvecklat frågan om valutastyrelsens sammansättning, eftersom utskottet har gått på linjen att låta den vara med i den översyn som skall ske. Jag kan försäkra att vi är angelägna om att denna översyn sker med största skyndsamhet, så att de krav som i dag ställs kan uppfyllas.

Vi är, herr Pettersson i Malmö, helt överens om att på effektivaste möjliga sätt försöka hindra överträdelse av valutabestämmelserna. Hur

detta skall gå till är vi kanske för dagen inte så klara över. Därför är det angeläget att frågan blir föremål för en skyndsam utredning. Jag är övertygad om att vi i sak är överens om syftet med en sådan översyn.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Sammansättningen av valutastyrelsen, mot den bakgrund jag har deklarerat här, är inget utredningsuppdrag i egentlig mening. Det är inte fråga om några analyser eller någon historieforskning, utan det är fråga om att korrigera ett förhållande som i dag är oegentligt. Om herr Holger Bergqvist i Göteborg säger att han i sak delar min uppfattning och hoppas att utredningen skall komma fram till ett ställningstagande som det jag här har talat för, så är utredningen och väntetiden överflödiga. Herr Bergqvist kan rösta med reservationerna om han anser att deras innehåll svarar mot vad utredningen skall komma fram till. Det är en riktigare ståndpunkt.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Sträng i sitt första inlägg talade om nonchalans från utskottsmajoritetens sida och diskvalifikation av löntagarrepresentanter samt hänvisade till de förändringar vi gjorde 1974.

Herr Sträng hade rätt i att vi i enighet då beslöt att tillföra valutastyrelsen representanter för löntagarorganisationerna, när de fall kom upp till prövning där valutastyrelsen av sysselsättningsskäl skulle kunna tänkas vägra en investering. Det gällde alltså fall där sysselsättningsaspekten fick komma i fråga.

Vad herr Sträng inte påminde om var att vi vid det tillfället inte var överens om hur dessa kriterier skulle utformas, och att riksdagen efter lottningsbeslut att valutastyrelsens uppgift att ur sysselsättningssynpunkt titta på utlandsinvesteringar skulle komma i fråga i enlighet med våra internationella åtaganden endast i undantagsfall. I de fall där detta är valutastyrelsens uppgift är – det har vi alla tyckt vara riktigt – löntagarorganisationerna representerade. Det är alltså verkligen inte, herr talman, fråga om någon nonchalans eller diskvalifikation av löntagarrepresentanterna att, som utskottets majoritet nu i dag har kommit fram till, den här frågan skall ses i ett större sammanhang. Om valutastyrelsens kriterier för sin prövning på något sätt skall ändras, kan därav helt naturligt följa att dess sammansättning skall göra det. Men att isolerat, utan att valutastyrelsens arbetsregler eller kriterier har ändrats, göra en ändring beträffande sammansättningen, är i och för sig inte sakligt motiverat. Därför är det också meningslöst att tala om nonchalans eller diskvalifikation, när utskottets mening endast har varit att dessa frågor skall ses i ett större sammanhang och, efter en utredning, bör beslutas i ett sammanhang.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Ändring i valutala-
gen, m. m.*

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Nu försöker herr af Ugglas blanda bort korten. Han talar om en annan sak än jag talar om. Jag minns mycket väl debatten 1974. För bara tre fyra månader sedan hade jag anledning att gå tillbaka och studera vad vi då sade.

Jag är väl medveten om liberaliseringsåtagandenas villkor och att man har att rätta sig efter dem. Men när man prövar de aktuella frågorna – och det är det jag har tagit upp – skall det i denna prövande instans sitta representanter för riksbanken, för denna kammare, herr Hernelius, och för kanslihuset, ekonomiministerns statssekreterare, samt tre direktörer i det svenska näringslivet, alla med full prövningsrätt. Dessutom skall delta representanter för de stora löntagarorganisationerna med – om jag får använda det uttrycket – halv prövningsrätt.

Jag utgår från att herr af Ugglas delar min uppfattning att det från facklig synpunkt är lika intressant och angeläget att kunna bedöma en utländsk investering här hemma i Sverige som att kunna bedöma en svensk investering utanför våra gränser. Den möjligheten har vi dock inte f. n. Att vi nöjde oss med kompromisser 1974 var en följd av att vi hade att välja mellan detta och en serie lottdragningar här vid talmansbordet, vilket inte var någon uppbygglig situation. Dessutom kunde vi säga oss: Låt oss börja med detta och se vad erfarenheten ger för resultat.

Man kan inte börja diskutera liberaliseringsstadgan och behandlingen av de svenska investeringarna utomlands, när jag ställer krav på att löntagarorganisationerna bör ha ett fullvärdigt ledamotskap i styrelsen med allt vad det innebär. Ledamöterna har att pröva ärendena efter gällande regler i författning, lag och valutareglering. Ingen bestrider detta. Representanterna för löntagarorganisationerna bör ha rättighet att vara med och pröva över hela fältet, inte bara på ett begränsat avsnitt. För detta behövs inga utredningar, hur värtaligt man än lägger ut texten. Vill man gå löntagarorganisationerna till mötes, gör man det i dag. Vill man nonchalera dem, går man på finansutskottets majoritetsförslag.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Herr Sträng och jag är alltså överens om att valuta-styrelsen, enligt de regler som gäller för dess arbete, endast i ett visst begränsat antal fall skall anlägga den sysselsättningspolitiska aspekten och att i de fallen löntagarorganisationerna är representerade. I den mening kan vi helt självklart inte tala om någon halv prövningsrätt.

Vidare har valutastyrelsen inte till uppgift – det tror jag får anses helt klart – att göra något slags prioritering mellan olika ansökningar med utgångspunkt i sysselsättningsaspekten. Den aspekten kommer in i de speciella fall där också löntagarorganisationerna är företrädde. Däremot håller jag med herr Sträng om det som tidigare, framförts i denna många gånger förr diskuterade fråga, nämligen att löntagarorganisationernas prövning kan vara halv, så till vida att de inte deltar i den prövning

som gäller utländska företags etablering här i Sverige. Å andra sidan är det, såvitt jag kan förstå, inte heller valutastyrelsens uppgift att göra den prövningen av sysselsättningskäl. Så det blir ändå inte fråga om någon halv prövningsrätt.

Eftersom det är på detta sätt och då utskottets majoritet inte har avvisat tanken på en förändring av valutastyrelsens sammansättning utan vill hänvisa den frågan till en utredning, där den så småningom blir behandlad i hela sitt sammanhang, kan jag inte få det till att det är så enkelt att man genom sitt ställningstagande här visar nonchalans mot löntagarnas representanter eller vilka intressen man i detta sammanhang kan sägas företräda.

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Jag vill bara göra en liten kommentar till det senaste inlägget. När vi förde in löntagarnas halva representation i valutastyrelsen anfördes det särskilt att det var motiverat av bl. a. de sysselsättningskonsekvenser ett för starkt utflöde av valutor kunde innebära för oss här hemma. Men om det sker en utlandsetablering här i landet så är förbindelserna med sysselsättningen lika starka. En utländsk koncern kan ju etablera sig här med sådan framgång att den slår ihjäl konkurrerande verksamhet som drivs på svensk botten.

Därför är det orimligt att göra en uppdelning av ärendena – det tarvar inga utredningar att komma fram till den slutsatsen.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande den i motionen nr 78 behandlade frågan om skärpt valutalagstiftning och därefter beträffande utskottets hemställan i övrigt.

Skärpt valutalagstiftning

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 78 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 1 såvitt avser skärpt valutalagstiftning röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 78 i motsvarande del.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Ändring i valutatala-
gen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 13
Avstår - 2

Utskottets hemställan i övrigt

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i övrigt i betänkandet nr 24 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 146
Avstår - 1

M o m . 2-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 78 av herr Werner m. fl. i motsvarande del och nr 1606 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 78 i motsvarande del och nr 1606.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 12

*Åtgärder för att
underlätta företa-
gens uppgiftsläm-
nande*

§ 9 Åtgärder för att underlätta företagens uppgiftslämnande

Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:25 med anledning av propositionen 1976/77:115 om åtgärder för att underlätta företagens uppgiftslämnande m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:115 hade regeringen (budgetdepartementet) efter föredragning av herr statsrådet Mundebo föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer som förordats i propositionen för hur företagens uppgiftslämnande skulle begränsas.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen redovisas förslag till åtgärder för att begränsa och underlätta företagens uppgiftslämnande. En tidsbegränsad delegation förutskickas bli tillsatt till vilken myndigheterna skall vara skyldiga att anmäla krav på ny eller utökad uppgiftsinsamling. Delegationen ges befogenhet att avgöra om vissa uppgifter får samlas in eller ej. Dessutom föreslås delegationen vid behov få föreskriva villkor för uppgiftsinsamlingen från företag.

Delegationen skall vidare göra en genomgång av engångsnatur av befintliga uppgiftsrutiner och därvid föreslå konkreta åtgärder för att reducera och förenkla uppgiftslämnandet. Mot bakgrunden av de erfarenheter som efter tre år har vunnits av delegationens arbete bör statsmakterna ta ställning till hur permanenta organisatoriska åtgärder på detta område bör utformas.

De enskilda myndigheternas ansvar att i ökad utsträckning medverka till att företagens uppgiftslämnande underlättas understryks. I detta syfte förutskickas bl. a. att tillägg kommer att göras till allmänna verksstadgan och förordningen om rationaliseringsverksamheten i den civila statsförvaltningen.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:312 av fru Radesjö (s) och herr Wååg (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att uppgiftslämnandet för företagen till offentlig myndighet sammanfördes till en bestämd tidsperiod,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1976/77:1549 av fru Ahrland (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företa-
gens uppgiftsläm-
nande*

som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen, innebärande att en återkommande redovisning skulle begäras av uppgifter som myndigheterna ålagts att samla in men som inte nått sitt egentliga syfte.

1976/77:1561 av herr Sivert Andersson i Stockholm m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen gav regeringen till känna
 - a. att översynen av företagens uppgiftsinlämnande skulle genomföras med den klara förutsättningen att kontrollmöjligheter, beslutsunderlag och statistik inte fick försämrats,
 - b. att den föreslagna delegationen inte fick i uppdrag att utreda frågan om ersättning för uppgiftslämnandet,
 - c. att delegationens befogenheter begränsades till vad som i motionen anförts om samråd,
 - d. att delegationen fick i uppdrag att studera också uppgifter avsedda för universitet, högskolor och dylikt med beaktande av krav från de fackliga organisationerna om tillträde till arbetsplatser för forsknings- och undersökningsverksamhet,
2. att propositionen 1976/77:115 i övrigt skulle bifallas,

1976/77:1568 av herr Hugosson (s), vari hemställdes

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1976/77:115,
2. att riksdagen – om yrkandet under 1 icke bifölls – beslutade uttala
 - a. att delegationen i sin verksamhet borde utgå från att, såsom varit fallet hittills, uppgiftsplikt skulle tillämpas vid insamling från företag av statistiska uppgifter, vilka krävdes för att tillgodose väsentliga behov av samhällsinformation,
 - b. att delegationen inte borde äga befogenheter att utfärda föreskrifter som verkade hindrande på datainsamling som skedde efter beslut av riksdag eller regering,
 - c. att myndighet, vars verksamhet berördes av beslut vilket delegationen träffat, borde ha rätt att anföra besvär häröver hos regeringen, samt

1976/77:1587 av herrar Rydén (m) och andre vice talmannen Magnusson (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att delegationen ålades att årligen till riksdagen rapportera vilka åtgärder som vidtagits och vilka villkor som föreslagits.

Utskottet hemställde

att riksdagen med godkännande av de riktlinjer som förordats i propositionen 1976/77:115 för hur företagens uppgiftslämnande skulle begränsas skulle avslå motionerna 1976/77:312, 1561 moment 1 och 1568 samt med anledning av motionerna 1976/77:1549, 1561 moment 2 och 1587 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits av herrar Feldt, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby, fru Gradin samt herr Karlsson i Motala (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1568 moment 1 och med avslag på propositionen 1976/77:115 och motionerna 1976/77:1549, 1561 momenten 1 b-d och 2 samt 1587 samt med anledning av motionerna 1976/77:312 och 1561 moment 1 a som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr GADD (s):

Herr talman! I finansutskottets förevarande betänkande behandlas propositionen 1976/77:115 och fem motioner som väckts dels under allmänna motionstiden, dels i samband med propositionen.

I vårt land har det under ganska många år pågått ett som jag hävdar intensivt arbete på att rationalisera uppgiftslämnandet i samhället. Inrättandet av statistiska centralbyrån i dess nuvarande form, vilket skedde omkring 1960, var också ett försök att få en totalsyn på hur samhället kräver in uppgifter från företag och enskilda. Ett annat skäl var att man vid den tiden fick tekniska möjligheter att med hjälp av elektroniska databehandlingsmaskiner rationellt och centralt klara de här uppgifterna. Nu har de borgerliga partierna, inte minst i valrörelsen, till de grupper som normalt stöder dem utlovat lättnader i företagens uppgiftslämnande. Jag tycker att själva ambitionen att se över dessa frågor och att inte samla in mer uppgifter till samhället än vad som behövs är mycket sund. Frågan gäller enbart hur det hela skall gå till.

När utskottet i höstas behandlade motioner om företagens uppgiftslämnande och eventuell finansiering av detta, var finansutskottet i stort sett enigt. Det hänvisade då till det arbete som pågick inom budgetdepartementet med anledning av en speciell utredning om företagens uppgiftsplikt. Det arbetet har alltså resulterat i propositionen 115.

När det då gäller företagens uppgiftslämnande skall man ha klart för sig en sak, nämligen att den stora delen av företagens uppgiftslämnande – 90 % – gäller sådana uppgifter som måste insamlas. På grund av skatteuppbörd och information av socialpolitisk karaktär måste samhället i sina direkta kontakter med företagen ha vissa data. Det är endast 10 % av det totala uppgiftslämnandet som inte berör frågor av det här slaget, och detta ger väl i någon mån en riktig belysning av problemet.

När nu statistiska centralbyrån, som är den stora producenten av samhällets data, får uppslag till nya statistiska serier, kan man inte samla in uppgifterna utan att först hos regeringen äska medel för ändamålet. Det naturligaste tillvägagångssättet i Sverige är ju att en regering vid budgetbehandlingen tar upp frågan och avgör om det är nödvändigt att ställa resurser till förfogande eller inte. Kommer man då fram till en uppfattning att det inte är en nödvändig information det gäller begär man helt enkelt inte medel av riksdagen. Därmed kommer inte heller de onödiga uppgifterna att samlas in. Jag trodde att regeringens förslag

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företagens
uppgiftsläm-
nande*

skulle baseras på den normala parlamentariska tekniken, men så blev alltså inte fallet. I stället stöder man sig i stort sett på tanken att man skall inrätta en speciell delegation, som skall pröva om nya uppgifter bör samlas in eller inte. I den mån man finner att uppgifterna inte är nödvändiga har delegationen rätt att säga nej. Myndigheten kan visserligen vända sig till regeringen för att få det hela tillrättalagt. Enligt min uppfattning gör regeringen i detta fall något slags hukning för att slippa ta i en fråga som den i den partipolitiska debatten har sagt sig vilja lösa. Man tillsätter en delegation, och så lägger man ett rent politiskt ansvar på denna delegation som står mellan regeringen och myndigheterna. Detta är, enligt min mening, en helt förkastlig teknik. Det naturliga hade varit att regeringen hade tagit sitt politiska ansvar och i det löpande arbetet sett till att medel beviljas endast till det som är nödvändigt.

I den reservation som de socialdemokratiska ledamöterna i finansutskottet fogat till utskottsbetänkandet har vi också poängterat den här saken. Vi har ingenting emot att man ser över och söker rationalisera uppgiftsinsamlandet, tvärtom, men vi vänder oss emot att regeringen faktiskt undandrar sig sitt direkta och naturliga politiska ansvar när den inte går in i denna process och säger vad som är nödvändigt och vad som inte är det i sina äskanden till riksdagen.

I en rad motioner har det visats stort intresse för denna fråga. I t. ex. motionen 1561 av Sivert Andersson m. fl. har påtalats faran av att man i ett oöverlagt sparnit begränsar samhällets möjligheter att vidta åtgärder, t. ex. på sysselsättningspolitikens område, och att man därigenom försvårar för riksdagen att fatta de beslut som den bör fatta, exempelvis när det gäller just sysselsättning och socialpolitik.

Vi har i vår reservation ställt oss helt bakom den attityd som finns i motionen. Vi har också när det gäller motionen 312 av fru Radesjö och herr Wååg tagit upp deras förslag att man skulle samla in uppgifterna under mera begränsade tidsperioder för att genom en sådan rationalisering minska företagens kostnader.

Vi kan inte förstå de förslag som förs fram i några andra motioner, nämligen att man skulle av myndigheter kräva att de löpande redovisar nödvändigheten av de uppgifter som de tar in. Detta är ett normalt myndighetsåliggande och det skall fullgöras, och sker inte det, är det regeringens sak att se till att det äger rum.

Jag vill alltså med detta som bakgrund, herr talman, yrka bifall till reservationen fogad till utskottets betänkande nr 25.

Jag kan emellertid inte uraktlåta att i detta sammanhang göra en liten konstitutionell notering. De företrädare för majoriteten, som i varje fall har föranmält sig till denna diskussion, kommer – därom är jag helt övertygad – att på ett alldeles utmärkt sätt företräda utskottsmajoritetens åsikt att riksdagen skall biträda propositionen. Men det intressanta är att utskottets ordförande, själv konstitutionell expert, håller sig utanför denna debatt och inte ens är närvarande i kammaren. Jag skulle önska att någon gång få studera ämnet statskunskap vid Göteborgs universitet och

*Åtgärder för att
underlätta företagens
uppgiftslämnande*

få en förklaring till att en i det parlamentariska spelet så insatt person som finansutskottets ordförande inte går in i diskussionen och förklarar varför han är beredd att stödja detta märkliga förslag om en så speciell polisiär byråkratisk aktivitet som en delegation mellan regering och myndigheter skulle innebära.

Jag yrkar som sagt bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 25, som vi nu behandlar, rör åtgärder för att underlätta företagens uppgiftslämnande m. m. Som herr Gadd redan har påpekat är denna fråga ingalunda ny. Den har varit föremål för motioner och olika framställningar i riksdagen i andra sammanhang under mer än ett årtionde. 1969 tillkallades utredningen om företagens uppgiftsplikt (UFU) som avlämnade sitt slutbetänkande under 1976. Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling.

I propositionen redovisar budgetministern vissa principresonemang i fråga om företagens uppgiftslämnande och en rad åtgärder som regeringen ämnar vidta för att begränsa och underlätta detta uppgiftslämnande. Propositionen kan ses som en information till riksdagen, och något ställningstagande i detalj från riksdagens sida är inte erforderligt. Finansutskottet har därför i det föreliggande betänkandet begränsat sig till en diskussion av vissa huvudprinciper samt några av de åtgärder som aviserats i propositionen.

Behovet av uppgifter för administrativa och statistiska ändamål har vuxit i takt med utvecklingen inom hela den offentliga sektorn och med den höjda ambitionsnivå som har följt med bl. a. höjda krav på en effektiv konjunktur- och näringspolitik, på en rättvisare fördelnings- och regionalpolitik, på ökad rättvisa och likformighet i rättstillämpningen o. d. Behovet av information och uppgifter är ovedersägligt.

Å andra sidan står det klart att de uppgiftslämnande organen, företag och organisationer men även statliga och kommunala organ, måste lägga ner mycken tid och mycket arbete för att tolka regler och anvisningar, registrera olika händelser och företeelser, fylla i blanketter osv. för att kunna lämna och bearbeta de infordrade uppgifterna. Detta tar tid och kostar mycket pengar. Särskilt bland de mindre och medelstora företagen har en alltmer ökande irritation kommit till uttryck, och en oro för att ansvällningen i uppgiftslämnandet tar alltför mycket tid från andra angelägna arbetsuppgifter.

Finansutskottets majoritet understryker starkt att uppgiftsinhämtandets omfattning i hög grad är ett avvägningsproblem. Värdet av den insamlade informationen måste vägas mot bl. a. kostnaderna för uppgiftslämnarna. Detta betraktelsesätt, säger utskottet, att se uppgiftslämnandet som ett avvägningsproblem, bör i ökad utsträckning präglade de statliga myndigheternas handlande.

I propositionen anmäls föredragandens avsikt att begära regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild delegation, som skall aktivt verka

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företa-
gens uppgiftsläm-
nande*

för att förenkla och reducera företagens uppgiftslämnande. Delegationen skall, enligt vad som anförs i propositionen, ges den formella ställningen av en kommitté med viss myndighetsfunktion. Det var ju på den punkten som herr Gadd nyss ställde sin konstitutionella fråga här. Utskottsmajoriteten tillstyrker att en delegation inrättas i enlighet med vad som anförs i propositionen. Genom en sådan delegation får man ett organ med ett uttalat ansvar för att beakta både föreliggande informationsbehov och de därav följande resursanspråken.

I den socialdemokratiska reservation som herr Gadd här har talat för yrkas avslag på propositionen av bl. a. konstitutionella skäl. Man anser att delegationens uppgifter och befogenheter skulle göra den till något slags "övermyndighet", som t. o. m. skulle ha att pröva riksdagens och regeringens behov av information. Detta är enligt utskottsmajoritetens mening en felaktig tolkning av propositionens förslag.

En kommitté som är att betrakta som ett regeringens organ kan självfallet varken utfärda bindande föreskrifter för en statlig myndighet mot myndighetens vilja eller direkt motverka riksdagens eller regeringens beslut. Vad som sägs i propositionen är att myndigheterna skall vara skyldiga att låta delegationen granska krav på ny eller utökad uppgiftsinsamling. Delegationen skall härvid kunna föreskriva villkor för uppgiftsinsamlingen eller att viss uppgift inte får samlas in. Detta bör ske i nära kontakt med berörda myndigheter. Dessa måste också normalt antas följa de föreskrifter som lämnas. Om emellertid en myndighet i ett sådant fall inte anser sig kunna eller vilja acceptera delegationens föreskrifter, skall den inte heller vara bunden av dem. För att undvika att myndigheter inte tar tillbörlig hänsyn till delegationens synpunkter bör den ges möjligheter att, i fall av principiell betydelse, hänskjuta frågan till regeringen för avgörande. Regeringen kan då, om den finner lämpligt, utfärda för myndigheten bindande föreskrifter.

Delegationen avses enligt propositionen få ganska omfattande arbetsuppgifter. Konkreta åtgärder skall föreslås för att reducera och förenkla uppgiftslämnandet, och delegationen skall också lägga grunden för en fortlöpande bevakning av detta. Mot bakgrund av de erfarenheter som vinnas av delegationens arbete bör statsmakterna ta ställning till hur permanenta organisatoriska åtgärder på detta område bör utformas. Delegationens arbete bör därför enligt föredraganden tidsbegränsas, lämpligen till tre år, och avslutas med en utvärdering av verksamheten.

Bland de frågor som delegationen skall utreda nämns ersättning för uppgiftslämnande. Finansutskottet hänvisar här till sitt betänkande 1976/77:3, vari utskottet finner det rimligt att även frågan om ersättning övervägs.

På två punkter ställer utskottsmajoriteten förslag angående tillkännagivande för regeringen. Den ena punkten gäller motionen 1587, vari hemställs att regeringen hos riksdagen begär att delegationen skall åläggas att årligen till riksdagen rapportera vilka åtgärder som vidtagits. Utskottet finner det rimligt att riksdagen erhåller en sådan rapport men anser att

*Åtgärder för att
underlätta företa-
gens uppgiftsläm-
nande*

det är riktigare att riksdagen i stället begär att *regeringen* på lämpligt sätt informerar riksdagen om arbetet på detta område. Härigenom, säger utskottet, kan riksdagen också få information om myndigheternas åtgärder. Utskottsmajoriteten föreslår att detta ges regeringen till känna.

Den andra punkten gäller motionen 1549, vari framhålls att uppgifts-
inhämtande myndigheter bör lämna en återkommande redovisning av
uppgifter som myndigheterna enligt bestämmelser i lagar och förord-
ningar ålagts att inhämta men som inte fyller sitt egentliga syfte. Ut-
skottsmajoriteten finner att en sådan redovisning bör göras men anser
att det bör ankomma på regeringen att närmare besluta hur myndig-
heternas rapportering skall ske. Utskottsmajoriteten föreslår att även detta
ges regeringen till känna.

Övriga motioner avstyrks av utskottsmajoriteten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet
1976/77:25.

Herr GADD (s) kort genmäle:

Herr talman! Om delegationens arbetsuppgifter enbart är att granska
och utvärdera behovet av nytt uppgiftslämnande, som herr Gustafsson
i Stenkyrka gjorde gällande, ställer man sig frågan: Vad skall då statistiska
centralbyrån göra, som ju redan har dessa uppgifter?

Den nedtoning av delegationens uppgifter som herr Gustafsson i Sten-
kyrka gör kan jag acceptera, men jag kan inte dra andra slutsatser av
den än att ambitionen att underlätta företagens uppgiftslämnande har
lett till att man inrättat två instanser i samhället för att göra exakt samma
sak, dvs. en meningslös byråkratisering.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnade till herr Gadd fick jag intrycket att
den socialdemokratiska reservationen egentligen är ett uttryck för de
obotfärdigas förhinder. Jag tror inte att de som skrivit under reservationen
riktigt har tänkt över vilket problemkomplex vi här behandlar. Vi har
ju exempel på omfattningen av uppgiftslämnandet, eftersom den utred-
ning som arbetat har angett vissa siffror från 1971. Av totalt 674 myn-
digheter som ingick i undersökningen hade 93 ett eller flera uppgiftskrav
att redovisa 1971. Totalt redovisades 707 uppgiftskrav. Antalet uppgifts-
lämnare, uppräknat med antalet gånger som uppgifter lämnades, uppgick
år 1971 till ca 8 miljoner, och antalet lämnade deluppgifter beräknades
till drygt 1 miljard. Ca 49 miljoner blanketter e. d. lämnades in till myn-
digheterna under nämnda år.

Man kanske kan utgå ifrån att omfattningen ingalunda har minskat
sedan 1971. Det är då helt nödvändigt att någonting görs. Herr Gadd
åberopar statistiska centralbyrån, men den har ju varit i arbete hela tiden.

Om herr Gadd fick uppfattningen att jag tonade ned delegationens
uppgifter var det inte min avsikt. Herr Gadd har ju läst både propositionen
och betänkandet och finner där vilka uppgifter delegationen skall ha.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företagens
uppgiftslämnande*

Den skall också granska det uppgiftslämnande som nu förekommer, undersöka möjligheter till samordning osv.

Herr GADD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillbakavisar herr Gustafssons i Stenkyrka påstående att vi skulle ge uttryck för de obotfärdigas förhinder i det här sammanhanget. Vad vi har sagt är att den här allvarliga frågan skall regeringen ta i själv och inte skylla på någon mellaninstans.

Jag upprepar vad jag sade i min tidigare replik: Det här sättet att lösa frågan genom att inrätta ytterligare en byråkratisk instans är att gå ifrån sitt politiska ansvar, och det är alltså ännu ett exempel på att regeringen inte tar i de frågor som man i valrörelsen har lovat att ta i och klara själv.

Här gäller det inte de obotfärdigas förhinder, utan politiker som inte tar det politiska ansvar som de skall ta. Det är poängen i vår reservation. Vi tar verkligen inte så lätt på frågan i sig.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte förstå herr Gadds uppfattning att regeringen skulle springa ifrån sitt ansvar. Det är dock regeringen som ligger bakom den proposition som nu har aktualiserat frågan här i riksdagen.

När det gäller vilka vägar man vill gå för att uträtta det bästa på detta område, så tycker jag för min del att det vittnar om praktiskt handlag att man inrättar en speciell delegation med människor som kan specialisera sig på ämnet, verkligen tränga in i dessa frågor och i samråd med myndigheterna föreslå sådana åtgärder som kan underlätta uppgiftslämnandet.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorps (m):

Herr talman! Först och främst ett tack till herr Gadd för att han utgick ifrån att mitt anförande skulle bli värtaligt – innan jag ens hade tagit till orda.

Så ett tillrättaläggande. Finansutskottets värderade ordförande herr Molin var närvarande i kammaren när herr Gadd började sitt anförande. Detta sagt för att det inte i protokollet skall stå oemotsagt att herr Molin nonchalerat riksdagen vid behandlingen av finansutskottets ärenden.

Redan 1965 observerades i en motion till riksdagen att företagen hade problem med det växande uppgiftslämnandet. Om det fanns problem 1965, så är dessa problem med visshet avsevärt större nu. Det finns i handlingarna visserligen ingen färskare statistik tillgänglig än från 1971, men det året beräknades, som herr Gustafsson i Stenkyrka nyss nämnde, att drygt 1 miljard deluppgifter lämnades in på sammanlagt 49 miljoner blanketter. Att det är avsevärt mycket mera nu behövs det ingen större fantasi för att föreställa sig.

Självfallet beror inte det ökade uppgiftslämnandet på en önskan och vilja från myndigheternas sida att snärja in företagen i ett improduktivt

*Åtgärder för att
underlätta företagens
uppgiftslämnande*

byråkratiskt krångel, utan utvecklingen har lett till ett väsentligt ökat behov av information. Som exempel härpå kan nämnas redovisning av moms och reklamskatt, ATP-reformen, tandvårdsförsäkringen, förstärkt prisövervakning, väsentligt ökad planeringsverksamhet och mycket annat.

Nu har emellertid kraven på uppgiftslämnande nått så långt att ett allt starkare motstånd visats från företagens sida, inte minst från de mindre och medelstora företagen, där man upplever förhållandena som särskilt svåra. Uppgiftskraven betraktas som alltför ofta återkommande, för detaljrika och ofta svårbegripliga, och de leder till oacceptabla besvär och kostnader.

Företagen har dessutom ofta svårt att förstå vad de själva får för nytta av mycket av den statistik som de bidrar till. En alltför negativ inställning till dessa problem kan förorsaka att kvaliteten på de infordrade svaren blir för dålig, vilket i sin tur naturligtvis medför att underlaget inte blir så tillförlitligt som skulle önskas.

Riksdagsmotionen år 1965 ledde, som tidigare sagts, till att en utredning tillsattes 1969 för att se över bestämmelserna om företagens och andra arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet. Det är denna utredning, UFU, som nu framlagt sitt betänkande. Utredningens förslag till åtgärder kan sammanfattas i åtta punkter:

1. Översyn av författningen i hithörande frågor.
2. Nya metoder för insamling av uppgifter.
3. Omprövning av uppgiftskrav från myndigheter.
4. Att öka motivationen för företagen genom bättre upplysning.
5. Uppgiftsplikt så noggrant som möjligt angiven i författningarna.
6. Generella åtgärder för samordning av uppgiftsinhämtandet.
7. Ökad företagsmedverkan i de arbetsgrupper som vid SCB avväger statistikproduktionen.
8. Tillsättande av en nämnd för begränsning och förenkling av uppgiftslämnandet.

Utredningens förslag har remissbehandlats av mer än 90 organisationer och myndigheter. Så gott som alla godtar i princip förslagen om förenkling och rationalisering. Ett antal myndigheter har emellertid ställt sig avvisande till förslaget att tillsätta ett granskningsorgan, som regeringen nu föreslår i sin proposition. Socialdemokraterna har tagit fasta på detta och i sin reservation yrkat avslag på propositionen.

Vad man reagerat mot är att det tillskapas något slags övermyndighet, och man hänger upp det hela på att det står i propositionen att granskningsorganet skall ha viss myndighetsfunktion. Den oro som reservanterna till äventyrs kunde känna inför den passusen i propositionen måste tvivelsutan ha skingrats med tanke på vad finansutskottet säger därom på s. 7 i betänkandet nr 25:

”Delegationen skall enligt vad som anförs i propositionen ges den formella ställningen av en kommitté med viss myndighetsfunktion. Det är en självklarhet att en kommitté varken kan utfärda bindande före-

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företagens
uppgiftslämnande*

skrifter för en statlig myndighet mot myndighetens vilja eller direkt motverka riksdagens eller regeringens beslut. Vad som sägs i propositionen är att myndigheterna skall vara skyldiga att låta delegationen granska krav på ny eller utökad uppgiftsinsamling. Delegationen skall härvid kunna föreskriva villkor för uppgiftsinsamlingen eller att viss uppgift inte får samlas in. Detta bör ske i nära kontakt med berörda myndigheter. Dessa måste normalt också antas följa de föreskrifter som meddelas. Om en myndighet i ett sådant fall inte anser sig kunna eller vilja acceptera delegationens föreskrifter skall den inte vara bunden av dem."

I reservationen är man förvånad över propositionen, eftersom regeringen kunde ha beslutat i detta ärende utan att höra riksdagen. Jag förstår fullt väl att det för socialdemokraterna måste te sig främmande att om det inte är absolut nödvändigt efterhöra riksdagens uppfattning.

Slutligen, herr talman, några ord om motionen 1561 med delkrav att delegationen inte ges i uppdrag att utreda frågan om ersättning till företagen för uppgiftslämnandet.

Enligt min uppfattning finns det vissa fördelar med ersättning för lämnade uppgifter. Den som kräver in uppgifterna i fråga får göra en noggrannare prioritering än vad som nu är fallet. Det kan också förväntas att företagen blir mer motiverade och villiga att lämna uppgifter. Därmed ökar rimligen tillförlitligheten i underlaget.

Mot en ersättning talar blott argumentet att det skulle vara en medborgerlig plikt att lämna svar på begärda frågor. Man skulle kunna jämföra detta problem med de kostnader och det besvär som företagen har vid redovisning av moms. När denna skatt infördes 1968 uttalade det ansvariga statsrådet att kostnaderna för momsredovisningen borde kompenseras. Riksdagen beslöt att compensationen skulle utgå i form av 35 dagars anstånd med inbetalningen av momsen.

Inte minst mot bakgrunden härav förefaller det välbetänkt att närmare utreda frågan om ersättning i enlighet med vad som föreslagits i propositionen.

När frågan om ersättning senast behandlades i riksdagen – det var så sent som i november i fjol i samband med motioner om ersättning – fann finansutskottet det rimligt att frågan om ersättning övervägdes. Varför reserverade sig inte socialdemokraterna i finansutskottet mot detta? Utskottets betänkande var nämligen enhälligt – inte ens ett särskilt yttrande kostade man på sig. Det sena uppvaknandet kan blott tolkas som en önskan att till varje pris bedriva konfrontationspolitik.

Herr Gadd påstår att propositionen beror på vallöften under valkampanjen förra året. Så är inte fallet, och jag kan hänvisa till de åtta motioner som från borgerligt håll väcktes i denna fråga under den allmänna motionstiden i januari förra året. De behandlades så sent som i november förra året.

Sedan säger herr Gadd att regeringen har hukat sig i stället för att ta ansvar. Nåja, under s-regimen ägnade man sig ständigt åt att stoppa undan borgerliga förslag i utredningen i den mån man inte sade nej direkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande 1976/77:25.

Herr GADD (s):

Herr talman! Bara en kommentar eftersom herr Wachtmeister i Staffanstorps använder ordet konfrontationspolitik i detta sammanhang.

När denna fråga behandlades i höstas var det helt klart att den socialdemokratiska gruppen ställde sig positiv till vad utskottet skrev därför att den förväntade sig ett vettigt förslag från regeringen. Så kommer det här förslaget, som vi av de skäl vi redovisat i reservationen inte kan acceptera.

Jag tycker att herr Wachtmeister använder ordet konfrontationspolitik på ett alldeles nytt sätt. Det är möjligt att man måste tolka om en del saker som herr Wachtmeister säger, för han lägger tydligen helt andra betydelser i en del ord än de gängse. Vi trodde att det skulle bli ett vettigt förslag. Vi har arbetat under årtionden med problemet att rationalisera uppgiftslämnandet. Så kommer detta förslag, som är en dålig lösning på ett allvarligt problem.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har som motionär med intresse följt debatten kring det här utskottsbetänkandet. Jag tycker att det allvarliga i hela den situation vi nu befinner oss i är den bristande förståelse för goda beslutsunderlag som propositionen andas och som ju också finns i utskotts-
betänkandet, eftersom man inte där tagit avstånd från de mycket märkliga formuleringar som finns i propositionen.

I och för sig kanske jag inte skall uppvisa en alltför stor överraskning inför den här sorglösheten från regeringens sida. Alltsedan regerings-
skiftet har vi fått uppleva effekter av beslut som vittgående berör arbetsmarknaden – och där det alldeles uppenbart är på det viset att regering och riksdagsmajoritet inte haft så stora ambitioner att grunda sina förslag på ett noggrant övervägande innan de lagt fram förslagen och drivit igenom dem i riksdagen.

Riksdagens nya majoritet har enligt min uppfattning visat åtskilliga prov på illavarslande dåligt omdöme och bristande kunskaper om hur samhället fungerar. Vi kan bara peka på grunderna för skatteomläggningen, som direkt raserade varje möjlighet att i dag träffa ett avtal utan stora slitningar på arbetsmarknaden – där parterna tidigare arbetat under ett förtroende för en regering som man visste fattade väl underbyggda beslut. Den här propositionen om uppgiftslämnandet andas direkt motsatt ambition, nämligen att man skall nöja sig med sämre underlag för framtiden.

Det har också citerats en del ur utredningar om hur omfattande och besvärligt det här uppgiftslämnandet är. Man har talat om att, tror jag, 45 miljoner uppgifter med en miljard deluppgifter har lämnats in. Jag skulle vilja fråga utskottsmajoriteten: Vad tror utskottsmajoriteten att

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företa-
gens uppgiftsläm-
nande*

Onsdagen den
11 maj 1977

*Åtgärder för att
underlätta företa-
gens uppgiftsläm-
nande*

det blir för resultat av kravet på en registrering av de kemiska preparat och ämnen som finns ute i arbetslivet, där det rör sig om hundratusentals olika sammanblandningar av kemiska preparat? Hur många miljarder deluppgifter kommer att insamlas ute bland företagen i syfte att skydda de anställda från att skada sig i arbetsmiljön? Och hur många miljoner kronor skall staten betala ut för att få in uppgifterna från de arbetsgivare som i sin produktion använder de här ämnena? Är det riktigt att vi skall behöva köpa uppgifterna om de hälsovådliga ämnena ute i produktionen för att på det viset kunna få en kontroll över verksamheten? Det är ju innebörden i utskottsmajoritetens förslag!

Jag finner det här utomordentligt märkligt. Jag har läst många propositioner under den riksdagsperiod som jag har genomlevt, men jag har aldrig funnit någon proposition som har varit så utomordentligt eländigt motiverad som det här regeringsförslaget.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Herr Sivert Andersson påstår att det skulle behöva köpas en massa uppgifter för att skydda människor mot miljöfarliga varor. Självfallet är så inte fallet. Vad som föreslås är en utredning om viss ersättning för uppgiftslämnandet. En sådan ersättning kan konstrueras på skilda sätt utan att man därmed behöver köpa uppgifter som är nödvändiga att samla in.

Så till herr Gadd. Om socialdemokraterna är så intresserade av frågan om uppgiftslämnandet, varför var det då bara de icke socialistiska partierna som motionerade om det förra året?

Att det finns skilda meningar inom socialdemokratin framgår av de socialdemokratiska motioner som väckts under den allmänna motions- tiden i år och nu sedan propositionen framlades. I en av dessa yrkas avslag på propositionen, medan det i en annan yrkas bifall, om än med en del reservationer.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Bara några få ord med anledning av debatten om regeringens ansvar på detta område. Självfallet har regeringen ansvar för att verka för att förenkla och hålla nere företagens uppgiftslämnande och samtidigt få ett så bra underlag som möjligt för samhällsarbetet. Regeringen och riksdagen har ett gemensamt ansvar för lagstiftningen på detta område. Vi har ett gemensamt ansvar för att vi får bra lagar som kan fungera utan alltför mycket av uppgiftsinhämtande och kontroller. Jag vill alltså betona att regeringen har ett ansvar, och att regeringen och riksdagen har ett gemensamt ansvar för lagstiftningen.

Om det skulle vara så att själva poängen i reservationen är att regeringen skulle ta ett större ansvar genom att inte göra någonting eller genom att uttala några allmänna satsar, då finns det ingen poäng alls i reservationen. Då finns där bara missuppfattningar och oklarheter.

Självfallet sker en prövning av resurser, ambitioner och behov av olika undersökningar och uppgifter i samband med budgetarbetet. Men också

om det arbetet skulle bli långt effektivare än hittills är det otillräckligt. Det är därför som det i förslaget också ingår att en delegation skall tillsättas med uppgift att verka för att förenkla och hålla nere företagens uppgiftslämnande.

Att man utnyttjar ett råd, en delegation eller vad man nu vill använda för beteckning är vanligt på en rad andra av samhällslivets områden och har ofta visat sig vara en effektiv metod att nå de syften man vill uppnå. Det behöver inte medföra något dubbelarbete, och det behöver icke medföra att regeringens ansvar på något sätt blir mindre. Tvärtom – regeringen kommer att ta ett betydande ansvar på detta område. Regeringen skaffar sig effektivare instrument för att nå det mål som propositionen syftar till, nämligen att förenkla och hålla nere företagens uppgiftslämnande.

Herr GADD (s):

Herr talman! Det var skönt att höra, herr statsråd, att regeringen känner sitt ansvar. Den förklaringen behövdes efter denna proposition. Men jag är ändå litet förvånad över att den gängse budgetprocessen av landets budgetminister kallas för en otillräcklig väg för att hålla nere samhällskostnaderna. Då skall man enligt herr Mundebo inrätta en delegation för att klara det som budgetministern har som sin politiska uppgift. Den enkla frågan är då: Hur många delegationer behöver landets budgetminister för att klara sitt jobb?

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Den gängse budgetprövningen har hittills genom åren, ja, genom årtiondena, visat sig vara en icke tillräcklig väg för att nå målet att förenkla och hålla nere företagens uppgiftslämnande. För att effektivisera det arbetet, för att driva det hårdare, vill regeringen därför nu utnyttja medverkan av annat organ. Den metoden använder vi på flera av samhällets områden. Vi skall använda dem på de områden där det behövs, varken fler eller färre.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bengtsson i Landskrona begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gadd begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 141
Avstår - 2

§ 10 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1976/77:44 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser garanti till Systembolaget AB för pensionsåtaganden

1976/77:47 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1977/78

Utrikesutskottets betänkanden

1976/77:18 med anledning av propositionen 1976/77:120 om godkännande av ändring i EFTA-konventionen

1976/77:19 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

Socialutskottets betänkanden

1976/77:34 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde

1976/77:35 med anledning av propositionen 1976/77:133 om ändring i stadgan (1970:88) om enskilda vårdhem m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 11 **Viss försöksverksamhet på kulturområdet**

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:41 med anledning av motion om viss försöksverksamhet på kulturområdet.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:738 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts rörande en försöksverksamhet på kulturområdet,

2. att riksdagen hemställde att regeringen ur kommittéanslaget ställde erforderliga medel till förfogande för den föreslagna försöksverksamheten.

Reservation hade avgivits av herrar Andersson i Lycksele, Leander och Green, fru Johansson i Uddevalla, herrar Sörenson och Bladh samt fru Rönnung (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle bifalla motionen 1976/77:738.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Det finns ett klart samband mellan kultur och arbetsliv. Arbetslivet är en del av människors totala kultur. Ja, själva arbetet bör ses som en kulturaktivitet som kan bidra till att utveckla människor allsidigt. Både arbete och fritid måste ge möjlighet till utveckling och kontakt med andra människor. Därför är det viktigt att arbetslivet organiseras så att arbetaren kan uppleva värdighet och gemenskap. Lagstiftningen på arbetslivets område kan medverka till en utveckling i denna riktning.

Men det räcker inte med lagar och paragrafer om medinflytande och annat. Det krävs en medvetenhet hos den enskilda, en medvetenhet om hur arbetslivet påverkar arbetarens egen utveckling, en medvetenhet om hur arbetslivet skulle kunna förändras för att bättre tillgodose kravet på ett meningsfullt arbete.

Kulturen kan användas som ett medel för att förändra arbetslivet och dess villkor. Den kan vara ett medel för att bekämpa brister och orättvisor.

Dessa tankar har under senare tid i olika sammanhang varit föremål för en intressant debatt. Göran Palm drog i gång debatten i LO-tidningen med ett par spännande artiklar om kulturpolitik och arbetsliv. En rad debattörer har belyst ämnet. Det har varit välgörande.

I senaste numret av LO-tidningen skriver Elisabet Hermodsson: "Var- enda människa är konstnär i det avseendet att hon vill skapa menings- fullhet omkring sig, att hon vill ha utrymme för sin fantasi, vill ta initiativ, vill utvecklas, vill göra upptäckter, vill känna samhörighet mellan sitt eget personliga liv och ett större samhällsligt.

Men alltför många människor i vårt kapitalistiska samhälle har ett arbetsliv där deras initiativkraft, deras skapande fantasi, deras uppfin- ningsrikedom inte kommer till tals, deras människovärde inte blir be- kräftat."

Ja, det är så sant. Men vi kan inte stanna vid att konstatera – så är det. Vi måste ställa frågan – vad kan göras?

Vi har ställt upp mål för vår kulturpolitik. Så långt gick allt bra. Vi blev rätt eniga även här i riksdagen. Men det återstår ett viktigt led – förverkligandet – och det är svårare. Det har visat sig i många sam- manhang.

Ett viktigt mål är att utforma kulturpolitiken med hänsyn till eftersatta grupperns erfarenheter och behov.

År 1974 ställde sig riksdagen bakom bl. a. följande formuleringar be- träffande eftersatta grupper: "Erfarenheterna visar att generella insatser – t. ex. allmänt ökat kulturutbud på en ort – oftast inte når fram till de grupper bland befolkningen som man vill nå." "Viktigt är att verk-

Onsdagen den
11 maj 1977

*Viss försöksverk-
samhet på kultur-
området*

samheten förankras i och utgår från den miljö där människor känner sig hemma och upplever aktiviteten som naturlig.”

Dessa båda citat utgör enligt min mening ett starkt stöd för det förslag om kultur i arbetslivet som vi i dag diskuterar.

Bakgrunden till förslaget i motionen 738 är den skrivelse som LO och ABF inlämnade till regeringen under hösten 1976. Där begär organisationerna medel till en försöksverksamhet i syfte att stärka folkrörelsernas möjligheter att bland sina medlemmar och i de miljöer där dessa arbetar utveckla ett varierande och aktivt kulturliv. Verksamheten skulle främst inriktas på sådana grupper och miljöer som har sämre förutsättningar än andra att få del av samhällets kulturpolitiska insatser.

TCO och TBV har sedan anmält sitt intresse att delta i denna försöksverksamhet.

Statens kulturråd har i samråd med LO/ABF och TCO/TBV utarbetat en utförlig plan för en sådan försöksverksamhet med kultur i arbetslivet.

Kulturrådet anser att den föreslagna försöksverksamheten är angelägen. Genom den kan man pröva kulturaktiviteter som kan bidra till individens utveckling och till förbättrade kontakter mellan anställda.

Kulturrådet framhåller vidare att arbetslivet i hög grad påverkar människors möjligheter till utveckling inte bara i arbetet utan även under fritiden. Många människor har monotona, osjälvständiga eller isolerade arbeten. Det medför ofta sänkt självförtroende och en passiv fritid, skriver kulturrådet. Det är därför ett självklart rättvisekrav att kulturinsatser utformas så att de tar hänsyn till dessa missgynnade människors förutsättningar och behov. Genom den föreslagna försöksverksamheten skulle nya former för sådana kulturinsatser kunna prövas, menar kulturrådet.

Redan 1972 framhölls i utredningen En ny kulturpolitik behovet av att i samråd med arbetsmarknadens organisationer analysera förhållandet mellan kulturlivet och arbetslivet och föreslå åtgärder för att angripa de problem som föreligger.

Statens kulturråd anser att kulturinsatser med anknytning till arbetslivet bör kunna främja uppnåendet av flera kulturpolitiska mål. Man nämner särskilt att utnyttja yttrandefriheten, främja egen skapande aktivitet och kontakt mellan människor, motverka kommersialismens negativa verkningar och bidra till kulturell förnyelse. Kulturrådet är i sin kraftfulla tillstyrkan helt enhälligt.

Mot denna bakgrund är det närmast chockerande att den borgerliga majoriteten i kulturutskottet avstyrker förslaget. Visserligen håller jag redan efter ett halvår i opposition på att bli luttrad. Socialdemokratiska motioner skall tydligen avslås till varje pris, hurudana de än är. Men här hade jag faktiskt hoppats på ett undantag, därför att här gäller det inte i första hand en socialdemokratisk motion. Här gäller det ett förslag, som är framlagt av de två största löntagarorganisationerna och deras studieförbund. Allt som kommer från de hållen bör väl inte kastas i papperskorgen.

Förslaget har fått ett aktivt stöd från ett enigt kulturråd. Därvid är att märka att ledamoten av kulturrådet, herr Sundman, har tillstyrkt förslaget den 17 mars, medan ledamoten av kulturutskottet, herr Sundman, den 26 april samma år avstyrkt samma förslag. Kappan kan ibland vändas snabbt.

Märklig är också den motivering utskottet anger. "Enligt utskottets bedömning kan dock en närmare granskning av förslaget komma att visa att skäl kan anföras mot den föreslagna uppläggnings av försöksverksamheten som ett medel att nå de av riksdagen tidigare uppställda kulturpolitiska målen."

Jag frågar: Vad menas? Vad är det för fel på uppläggnings? Vilka mål kan inte nås med den föreslagna uppläggnings? På vilka grunder ifrågasätter de borgerliga den verksamhet på arbetsplatser som arbetarnas och tjänstemännens egna företrädare har bett att få genomföra?

Det är inte bara jag som med spänning väntar på svar på dessa frågor. Jag ställer dem närmast till utskottets talesman, herr Richardson, som har begärt ordet efter mig.

Med vad jag nu sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen till kulturutskottets betänkande nr 41.

I detta anförande instämde herr Alftin, fru Mårtensson, herrar Andersson i Gävle och Häll, fru Hansson och fru Normark, herrar Karlsson i Malung, Olsson i Timrå, Jonsson i Husum, Johansson i Arvika, Blomkvist, Andreasson, Klöver och Nilsson i Kalmar, fröken Öhrsvik, herrar Lindström, Henrikson och Augustsson, fröken Engman samt herr Ulander (samtliga s).

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Kulturutskottets ordförande har i sitt anförande nyss tecknat bakgrunden till det ärende som kulturutskottet behandlar i sitt betänkande nr 41. Jag kan därför nöja mig med några kompletterande uppgifter.

Som herr Andersson i Lycksele nämnde har LO och ABF i en skrivelse till regeringen i augusti 1976 begärt 1 110 000 kr. till försöksverksamhet med kulturaktiviteter på arbetsplatser. Den största delen – 490 000 kr. – skulle användas till utbildning av kulturorganisatörer och kulturförmedlare. De skulle enligt skrivelsen få "grundläggande kunskaper om samhällets kulturpolitiska mål och om de resurser och möjligheter som står till förfogande för ett folkrörelseförankrat kulturarbete". 200 000 kr. skulle gå till projektledning och en lika stor summa till utvärdering av försöksverksamheten.

Denna skrivelse remitterades till kulturrådet, som i sin tur tog kontakt med TCO och TBV för att söka åstadkomma ett gemensamt projekt. Det hela mynnade ut i ett förslag om ett femårigt försöksprojekt, kostnadsberäknat till drygt 5 milj. kr. Huvudsyftet är att främja ett arbetsanknutet kulturliv, vilket självfallet är en kulturpolitiskt intressant fråga.

*Viss försöksverk-
samhet på kultur-
området*

Man hänvisar till den nya lagen om medbestämmande i arbetslivet och den väntade arbetsmiljölagen och utgår ifrån att kulturaktiviteter skulle kunna utnyttjas som ett instrument då det gäller att – som det heter – ”utveckla och aktivera de anställda”, även det en principiellt sett intressant fråga.

Riksdagen har nu fått anledning att ta ställning till LO:s och ABF:s framställning till regeringen genom att kulturutskottets socialdemokrater väckt en motion med samma yrkanden. Att kulturrådet senare på grundval av LO-ABF-skrivelsen föreslagit ett nytt och vida större projekt ändrar inget i det avscendet. Kulturutskottets majoritet har inte funnit det rimligt att riksdagen föregriper regeringens ställningstagande till framställningen. Det är en konstitutionellt sett helt naturlig inställning. Detta är det främsta skälet till utskottets avslagsyrkande, och det vet herr Andersson i Lycksele mycket väl.

Vi är förvånade över att denna framställning lämnats över till riksdagen i form av en motion, och vi är ännu mer förvånade över att utskottets socialdemokratiska minoritet nu yrkar bifall till motionen, trots att kulturrådet föreslagit ett i många avseenden annat projekt än det ursprungliga. För att det inte skall råda någon tvekan om vad som avses med reservationen vill jag fråga utskottets ordförande vad reservanternas yrkande innebär. Innebär det att riksdagen skall följa LO-ABF-förslaget eller kulturrådets förslag? I det förra fallet innebär det såvitt jag förstår ett anslag för nästkommande budgetår på 1,1 milj. kr., i det senare ett flerårsprojekt på drygt 5 miljoner med 430 000 för nästa budgetår. Vi måste få ett klarläggande på den punkten.

Reservanterna föreslår att riksdagen skall bifalla motionens yrkande, och den har ju ingenting med kulturrådets projekt att göra. Det finns än större anledning att få ett klarläggande på denna punkt med tanke på de många instämmandena här i kammaren.

Utskottsmajoriteten har som nämnts inte gått in på någon prövning av sakfrågan men antytt att det kan finnas skäl till vissa betänkligheter. Man kan fråga sig om de stora pengar som detta projekt är kostnadsberäknat till skulle kunna användas på ett ännu bättre sätt. Vi vet att det t. ex. på barnkulturens område, inte minst bland invandrarbarnen, finns oändligt mycket att göra. Vi har inte diskuterat frågan närmare i utskottet och jag kan därför inte avgöra, om de ytterligare invändningar som jag tänker peka på delas av alla inom utskottsmajoriteten. Men eftersom det föreslagna projektet är intressant utifrån rent principiella utgångspunkter vill jag ta upp ett par frågeställningar.

Man skulle kunna vänta sig att den kulturpolitiska debatten efter en händelserik reformperiod skulle kunna föras sakligt och nyanserat. Så tycks dock inte vara fallet. Jag syftar nu inte på motionen eller reservationen eller herr Anderssons yttrande utan mera på den allmänna debatten i tidningar och tidskrifter. Debatten förs alltjämt i hög grad med oklara begrepp och värdeladdade slagord och mot bakgrunden av en starkt förenklad och polariserad bild av samhället och dessutom en schablon-

mässig människosyn. Den meningslösa debatten om finkulturen tycks exempelvis aldrig ta slut.

Kulturrådet hänvisar i sitt remissyttrande över LO:s och ABF:s skrivelse till en rapport om kultur och arbetsliv som utarbetats inom ramen för UNESCO-samarbetet. Det gör f. ö. också reservanterna. Det kan därför vara skäl att något beröra den.

Det finns en grundläggande oklarhet i resonemanget i den skriften – det fanns också i herr Anderssons anförande här – då man rör sig med två skilda kulturbegrepp och glider från det ena till det andra allteftersom det passar för argumenteringen. Med kultur avses ibland kultur i betydelsen livsstil eller livsmönster. Det är alltså närmast fråga om ett antropologiskt kulturbegrepp. Man talar sålunda om exempelvis arbetarkultur och om diverse delkulturer, t. ex. skogsarbetarnas kultur eller anläggningsarbetarnas kultur. De fackligt aktiva arbetarna sägs också bilda en särskild delkultur.

Vad som kallas "den bildade medel- och överklassen" anses utgöra en annan kultur. "Om någon inom denna kultur undantagsvis tvingas nöja sig med manuellt arbete", heter det i denna skrift, "anser släkt och vänner det tragiskt, nästan vanhedrande". Umgängesvanorna är ofta ganska formella och reglerade, får vi vidare veta.

Detta är, herr talman, en ytterligt schablonartad och stereotypiserad bild av 1970-talets svenska samhälle, som inte utgör någon fruktbar utgångspunkt för konstruktiva grepp på kulturpolitikens område. Det är i stället en utmärkt grogrund för förlegade fördomar och omotiverade misstänkliggöranden.

Detta antropologiska kulturbegrepp utgör ett slags bakgrund för hela resonemanget. Man använder också ett snävare begrepp, ett begrepp med ungefär samma innebörd som det vi varit vana vid i den svenska kulturpolitiken på 1970-talet.

Utredningen argumenterar starkt för kulturaktiviteter på arbetsplatserna. Det framhålls bl. a. att samhället bör stödja de anställda i deras krav på att kulturverksamhet arrangeras i fackets regi på arbetstid. Samhällets kulturinstitutioner ses med den största misstänksamhet. Teatrar, konserter och konstutställningar betraktas av många som ett slags "fin-kultur" som bara angår överklassen. För att ta del av den kulturen måste man dessutom bege sig till speciella lokaler, där många känner sig främmande, heter det vidare.

Men vad betyder då detta? Betyder det inte att man ger upp alla strävanden att söka demokratisera kulturlivet i den betydelsen att människor av alla kategorier söker sig till och – inte minst viktigt – känner sig hemma på bibliotek, teatrar och andra kulturinstitutioner? Om man bygger upp stora och väl sorterade arbetsplatsbibliotek kan man inte gärna räkna med att alla de anställda på den arbetsplatsen söker sig till biblioteket. En del stimuleras till biblioteksbesök, men andra förblir lika främmande för den miljön. På samma sätt kan det gå, om man har ambitionen att tillgodose kulturbehoven på andra områden helt och fullt.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Viss försöksverk-
samhet på kultur-
området*

För undvikande av varje missförstånd vill jag betona, att jag verkligen inte motsätter mig att vi får fler arbetsplatsbibliotek, men vi måste ha klart för oss att vi kan riskera att vi samtidigt motverkar vår strävan att göra folkbiblioteken till en välbekant och hemtam mötesplats för alla människor. Arbetsplatsbiblioteket får, menar jag, inte bli ett surrogat för folkbiblioteket.

Vi är inte på väg mot någon enhetskultur, heter det vidare i utredningen, och den vill uppenbarligen inte heller ha någon enhetskultur. Det måste vara en kulturpolitisk helomvändning efter mer än ett halvt sekels strävan att demokratisera kulturlivet. "Muren mellan folket och bildningsmöjligheterna håller på att raseras", förklarade en av socialdemokratins främsta kulturpolitiker, Arthur Engberg, redan på 1930-talet. Och han fortsatte: "Det är den demokratiska kulturpolitikens förnämsta uppgift att helt avlägsna den." Det gällde då att skapa allmän delaktighet i de andliga skatter som bildande konst, musik och skönlitteratur representerade.

Om det vore så att man i första hand ville utnyttja möjligheten att på arbetsplatserna väcka intresse för deltagande i det allmänna kulturlivet – så som t. ex. Skådebanan gör – skulle jag hundraprocentigt uppskatta och välkomna ett initiativ till en omfattande försöksverksamhet. Men här gäller det något annat, nämligen kulturverksamhet *på* arbetsplatserna, till yttermera visso utifrån de fackliga organisationernas "grundvärderingar och mål", som det heter. Skall vi alltså ha en LO-kultur och en TCO-kultur? Skall vi bygga upp ett slags korporationskultur av betydande omfattning vid sidan av den allmänna? På idrottens område har vi ju inom vissa sporter korpidothet som ett komplement till den verksamhet som arrangeras av vanliga idrottsföreningar, men den verksamheten omfattar alla som är verksamma inom ett företag eller på en arbetsplats och har ingen facklig eller politisk syftning eller begränsning.

Det finns, menar jag, anledning att ställa sig tveksam till en kraftig satsning på kulturaktiviteter på arbetsplatserna i facklig regi, om dessa i första hand tjänar politiska syften. Det finns också anledning att lägga märke till att det rimligtvis endast blir anställda på stora arbetsplatser som kan beröras av dessa kulturaktiviteter, inte de som arbetar i småföretag, t. ex. i affärer och frisersalonger eller som inte har någon fast arbetsplats alls, t. ex. chaufförer.

Den mera övergripande frågan borde vara denna: Skall vi satsa på en utveckling mot öppenhet, vidsynthet och en bred gemenskap i det svenska samhället eller på en utveckling mot ideologisk insnävning och social och kulturell segmentering? Personligen vill jag livligt instämma i vad en annan av socialdemokratins främsta kulturpolitiker sagt om vad som nu ofta går under beteckningen ideologisk profilering. Ragnar Edenman framhöll beträffande folkbildningsarbetets inriktning i 1963 års folkbildningsproposition bl. a. följande:

"Även om olika folkbildningsorganisationer har skiljaktiga mål och uppgifter finns det vissa gemensamma huvudlinjer och principer för deras

verksamhet. Till dessa hör friheten och rätten att kritisera och ifrågasätta idéer och värderingar, oavsett varifrån dessa kommer. Den omständigheten att folkrörelsernas idéer och mål betyder mycket som stimulans för studiearbetet betyder alltså inte att de betraktas som sakrosankta. För våra möjligheter att bevara och utveckla demokratin är det ytterst väsentligt att det inom folkrörelser och folkbildningsarbete skapas förutsättningar för ett fritt och förutsättningslöst meningsutbyte med outmlig respekt för fakta och en ärlig vilja till allsidig belysning."

Och jag vill dessutom till sist erinra om det tidigare kulturrådets syn på kulturens möjligheter att föra människor samman till gemenskap. Det var ju ett av de delmål för kulturpolitiken som uppställdes.

"Många former av kulturell verksamhet vidgar vår verklighetsuppfattning och ökar insikten om vår egen och andra människors situation. Kulturlivets olika uttrycksformer fungerar från samhällets synpunkt i vid mening som ett 'rapportsystem' som ger impulser och instrument för en ständig omprövning av värderingar. Genom att föra människan utöver de gränser hennes värderingar och erfarenheter tidigare satt, kan kulturen fungera som instrument för förändring av individers och grupperns åsikter och attityder."

Jag har litet svårt att tro att man främjar en utveckling i den riktningen, om man bygger ut en omfattande kulturverksamhet på arbetsplatserna ledd och organiserad av snabbutbildade kulturorganisatörer och kulturförmedlare som har att arbeta på de fackliga organisationernas villkor och med deras grundvärderingar som ideologisk riktning.

Jag har tidigare bett Georg Andersson om besked beträffande reservationens innebörd. Jag vill också fråga hur han ser på denna principiellt viktiga fråga: Bör vi främja ideologisk och värdemässig öppenhet och kringssyn på kulturlivets område? Bör vi ha en kulturell verksamhet som leder till en vidare gemenskap än den som den egna arbetsplatsen och den egna fackliga organisationen erbjuder?

Så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Utskottets ordförande påstod från talarstolen nyss att jag tillstyrkt den aktuella försöksverksamheten i kulturrådet men sedan på något vis vänt om och avstyrkt den i kulturutskottet. Det är ingen korrekt beskrivning av vad som har inträffat.

Jag har deltagit i ett beslut i kulturrådet som avser en remiss från regeringen. Jag har inte avstyrkt samma förslag i kulturutskottet. Där emot anser jag att regeringen nu i lugn och ro skall få handlägga frågan och remissvaret från kulturrådet och senare komma med förslag. Det är av det skälet jag anser att den socialdemokratiska motionen inte bör bifallas.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Viss försöksverk-
samhet på kultur-
området*

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Herr Richardsons inlägg var delvis skrämmande, tycker jag. Det redovisar en kultursyn som jag inte trodde var hela borgerlighetens. Och jag frågar mig om herr Richardson verkligen talar å hela den borgerliga gruppens vägnar i kulturutskottet när han i sitt inlägg uttrycker en sådan uppenbar kritik emot att förankra kulturaktiviteterna i organisationerna på organisationernas egna villkor och när han ifrågasätter om man, som LO och TCO har önskat, skall stimulera en kulturverksamhet på arbetsplatserna.

Jag är närmast chockerad över det här inlägget. Det är en återklang av ett inlägg som gjordes i en mindre krets vid en diskussion i går, då av en SAF-direktör, som precis på samma sätt ifrågasatte det lämpliga i att facket ägnar sig åt kulturfrågor. Vad har vi då egentligen menat med vår tidigare målsättning om förtroende för folkrörelser och fria organisationer? Vi har faktiskt här i riksdagen sagt att samhället inte skall göra vad organisationer och fria folkrörelser kan göra lika bra och bättre.

Herr Richardson verkar helt okänslig för den strävan som finns hos arbetare och tjänstemän att på det här sättet få förankra kulturverksamheten i de egna villkoren, lå utnyttja kulturen som medel för att förändra den verklighet vari de befinner sig under större delen av den klarvakna tiden, för att nu citera Göran Palm från samma överläggning i går som jag nyss nämnde om.

Herr Richardson talar om öppenhet kontra insnävning, och öppenhet i Richardsons tappning är tydligen bara den verksamhet som bedrivs i samhällets regi. Jag kan inte fatta herr Richardsons inlägg på annat sätt, och det är därför jag är så överraskad.

Nu försöker herr Richardson göra det här till en diskussion om kulturbegrepp, och det är ju intressant. Det skulle vi kunna ägna oss åt en bra stund. Vi skulle också ha kunnat föra den diskussionen i kulturutskottet. Men det var ju så att de borgerliga ledamöterna inte hade något intresse av att diskutera denna fråga.

Vi väntade med behandlingen av motionen till dess att kulturrådet hade utarbetat sin plan för denna verksamhet, en plan som är utarbetad tillsammans med LO, ABF, TCO och TBV. Nu försöker herr Richardson skapa en motsättning mellan kulturrådets förslag och LO:s och TCO:s förslag. Men representanter för kulturrådet, LO, ABF, TCO och TBV kom ju gemensamt till kulturutskottet och pläderade samfällt för den plan som kulturrådet har utarbetat.

Då frågar herr Richardson: Vad är det nu reservanterna vill? Ja, motionen går ut på att vi skall uttala vår anslutning till projektet i fråga. Det framgår klart av både motionen och reservationen att det inte är ett uttalande från riksdagen för projektet i varje detalj utan ett principiellt uttalande för genomförandet av detta och för att snabbt komma i gång med det, som det är fråga om.

Och det kan väl inte vara fel att motionsledes väcka en sådan fråga i riksdagen? Vi blev närmast anklagade av herr Richardson för att vi

hade motionerat. Är det inte bra om hela riksdagen ställer upp och ger sitt stöd för de insatser som regeringen behöver göra för att projektet skall komma i gång?

Jag frågar än en gång: Vad är det för fel på uppläggningsen av detta projekt? Jag ställer frågan närmast till herr Sundman, som har varit med i två skepnader i detta sammanhang. Hans försök att göra samma åtskillnad som herr Richardson nyss gjorde mellan de båda förslagen är bara ägnat att förvilliga begreppen. Det är herr Sundman som uppträder i två skepnader.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Allra först en formalitet. Jag har framträtt som utskottets talesman vad gäller avslagsyrkandet och hänvisade då till de konstitutionella synpunkterna. Vi anser att det är rimligt att riksdagen inte föregriper regeringens ställningstagande. I övrigt har jag anfört egna synpunkter.

Det är uppenbarligen så att reservanterna yrkar bifall till den motion som väcktes i januari. Då fanns inget projektförslag från kulturrådet, och det är alldeles uppenbart att det talas om helt skilda projekt. Det kan inte herr Andersson i Lycksele komma ifrån: I motionen skisseras ett projekt i enlighet med LO:s och ABF:s skrivning medan kulturrådet föreslår ett annat projekt. Vi måste i klarhetens namn reda ut vad riksdagen eventuellt kan tänkas komma att besluta om, för den händelse att majoriteten mot förmodan skulle följa reservanterna.

Herr Andersson i Lycksele låtsas chockerad över min kultursyn. Han kan inte mena allvar, om han inte uppenbart och medvetet feltolkar vad jag säger. Min utgångspunkt har bl. a. varit mina erfarenheter som föreläsningsföreståndare på 1950-talet, präglad av en kulturdemokratisk syn innebärande att alla människor, oberoende av organisatorisk hemvist, kan verka tillsammans. Det var fråga om en livaktig föreläsningsförening, och det fanns unga och gamla som flitigt kom till sammankomsterna. Det var en miljö som alla kände sig hemma i.

Det är sådant som jag menar att vi riskerar att förstöra om vi splittrar de begränsade resurser som står till förfogande och satsar stort på aktiviteter begränsade till en facklig organisation på arbetsplatserna. Det är ju det det rör sig om. I kulturrådets projektplan kommer det fram på punkt efter punkt att det är aktiviteter begränsade i första hand till arbetsplatserna som det gäller. Då uppstår också det dilemma som vi har redovisat: om man mycket kraftfullt satsar på arbetsplatsbibliotek, kan man inte förvänta sig att alla lika mangrant skall samlas till folkbiblioteket. Det är detta dilemma jag vill peka på.

Herr Anderssons engagerade anförande gör mig en smula misstänksam. Man kan fråga sig om han vill skydda fackets anställda från olämplig påverkan. Är det någon gammal tanke om att de kommunala eller statliga kulturinstitutionerna fortfarande skulle vara härdar för något slags borgerlig finkultur? Den synpunkten kommer fram ibland, det har skett

Onsdagen den
11 maj 1977

*Viss försöksverk-
samhet på kultur-
området*

i den debatt som förts under vintern och våren i LO-tidningen.

Det kan väl inte vara de fria gruppernas verksamhet som man känner sig misstänksam mot, kanske den kritik av fackföreningsrörelsen och av det socialdemokratiska partiet som har förts fram exempelvis i det s. k. tältprojektet. Är det av den anledningen man vill utbilda de egna utvalda företrädarna i kulturpolitiska frågor, i spörsmål om bidragsgivning och liknande i stället för att engagera kulturarbetare och orientera dem om arbetslivet?

Jag tycker inte, herr Andersson i Lycksele, att vi skall dramatisera den här skillnaden. Det kan vara nyansskillnader i fråga om hur man vill prioritera samhällets resurser, som ändå är begränsade. För mig framstår det kulturdemokratiska ideal som Arthur Engberg och ännu senare Ragnar Edenman förde till torgs fortfarande som det mål som vi bör sträva efter.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag vill bekräfta att herr Georg Andersson i Lycksele har gjort en riktig och intelligent iakttagelse. Jag har uppträtt i två skepnader, spelat i två roller. Det är också två skilda ärenden som jag har behandlat i de resp. rollerna. I kulturrådet har jag varit med om att behandla en remiss från regeringen angående en skrivelse till regeringen, och i kulturutskottet har jag varit med om att behandla en socialdemokratisk motion. Jag har alltså mycket riktigt uppträtt i två skepnader.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag har tidigare sagt att de borgerliga hade helt ljudisolerande öronskydd, när de fackliga organisationerna och kulturrådet var hos oss i kulturutskottet och redovisade sina synpunkter. Nu börjar jag tro att herr Sundman inte bara hade hörselskydd utan också ögonskydd, så att han inte såg att de var där tillsammans.

Herr Sundman försöker göra det här till två helt skilda projekt. Jag skall emellertid inte förlänga den diskussionen med herr Sundman utan bara ställa en fråga som är mycket viktig i detta sammanhang och som jag vet att många i kulturrådet, LO och TCO väntar ett svar på, nämligen denna: Innebär vad herr Sundman sagt att han, centern och kanske också de två andra borgerliga partierna kommer att ställa upp bakom kulturrådets förslag, när det tas upp vid budgetbehandlingen inför nästa års budget? Det blir visserligen en mindre försening, men chansen finns. Innebär vad ni har sagt i dag att ni säger ja, när kulturrådets förslag kommer upp till behandling för budgeten 1978? Det är en viktig fråga.

Herr Richardson gör det här till en konstitutionell och formell procedurfråga och citerar en bit av kulturutskottets yttrande, där kulturutskottet säger att det inte är rimligt att riksdagen föregriper regeringens ställningstagande. Men kulturutskottet har ju ett ytterligare skäl, och det är det som är så allvarligt. Kulturutskottets majoritet säger nämligen att det kan finnas skäl som talar emot projektet som sådant, därför att

det inte är till gagn när det gäller att uppnå kulturpolitiska mål. Det är ju beträffande det tillägget jag har frågat om innebörden. I och för sig har jag fått ett svar av herr Richardson. Han är kritisk mot att arbetare och tjänstemän på sina egna villkor och genom sina egna organisationer skall få bedriva en kulturell verksamhet. Han var ju mycket tydlig när han talade om risken att det här skulle få en politisk betydelse. Är detta anledningen till rädslan? Herr Richardson uttrycker sig i alla fall som om så skulle vara fallet. Men då har han ju frångått principen om att organisationer skall få profilera sin verksamhet och principen om pluralism i samhället, och det tycker jag är allvarligt.

Herr Richardson gör också det hela till en konkurrens mellan samhällets institutioner och kulturverksamhet i arbetslivet. Men har inte herr Richardson och andra upplevt att det finns höga barriärer som gör att många, många människor aldrig besöker samhällets kulturinstitutioner, människor som upplever att institutionerna inte är till för dem? Många går inte till ett bibliotek, därför att de inte vet hur man bär sig åt, därför att de är rädda för att på något sätt göra bort sig eller därför att de tänker att det inte är till för dem utan för de andra grupperna i samhället. De är kulturpolitiskt utslagna människor som det gäller att fånga upp, och det är det som LO och TCO vill göra med sin försöksverksamhet.

Vore det inte vettigare, herr Richardson, att försöka få en dialog med dessa människor och inte uppifrån, ifrån samhällets beslutstaburetter, tala om att så här skall det vara, och ni skall inte lägga er i så mycket. Jag tror det är viktigt och riktigt att jobbare och tjänstemän lägger sig i och utformar sin verksamhet på sina egna villkor. Det kan hända att det kommer att innebära att kulturen blir ett medel att förändra förhållandena i arbetslivet och i samhället, att kulturen blir ett medel att bekämpa orättvisor och orättfärdigheter. Men det är enligt min mening bra, och därför stöder jag det här projektet. Jag hoppas att jag får ett positivt svar på min inledande fråga om hur de borgerliga ställer sig inför budgetbehandlingen 1978.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag noterar till en början att reservanternas talesman ännu inte har gett besked om vad reservationen går ut på. Att det är en klar skillnad mellan motionens yrkande och kulturrådets projektförslag är alldeles uppenbart.

Vad sedan gäller andra stycket i utskottsskrivningen, som herr Andersson i Lycksele tar fasta på, så sägs där att enligt "utskottets bedömning kan dock en närmare granskning av förslaget komma att visa att skäl kan anföras mot den föreslagna uppläggnings av försöksverksamheten som ett medel att nå de av riksdagen tidigare uppställda kulturpolitiska målen".

Ja visst! Är det så konstigt att det skulle kunna tänkas finnas sådana skäl, om man gav sig in på en sakprövning? Men vi har ju noterat att detta är en fråga som regeringen skall avgöra, och vi skall inte föregripa regeringen. Därför gör vi ingen sakgranskning. Men visst finns det saker att diskutera.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Viss försöksverk-
samhet på kultur-
området*

Vi har hela prioriteringsfrågan. Vi har begränsade resurser att satsa på detta område, och därför kan man naturligtvis förutsättningslöst diskutera hur dessa begränsade anslag skall fördelas.

Man kan ta upp ännu en fråga. Vi vet att båda makarna yrkesarbetar i många familjer, och de har ofta skilda arbetsplatser. Om man alltmör styr över kulturverksamheten till arbetsplatserna, blir det svårare för makarna att gå tillsammans på de här kulturaktiviteterna. Det finns självfallet många sådana invändningar att göra.

Jag sade i mitt första anförande att den kulturpolitiska debatten var oklar på många punkter och att den uppvisade många brister. Jag bortsåg då från herr Andersson, men jag tror att jag har anledning att revidera mig på den punkten. Det som herr Andersson levererade i sitt sista anförande var demagogi och ingenting annat.

Det här är självfallet en prioriteringsfråga, liksom det mesta i anslagsväg.

Herr Andersson tar upp frågan om pluralismen i kulturpolitiken. Javisst, friheten, mångfalden i kulturlivet är ju liberala honnörsord. Det är det jag vill verka för. Likaså tar herr Andersson upp tanken på barriärer mot deltagande i kulturaktiviteter, detta att många exempelvis känner sig främmande i biblioteksmiljön. Ja, herr Andersson, det är det som är själva grundtanken i mina invändningar. Om vi vill att alla människor skall komma till biblioteket, skall man väl göra detta möjligt för dem. Om man gör insatser på arbetsplatserna för att stimulera människorna, få dem i rörelse och locka dem vidare, så är det utmärkt, vilket jag också sade tidigare. Men om man skapar ett alternativ till folkbiblioteket på arbetsplatsen, så vinner man ju inte detta syfte. Det säger den enklaste logik. Det är just grundtanken bakom mina invändningar att jag såg som ett ideal att vi hade kulturinstitutioner som inte bara var besökta av de privilegierade i samhället och att vi inte fick en utveckling mot vad jag här kallade ett segmenterat samhälle.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Alla vägar och metoder att sprida kulturlivet till eftersatta grupper, som det med ett något olyckligt ordval heter i kulturdebatten, skall prövas – det är min bestämda uppfattning.

LO och ABF formulerade vissa förslag i en skrivelse till regeringen. Skrivelsen gick på remiss till kulturrådet, och där behandlades den. Den förbättrades, och man byggde upp ett nytt förslag. Det skall i det sammanhanget inte förnekas att det naturligtvis fanns kritiska röster i debatten. Nu ligger ärendet åter hos regeringen. Vi vet ännu inte hur man ytterligare kommer att kunna förbättra och konkretisera den idé som lagts fram, och därför kan jag naturligtvis inte i dag göra några utfästelser vad gäller den framtida behandlingen av ärendet. Men jag vill gärna upprepa: Alla vägar att sprida kulturlivet bör prövas.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 41 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Lycksele begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 144

§ 12 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1976/77:45 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:22 angående verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1976

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 13 Upprustning av Göta kanal, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1976/77:22 med anledning av propositionen 1976/77:66 om upprustning av Göta kanal, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:66 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för upprustning av Göta kanal, m. m. som i propositionen förordats.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen förklarar sig regeringen beredd att svara för en snabb och genomgripande upprustning av hela Göta kanal, såväl västgöta- som östgötaleden, till en beräknad kostnad av 45 milj. kr., under förutsättning att en godtagbar överenskommelse kan träffas med de nuvarande huvudmännen om den fortsatta driften av kanalen.

Frågan om en utbyggnad av västgötaleden för att kunna ta emot större

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

lastfartyg har behandlats av flera utredningar. I propositionen konstateras att en utbyggnad i dagens läge har visat sig kräva så stora resursinsatser, att dessa, vid en jämförelse med andra investeringar, inte står i rimlig proportion till den samhällsekonomiska nytta som utbyggnaden skulle ge.

Genom att i stället satsa på en upprustning vill regeringen slå vakt om de värden som kanalen har som byggnadsminnesmärke och turistled.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:202 av herr Jansson m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om att staten skulle medverka till att finna andra användningsområden för olönsamma fraktfartyg på Göta kanal och därigenom hålla vederbörande skeppare skadeslösa,

1976/77:799 av fru André m. fl. (c),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1451 av herr Signell m. fl. (s),

1976/77:1459 av herr Jansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att staten skulle ta på sig ansvaret för den framtida driften av Göta kanal efter genomförandet av den i propositionen föreslagna upprustningen,

2. att ett statligt övertagande av Göta kanalbolags tillgångar skulle gälla samtliga bolagets tillgångar, även de skogsegendomar som köpts för tidigare vinstmedel, och

1976/77:1484 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade om utbyggnad av Göta kanals västgötadel enligt alternativet 1 500 à 1 600 ton lastförmåga,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att en utbyggnad av Göta kanals östgötadel snarast borde komma till stånd,

3. att riksdagen uttalade sig för statligt huvudmannaskap för Göta kanal och att all kanalbolaget tillhörig egendom borde övergå i statlig ägo.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:66, motionerna 1976/77:1459 och 1976/77:1484, yrkandet 3, samt med avslag på motionerna 1976/77:799 och 1976/77:1484, yrkandena 1 och 2, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande de i nämnda proposition förordade riktlinjerna för upprustning av Göta kanal, m. m.,

2. att motionen 1976/77:1451 inte föranledde någon särskild åtgärd från riksdagens sida,

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande kostnaderna för upprustning av kanalen av herrar Mellqvist, Rosqvist, Zachrisson, Östrand och Johansson i Åmål, fru Sandéhn samt herr Norling (samtliga s).

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! När vi nu skall behandla trafikutskottets betänkande i anledning av propositionen om en upprustning av Göta kanal kommer man osökt att tänka på ett mycket gammalt ordspråk, som lyder: "Sent skall syndaren vakna."

I och med att vi nu går att fatta beslut om en upprustning kan man utan överdrift säga, att en lång lidandets historia för Göta kanal, dess trafikanter, de anställda och de boende runt kanalen nu går mot sitt slut.

Eftersom förslaget i propositionen och betänkandet till alla delar bygger på den uppfattning vi socialdemokrater i trafikutskottet och den tidigare regeringen under en följd av år hävdade har vi givetvis inte haft anledning att reservera oss, utan vi kan i princip ansluta oss till det framlagda förslaget.

Vi har ändå, herr talman, funnit anledning att avge ett särskilt yttrande, där vi vill slå fast att ett beslut om en upprustning av Göta kanal kunde ha fattats redan 1972, om riksdagen godtagit det förslag som den socialdemokratiska regeringen var beredd att förelägga riksdagen på grundval av då framlagt utredningsmaterial.

Men av rent partitaktiska skäl lyckades de borgerliga partierna med stöd av vpk få en majoritet i riksdagen för att ytterligare pröva det alternativ som innebar en utbyggnad av kanalens västgötadel – detta, herr talman, trots att redan sjöfartsverkets utredning, som redovisades den 26 augusti 1971, klart kunde slå fast att en utbyggnad av kanalen inte kunde försvaras från vare sig företagsekonomiska, trafikpolitiska eller samhällsekonomiska synpunkter.

Om inte partitaktiska skäl hade fått vara avgörande utan i stället förnuftet fått råda och vi tagit beslutet 1972, hade upprustningen, som nu beräknas kosta minst 45 milj. kr., kunnat utföras för mindre än halva den summan. Det är alltså mycken dyrbar tid som gått till spillo under de senaste årens utredande, som föranletts av motioner från de borgerliga partierna och kommunisterna.

Nu har förnuftet ändå till slut avgått med segern. Därför är jag övertygad om att det beslut som vi i dag skall fatta och som ett enigt trafikutskott står bakom kommer att hälsas med stor tillfredsställelse av de berörda.

Till sist, herr talman, några ord om motion 1459 av Paul Jansson m. fl. De föreslår att staten skall ta ansvaret för den framtida driften efter upprustningen och att staten skall ta över samtliga bolagets tillgångar,

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

även de skogsegendomar som inköpts för tidigare vinstmedel. Jag tycker det är glädjande att utskottet i princip är överens med motionärerna. De kommande förhandlingarna med kanalbolaget bör leda till detta resultat, vilket vi också ger regeringen till känna.

Herr talman! Samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan vill jag uttrycka den förhoppningen att Göta kanal – eller Sveriges blå band, som vi brukar säga när vi skall vara riktigt patetiska – efter upprustningen blir en värdefull tillgång för alla och inte minst för det rörliga friluftslivet.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vid två tillfällen har riksdagen uttalat sig för en utbyggnad av Göta kanals västgötadel. De borgerliga partierna ställde upp för utbyggnadsalternativet så länge de befann sig i opposition. Attitydförändringen efter det att dessa partier kommit i regeringsställning visades redan i december förra året. Trafikutskottet behandlade då motioner från ledamöter tillhörande fyra partier om utbyggnad av kanalen. Det som tidigare ansetts angeläget – nämligen ett uttalande från riksdagen – var helt plötsligt onödigt, enligt de borgerliga ledamöterna.

Så kom regeringens proposition om upprustning av Göta kanal. Där stannar man vid vad den socialdemokratiska regeringen tidigare förslög. Man vill inte genomföra någon utbyggnad utan endast rusta upp kanalen för att bevara den som byggnadsminnesmärke och turistled.

I ett särskilt yttrande till trafikutskottets betänkande säger de socialdemokratiska ledamöterna att upprustningen nu blir dyrare än tidigare och att dyrbar tid gått till spillo genom utredande som föranletts av motionskrav från riksdagens borgerliga partier och kommunister. Herr Östrand har fört fram samma synpunkter här i dag. Anklaga gärna de borgerliga partierna som frångått sina tidigare ståndpunkter, herr Östrand, men inte oss! Vi håller fast vid kravet på en utbyggnad av kanalen. Därtill har vi hävdat att frågan utretts tillräckligt och att tiden länge varit mogen för ett politiskt ställningstagande till kanalens framtid.

Utredningarna har i alltför hög grad begränsats till att studera kanalens skick och utifrån nuläget söka framräkna transportekonomiska och andra effekter av olika åtgärder. Nedläggning av kanalen har också funnits med som alternativ. Däremot har det saknats en verklig genomlysning av kanaltrafikens betydelse i samhällsekonomisk, regionalpolitisk, samskiktningssystempolitisk och miljöpolitisk mening.

Regeringens proposition bortser också från dessa sidor av saken och nöjer sig med vad utredarna förordat. Att riksdagen vid två tillfällen, 1972 och 1973, som sin mening anført att alternativet med utbyggnad av kanalen för trafik med större båtar ingående bör prövas, har man struntat i. Samma partier som står bakom riksdagsuttalandena går nu

i regeringsställning tvärt emot dessa uttalanden.

I motion 1484 har vi från vpk förordat en utbyggnad av Göta kanals västgötadel enligt alternativet 1 500 à 1 600 tons lastförmåga, och vi vidhåller denna ståndpunkt.

Vi har också föreslagit att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utbyggnad av kanalens östgötadel snarast bör komma till stånd. Vi menar att det finns goda skäl att betrakta kanalen som en helhet vid de vidare bedömningar av kanaltrafiken som vi förespråkar.

I propositionen anförs att frågan om en eventuell utbyggnad av kanalens västgötaled liksom förutsättningarna för en utbyggnad även av östgötaleden bör prövas på regional nivå av berörda landsting och kommuner. Vad är detta?

Staten skulle endast gå in beträffande upprustningen. Men vill man bygga ut kanalen får landsting och kommuner svara för den saken. Detta kan inte godtas. Det måste vara en statlig angelägenhet att bygga ut Göta kanal. Om regeringen och de borgerliga partierna tror att de kan dölja kovändningen rörande kanalens utbyggnad genom denna manöver tar de fel.

När det gäller huvudmannaskapet för kanalen talas också om överväganden i samråd med bl. a. berörda landsting. Det är svårt att befria sig från känslan att staten söker krypa ur sitt ansvar. Det måste väl ändå stå klart att ett statligt huvudmannaskap underlättar en samlad bedömning av kanaldriftens betydelse och ger erforderliga resurser för utbyggnad och underhåll. Därför menar vi att riksdagen bör uttala sig för statligt huvudmannaskap för Göta kanal.

Även om utskottet godtar propositionens förslag om överväganden rörande frågan om huvudmannaskap uttalas uppfattningen att ett "helt statligt övertagande av kanalen eller i vart fall det ekonomiska ansvaret för densamma bör därvid vara en riktpunkt", och detta får väl anses svara mot kraven såväl i vpk-motionen som i en socialdemokratisk motion.

I båda dessa motioner har tagits upp frågan om de tillgångar, främst skogsfastigheter, vilka förvärvats av kanalbolaget för överskottsmedel och som man förutsatt inte skulle ingå i de tillgångar som skulle överlämnas till staten utan ersättning. En sådan uppdelning har vi funnit orimlig.

Det är därför med tillfredsställelse man noterar att trafikutskottet fastslår att de aviserade förhandlingarna med berörda intressenter bör syfta till ett övertagande av kanalbolaget i dess helhet inkl. de nämnda skogsområdena. Våra motionskrav har således tillmötesgått i detta avseende.

Vi hävdar fortfarande att en utbyggnad av Göta kanals västgötadel bör komma till stånd och att denna bör följas av en utbyggnad även av kanalens östgötadel. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1484 punkterna 1 och 2.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

Herr *LOTHIGIUS* (m):

Herr talman! Bara några kommentarer med anledning av herr Östrands och herr Berndtsons anföranden.

Det särskilda yttrandet är enligt mitt förmenande ingenting annat än en demonstration, där man vill påstå att om vi hade följt socialdemokraternas förslag skulle kanalen nu varit färdig för användning efter en upprustning till ett betydligt billigare pris.

För det första har vi aldrig sett någon socialdemokratisk proposition i frågan. Vi har alltså inte fått veta vad den socialdemokratiska regeringen tyckte och tänkte härvidlag. När herr Östrand säger att sent skall syndarn vakna, kan jag svara. Den socialdemokratiska regeringen vaknade ju aldrig! Det hade varit bra om man annonserat en proposition i samband med att vi hade frågan uppe till behandling i utskottet, men så gjordes ju inte i det tidigare skedet.

För det andra har det efter sjöfartsverkets förslag framlagts många motioner och visats ett stort intresse för att undersöka ett utbyggnadsförslag. Bl. a. hade Chalmers i Göteborg arbetat fram ett transportsystem där kanaldrift ingick som en del. Därför fanns det ett nytt intresse för en utbyggnad med beaktande av framtida behov, så att man inte missade en utveckling.

Jag skall erkänna att vi moderater i utskottet hela tiden var skeptiska med anledning av kostnadssidan när den redovisades – men det var ett starkt tryck från de olika län som kanalen går igenom och de angränsande länen. Jag tycker att det är rimligt och av demokratiskt intresse att mycket noggrant pröva synpunkterna från dessa håll.

Den Hjalmarsonska utredningen tillsattes, men vi kunde konstatera att direktiven till den utredningen var ofullständiga. Enligt majoritetens mening skulle dessa utvidgas, och kommunikationsministern gav också ytterligare direktiv. När man ändå skulle utreda frågan på nytt och gå igenom de nya synpunkter som kom fram skulle man göra det ordentligt. Herr Berndtson säger att vi ställde oss bakom utbyggnaden så länge vi var i opposition. Vi ville alltså göra det möjligt med en utbyggnad – om det fanns nya synpunkter som kunde ge motiv för en sådan.

Det är klart att kostnaden för en upprustning är större i dag än 1972. 1972 var den större än 1969, då socialdemokraterna i denna kammare motionerade – trots att kanalutredningen visat att det inte var lönsamt med en utbyggnad. Hade en socialdemokratisk regering då följt kostnadsutvecklingen ordentligt – t. ex. följt kostnadsutvecklingen här i landet och skött den delen – hade kostnaderna i dag inte varit så stora. Dyrbar tid har gått till spillo, säger man. Ja visst. Varför lade då inte socialdemokraterna fram en proposition i det tidigare skede när de var i majoritet och det redan fanns utredningsmaterial som visade hur situationen var?

Det är inte ni socialdemokrater utan det är den nya regeringen som äntligen har lagt fram ett förslag. Sedan är det fel att säga att kanalen inte har underhållits – vilket har sagts i något sammanhang i någon

motion. Sjöfartsverket har gjort en genomgång och sagt att den har underhållits även under den senaste tiden. Bolaget är alltså inte, som det påstås i något sammanhang, utplundrat. Det har skett en kapitaltillsats under denna period – med de nämnda donationsskogarna – om inte mindre än 18 milj. kr. Den utdelning man har fått på det kapitalet sedan 1810 är 2 %, och ingen människa i världen kan säga att det är en stor utdelning – mot bakgrund av de tillgångar som fanns.

Men vi är eniga om att bolagets tillgångar, utöver kanalens fastigheter och skogar, bör följa med vid ett övertagande. Vi är alla överens om – och det tycker jag är ytterst glädjande – själva yttrandet, där utskottet säger: "Utskottet förutsätter därför att spörsmålen härom ingående och omsorgsfullt prövas i syfte att uppnå en för det allmänna ur såväl ekonomiska synpunkter som eljest godtagbar uppgörelse i frågan" – alltså frågan om övertagandet av kanalen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde inte att jag skulle behöva stå i den här talarstolen och undervisa herr Lothigius om händelseförloppet kring Göta kanal. Det var ju så, herr Lothigius, att sjöfartsverket redovisade sitt uppdrag den 26 augusti 1971. Den 26 april 1972 redovisades sjöfartsverkets utredning i en promemoria till statsrådsprotokollet. Om det inte hade väckts borgerliga motioner i riksdagen i frågan hade man då haft underlag för att lägga fram en proposition. Men den 15 mars 1972 behandlade riksdagen – och det har mycket stor betydelse i detta sammanhang, herr Lothigius – motioner från de borgerliga partierna och vpk, som krävde att man ytterligare skulle pröva frågan om en utbyggnad av Göta kanal. Med anledning av det beslut riksdagen då fattade tvingades kommunikationsministern att ytterligare komplettera utredningsmaterialet. 1973 väcktes det ytterligare borgerliga motioner med krav på att man skulle utreda utbyggnadsalternativet. Det tvingade kommunikationsministern, som naturligtvis måste rätta sig efter riksdagens beslut, att ge utredningsmannen tilläggsdirektiv om att han också skulle se över alternativet utbyggnad.

Detta händelseförlopp visar alldeles klart att det är de borgerliga partierna som med stöd av vpk förhalat behandlingen av den här frågan så att vi inte kunnat fatta beslut förrän i dag. Påståendet att den socialdemokratiska regeringen har förhalat frågans behandling, herr Lothigius, är inte med sanningen överensstämmande. Det visar klart den redogörelse som jag nu har lämnat.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vad nytt ljus bringade den Hjalmarsonska utredningen över kanalfrågan som lett till de borgerligas helomvändning, herr Lothigius? Det som sägs i denna utredning har också sagts i de tidigare utredningarna, som man från borgerligt håll underkänt. Det är därför

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

jag har svårt att befria mig från känslan att frågan om Göta kanal liksom så många andra frågor var mest intressant för de borgerliga partierna när det gällde att tillfoga den socialdemokratiska regeringen nederlag. Intresset tycks ha svalnat sedan de borgerliga själva fick regeringsmakten. Detta är lika avslöjande som beklagligt – beklagligt för dem som har trott att det skulle finnas en majoritet i riksdagen för en utbyggnad av Göta kanal. Det är ännu ett svek till många andra sedan de borgerliga kom i regeringsställning.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste rätta min vän Olov Östrand i denna fråga. Skall vi skriva historia, så låt oss då gå tillbaka litet till!

1969 hade kanalutredningen sitt betänkande färdigt och talade där om att det inte var lönsamt att bygga ut kanalen utan endast att göra en upprustning av den. Vid detta tillfälle fanns det socialdemokratiska motioner, och det fanns också utrymme och möjligheter för en socialdemokratisk regering – socialdemokraterna var då i majoritet och behövde inte tänka på oppositionen – att lägga fram en proposition i frågan. Det hade varit ännu billigare och bättre att redan då klara av kanalfrågan.

Vi tar hänsyn till de intressen som finns i de olika landsdelarna, herr Berndtson – också till intressen som framförs av vpk:s ledamot från Östergötland, herr Berndtson, som i många herrans år för Östergötlands del krävt en utbyggnad av kanalen. Vi sade då: Ja, låt oss titta på detta ännu en gång! Jag tycker herr Berndtson skulle vara innerligt glad och tacksam över att det finns en borgerlig gruppering som är intresserad av herr Berndtsons mera lokala intressen i detta sammanhang.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius hänvisar till kanalutredningen. Det var ju ett samlat regionalt tryck som fick regeringen att vid det tillfället komplettera det utredningsmaterial som fanns. Men när den kompletteringen hade gjorts och sjöfartsverket hade lagt fram sitt utredningsförslag hade vi ett underlag som gjorde det möjligt för oss att fatta ett beslut. Det var 1972.

Från 1972 till i dag har alltså den här frågan försenats på grund av ett partitaktiskt agerande från de borgerliga partierna. Under den allmänna motionstiden 1976 väcktes från samtliga borgerliga partier motioner med krav på en utbyggnad av kanalen. Bakom de motionerna stod fjorton centerpartister, nio folkpartister och tre moderater. Det var motionskrav som ett enhälligt trafikutskott efter regimskiftet avstyrkte. Men sex månader efter regeringsskiftet segrar förnuftet – då lägger kommunikationsministern fram ett förslag om en upprustning av Göta kanal. Det är synd att inte förnuftet har gjort sig gällande i fler frågor, men tyvärr är så inte fallet.

När vi i dag behandlar den här propositionen har det väckts endast en motion från de borgerliga partierna. Det är fem centerpartister som

står bakom den. Nu har intresset helt plötsligt försvunnit bland både moderater, folkpartister och de flesta centerpartister. Och det är bra, herr Lothigius, att intresset har svalnat i detta avseende. I och med att ni nu befinner er i regeringsställning tvingas ni också att ta det ekonomiska ansvaret för de förslag som läggs fram. Jag är fullständigt övertygad om, herr Lothigius, att det är anledningen till att intresset för att fortsätta att kräva en utbyggnad av kanalen så väsentligt har svalnat.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Min fråga till herr Lothigius var vad nytt som hade framkommit i den Hjalmarsonska utredningen. Den frågan har inte herr Lothigius besvarat. Min fråga är alltså: Har tidigare synpunkter att man skall tillmäta lokaliseringspolitiska och samhällspolitiska aspekter större betydelse vederlagts i den utredningen? Enligt min uppfattning har så inte skett.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Hur kan borgerliga motioner hindra socialdemokratiska propositioner? Det kan jag inte begripa. De borde inte kunnat hindra en handlingskraftig regering att lägga fram förslag, men en sådan hade vi tydligen inte vid det tillfället. Det är först sex månader efter det att vi har fått en ny regering som vi verkligen får en proposition i denna fråga. Då händer det alltså någonting, och det är vi alla i denna kammare tacksamma för.

Sedan säger herr Östrand att anledningen till att en ytterligare utredning begärdes var det regionala trycket. Det är precis vad jag säger; demokratin skall göra sig gällande, det regionala trycket från de olika länen kände vi också. Det var det jag svarade herr Berndtson. Mot bakgrund av den tekniska utveckling och förändring som hade ägt rum var vi angelägna om att få klarlagt om det var ekonomiskt möjligt att bygga ut kanalen ytterligare.

Vad kunde den Hjalmarsonska utredningen ge utöver den tidigare? frågade herr Berndtson. Vi ansåg att den tekniska utvecklingen och det regionala trycket, till vilket även herr Berndtson bidrog, gav underlag för denna utredning.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Östrand och Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag är väl medveten om att kammarens ledamöter vid det här laget är trötta på debatterna om Göta kanal – det har varit många varv i den här frågan under de senaste åren, och jag hoppas att detta är en av de sista debatterna i frågan.

Det är väl ingen överdrift att påstå att frågan om Göta kanals framtid

kan betecknas som ett långt lidandes historia. När Baltzar von Platen på sin tid byggde kanalen anade han säkerligen inte att hans livsverk i sådan omfattning skulle komma att ifrågasättas, utredas och diskuteras. När det nu äntligen föreligger ett förslag om en fullständig upprustning av kanalen avseende såväl dess västgötadel som dess östgötadel, så hälsar vi detta med tillfredsställelse. Jag vill gärna ge uttryck för det nu när kommunikationsministern finns här i kammaren. Men samtidigt måste jag tyvärr fullständigt verifiera vad herr Östrand här har sagt och vad vi konstaterar i vår motion nr 1459, nämligen att dyrbar tid här har gått till spillo. Kostnaderna har ökat från 19 milj. kr. år 1970 till en beräknad kostnad på 45 milj. kr. i år. Det är nu bara att konstatera detta faktum.

Herr Lothigius säger att det inte fanns någon möjlighet för borgerliga motionärer att stoppa en socialdemokratisk proposition. Han måste då minnas mycket dåligt, eftersom det ju ändå var på det sättet att en majoritet i kammaren – borgare tillsammans med kommunister – drev igenom i varje fall den sista utredningen, den Hjalmarsonska utredningen. Detta har fördröjt och förhalat ärendet – det kommer inte herr Lothigius ifrån.

Vi kan nu konstatera att den upprustning som vi får och som vi hälsar med tillfredsställelse kommer att kosta 45 milj. kr. Samtidigt har vi, såsom tidigare har sagts, förspilt värdefull tid.

Kanalen har under dessa år kommit i ett miserabelt skick. Kanalbolaget har på grund av detta evinnerliga utredande icke haft något intresse av att hålla kanalen i stånd. Det är bara att konstatera att dessa utredningar har lett till det resultatet.

För mig personligen ligger det en djup tragedi i detta förhållande. Det finns nämligen en yrkesgrupp som har kommit mycket hårt i kläm under denna tid av utredande. Det är de stackars skeppare med småskutor som har bedrivit fraktfart på Göta kanal. De är inte många. Jag tror inte ens att herr Lothigius vid något tillfälle berört dessa människors problem. De trodde nämligen att det skulle bli någonting för framtiden, och de blev kvar i sin verksamhet i förhoppningen om att det skulle bli en utbyggnad, så att de skulle kunna sälja sina små båtar och köpa större för att kunna fortsätta med verksamheten. Så är nu inte förhållandet.

Dessa båtar är specialbyggda för att gå på Göta kanal. De kan inte göras lönsamma i någon annan trafik. Det finns nu några båtar kvar, vars ägare har hamnat i uppenbara ekonomiska svårigheter. Det går inte att sälja fartygen till priser som täcker den skuldsättning som ägarna dragit på sig för båtarna. På grund av dessa turer med utredningar, som syftat till en utbyggnad av Göta kanal, har de här skepparna kommit i kläm.

Nu tycker jag för min del att statsmakterna och inte minst riksdagen har ett stort ansvar för dessa människor. De har kommit i kläm genom omständigheter som legat helt utanför deras egna möjligheter att påverka. Därför menar jag att staten bör ta sitt ansvar och medverka till att hålla dessa människor skadeslösa.

Tyvärre har trafikutskottet på denna punkt inte ansett sig kunna tillmötesgå vår motion, nr 202, i detta ärende. Man avstyrker motionen med några vänliga ord och hänvisar till marinens remissvar, i vilket man också med några vänliga ord säger sig inte kunna göra något. Det märkliga är ändå att marinen har visat ett stort intresse för dessa fartyg. Man har förklarat sig vara seriös spekulant på dem under förutsättning att särskilda medel beviljas för köp och underhåll.

Herr talman! Jag tycker denna fråga är så viktig, inte minst ur rättvisesynpunkt, att jag, trots att jag har ett enligt trafikutskott emot mig, ändå kommer att yrka bifall till vår motion nr 202, där vi föreslår att riksdagen hos regeringen hemställer om att staten medverkar till att finna andra användningsområden för olönsamma fraktfartyg på Göta kanal och därigenom håller vederbörande skeppare skadelösa.

För att återgå till huvudfrågan i trafikutskottets betänkande nr 22 angående upprustning av Göta kanal, så har vi i motionen 1459 tagit upp två viktiga punkter, som vi anser har fått en ofullständig behandling i proposition nr 66.

Den ena gäller statens övertagande av Göta kanalbolags tillgångar och den andra huvudmannaskapet och den framtida driften av Göta kanal. I propositionen konstaterar kommunikationsministern att kanalbolaget har förklarat sig vilja frånträda ansvaret för kanalens fortsatta drift och till staten överlämna själva kanalaneläggningen samt viss del av övriga tillgångar. Men han konstaterar vidare att bolaget i sitt erbjudande inte inkluderar de skogar som köpts med tidigare vinstmedel och vilkas avkastning är avgörande för den nuvarande ekonomin i företaget.

När nu kommunikationsministern gör dessa konstateranden, så kunde man förvänta sig att han kommit till den slutsatsen att staten borde överta alla bolagets tillgångar inkl. de skogar som köpts för tidigare vinstmedel, eftersom detta är enda möjligheten att få någon ekonomi i företaget på sikt.

Vi har sett en fara i dessa försiktiga skrivningar på denna punkt i propositionen och därför väckt motionen 1459, vilken trafikutskottet har behandlat på ett mycket positivt sätt. Ett enligt trafikutskott har mycket starkt strukit under våra krav i motionen beträffande statligt övertagande av kanalbolagets alla tillgångar inkl. de skogsegendomar som köpts för vinstmedel och som nu förvaltas av investmentbolaget Göta kanalbolags intressenter AB.

Som vi tidigare har påpekat är de skogar som bolaget inköpt för tidigare vinstmedel en produkt av de ursprungliga statliga förläningarna till kanalbolaget och därmed en produkt av kanaldriften. Det kan därför inte accepteras att dessa egendomar stannar kvar i privat ägo och fortfarande bildar underlag för betydande vinstutdelning till privata aktieägare.

Herr talman! Nu utgår jag ifrån att regeringen i sin fortsatta handläggning av frågan om Göta kanal verkligen beaktar vad utskottet och riksdagen här uttalar. På så sätt får vi en lösning av frågan som kan accepteras. Upprustningen av Göta kanal bevarar också handlingsfriheten

Onsdagen den
11 maj 1977

Upprustning av
Göta kanal, m. m.

för framtiden, vilket är utomordentligt viktigt i detta sammanhang.

Med utskottets hårda skrivningar på denna punkt anser jag kraven i vår motion 1459 i allt väsentligt tillgodosedda. Jag yrkar följaktligen bifall till trafikutskottets hemställan under punkterna 1 och 2. Beträffande punkten 3 yrkar jag bifall till motionen 202.

I detta anförande instämde herrar Blomkvist (s) och Signell (s).

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Janssons anförande visar att vi är eniga i utskottet. I stort sett instämmer vi också i en av hans motioner i detta sammanhang. Det finns då ingen anledning för mig att på nytt ta upp det envig jag hade med herr Östrand. Jag vill emellertid beröra ett par frågor.

Herr Jansson säger att underhållet är miserabelt skött. Enligt de rapporter vi har fått från sjöfartsverket har kanalen under de senaste åren underhållits. Sjöfartsverket står för den uppfattningen.

När det gäller sjöfarten och de skeppare som äger dessa fartyg vill jag framhålla att det är beklagligt att det skall vara på detta sätt. Men tre utredningar har sagt sin mening om att kanalen bara skall rustas upp. I den fria företagsamheten ligger att ta risker. Mot den bakgrunden har trafikutskottet inte uttalat någon mening om detta. Statsmakterna har gjort vad de kunnat på detta område för att intressera marinen och andra för dessa fartyg. I princip har fartygen inte ansetts lämpliga för deras behov. Vi tycker att vi har gjort allt som vi har kunnat göra i detta sammanhang.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius påstår att kanalen har varit väl underhållen. Det har tydligen sjöfartsverket meddelat honom. Jag har haft kontakt med människor som på mycket närmare håll har kunnat konstatera hur det stått till med kanalen under de senaste åren, nämligen de skeppare som jag nyligen talade om och som fortsättningsvis drivit en viss fraktfart på Göta kanal. Det har t. o. m. hänt, herr Lothigius, att grundgående fritidsbåtar har fastnat på stenar som rasat ned i kanalen. Man kan givetvis tala om underhåll, men vilket slags underhåll kanalen varit utsatt för under de senaste åren kan man allt diskutera. Det är en enstämmig uppfattning i bygderna kring kanalen, där man verkligen på nära håll kan studera hur det hela har fungerat.

Herr Lothigius anför vidare att dessa skeppare är fria företagare och att i fri företagsamhet ingår att ta risker. Javisst, men jag tycker det finns en väsentlig skillnad i detta sammanhang. Hade dessa skeppare fått klart besked medan tid var om hur det skulle bli med kanalens framtid, hade de naturligtvis inte längre satsat på fortsatt drift utan försökt göra sig av med båtarna medan det var möjligt att sälja dem. Nu har de, som jag sade tidigare, genom riksdagens oförmåga att bestämma sig på denna punkt kommit att lida skada. Det tycker jag inte är rättvist.

Sedan får herr Lothigius ha vilken uppfattning som helst om risktagandet inom fri företagsamhet.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara anmäla att herr Jansson inte distinkt återgav vad jag verkligen sade. Jag påstod aldrig att kanalen har varit "väl" underhållen, bara att den varit underhållen. Detta meddelades av sjöfartsverket. Jag har alltså ett underlag för mitt uttalande i denna kammare.

Det innebär ett risktagande. Jag talade om de tre utredningarna som givit besked om hur det egentligen skulle gå. Är man fri företagare kan man inte tro att allt i framtiden bara löper till sin fördel, utan man måste ta risker. Sådan är situationen.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Kanalen har varit underhållen, säger herr Lothigius nu. All right, men på vilket sätt? Det är detta jag ifrågasätter. Tydligt har man satsat underhållet i markerna runt omkring kanalen, men i själva kanalfåran har uppenbarligen underhållet varit helt miserabelt.

Vi har kunnat konstatera att samtidigt som Göta kanalbolag har sagt att det inte har pengar för att underhålla kanalen på ett riktigt sätt har bolaget delat ut vinstmedel varje år från de skogar som har givit avkastning och som förts över till ett särskilt investmentbolag. Jag tycker att det var synd att man inte var mera vaksam vid den tidpunkt då överföringen skedde. Något sådant borde naturligtvis aldrig ha fått förekomma.

Sedan tycker jag verkligen att herr Lothigius för ett mycket cyniskt resonemang när han talar om den fria företagsamheten. Han hade säkert en annan uppfattning om han satt som de här skepparna nu gör med skulder på sina fartyg. Marinen, sjöfartsverket och andra kommer och tittar på dem och säger: Det här är intressant. Dem skall vi försöka hjälpa till att placera. Men när det verkligen kommer till kritan, är det bara några motionärer i riksdagen som har intresse för att lösa problemet. Jag tycker att det är beklagligt.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! I den allmänna transportdebatten samlar landsvägs- och järnvägstransporter det största intresset. Kustsjöfarten berörs i vissa fall i diskussionen. Mera sällan har inlandssjöfarten behandlats. På den europeiska kontinenten och i USA spelar inlandssjöfarten en stor roll för transportererna. Stora utbyggnader är i gång för att utöka vattenlederna och anpassa sjöfarten till den moderna tekniken. Erfarenheterna av en utbyggd inlandssjöfart inkl. kanaltransporter har varit mycket positiva, och utbyggnaden av de inre vattenvägarna har regelmässigt givit långt större effekt från transport- och lokaliseringssynpunkter än vad som kunnat förutses i bakomliggande prognoser. Omkring en fjärdedel av allt transporterat gods går på inre vattenvägar. Fördelarna är uppenbara.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

Transportmedlet är ett billigt, säkert och miljövänligt transportalternativ. Varor kan fraktas med en energiåtgång som är fem gånger mindre på kanal än på landsväg.

I detta perspektiv är det ytterst beklagligt att vi här i Sverige inte f. n. har råd att bygga ut Göta kanals västgötaled. Det är beklagligt också ur den synpunkten att Skaraborgs län och Vätternområdet därmed går miste om den lokaliseringseffekt en kanalutbyggnad skulle ge. Från såväl landsting som länsstyrelser inom regionen har framhållits att en kanalutbyggnad kan väntas medföra dels en direkt positiv effekt på nuvarande och nya kanal användande företag, dels en indirekt positiv effekt på företag som inte har förutsättning att använda kanalen. I kombination med andra stimulansåtgärder kunde en kanalutbyggnad få stor betydelse för en positiv utveckling av näringslivet.

Trafikutskottet har i sitt betänkande nr 22 inte funnit sig kunna tillstyrka en utbyggnad av västgötaleden utan godtar propositionens förslag om en upprustning av såväl östgöta- som västgötaleden. Av propositionen framgår att ett avgörande skäl för departementschefens ställningstagande är att en utbyggnad i dagens läge har visat sig kräva så stora resurser. Men varken departementschefen eller utskottet har stängt alla dörrar för en framtida utbyggnad. I propositionen heter det att de närmast berörda landstingen och kommunerna bör ta initiativ till kompletterande utredningar, om intresse härför finns. Skulle så ske är föredraganden positiv till att förorda att staten medverkar vid det tekniska och ekonomiska utredningsarbete som kommer att krävas. Utskottet har hänvisat till detta uttalande och anser att handlingsfriheten därmed bevaras för framtiden. Det anförs vidare att utskottet läster stort avseende vid att så sker.

Vi som har undertecknat motionen 799, och alla andra som under årtiondenas lopp har arbetat för en utbyggnad av Göta kanal och trots på fraktfarten på kanalen, är givetvis besvikna över att utbyggnadsbeslut inte kan fattas nu. Vi får med beklagande böja oss för den kärva ekonomiska situationen, som kräver nedprutningar på alla områden. Den upprustning som nu föreslås är ändå ett steg i rätt riktning och helt nödvändig under rådande förhållanden, om inte kanalen helt skall raseras. Upprustningen kommer att medföra välbehövliga sysselsättningstillfällen inom regionen, vilket är positivt.

Beträffande huvudmannaskapet vill jag ställa mig bakom utskottets uttalande att ett helt statligt övertagande – eller i vårt fall det ekonomiska ansvaret – bör vara riktpunkten. Jag vill också starkt understryka vad utskottet anför, att de aviserade förhandlingarna med berörda intressenter bör syfta till ett övertagande av kanalbolaget i dess helhet inkl. de skogsområden som förvärvats med överskottsmedel från kanalrörelsen.

Beträffande de berörda kanalskepparna vill jag i likhet med herr Jansson uttala mitt beklagande av man inte har lyckats lösa frågan att hjälpa till att avyttra deras båtar. Det rör sig här om enskilda människor som har trott på fraktfarten på kanalen och som av omständigheter som de

inte kunnat råda över har kommit i en mycket besvärlig situation. Jag tycker att det finns anledning att ytterligare undersöka möjligheterna att hjälpa de skepparna.

För oss som tror att fraktfart på kanalen är en samhällsekonomiskt riktig satsning gäller det nu att ta initiativ genom andra instanser och att se upprustningen som en etapp på vägen.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Börjesson i Falköping (c) och Leuchovius (m).

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i vad fru André sade om skepparna. Det glädjer mig att det är fler som känner för de människorna, vilka kommer att drabbas hårt om de problem vi nu diskuterar inte kan lösas.

Men sedan kan jag ändå inte uraktlåta att erinra fru André om vissa ting som hände hemma i länet i valrörelsen när det gäller Göta kanal. Det finns en visa om Göta kanal i vilken sägs: där simmar varken haj eller val. Men litet valfläsk fanns det uppenbarligen med i debatten om Göta kanal i valrörelsen. Jag hade nämligen tillfälle att en lördagsförmiddag höra fru André på torget i Mariestad lova åhörarna att får vi bara en borgerlig regering i det här landet, skall Göta kanal byggas ut. Det är, fru André, ytterligare ett av de många svikna vallöftena.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! Efter mitt anförande här i dag trodde jag att herr Jansson hade klart för sig att jag kommer att arbeta vidare med den här frågan. Jag sade att vi nu får ta initiativ genom andra instanser och att vi ser upprustningen som en etapp på vägen. Det är min förhoppning att vi skall bli fler som arbetar vidare med Göta kanal-frågan.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag tvingas ändå konstatera i den här debatten om Göta kanal att fru André icke yrkade bifall till sin motion om utbyggnaden. Där har vi det svikna vallöftet.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! Tydligt lyssnade inte herr Jansson tillräckligt då jag höll mitt anförande, eftersom jag mycket väl motiverade varför jag i dagsläget inte ville yrka bifall till motionen. Detta beror helt på den kärva ekonomiska situation som vi befinner oss i och som gör att vi måste pruta på olika områden.

Onsdagen den
11 maj 1977

*Upprustning av
Göta kanal, m. m.*

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Då är det väl förmodligen så, att fru André väntar på att socialdemokratin skall överta regeringsansvaret i det här landet igen, så att vi får ordning på vår ekonomi och kanske får pengar att bygga ut Göta kanal.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till punkterna 1 och 2 i motionen nr 1484 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till punkterna 1 och 2 i motionen nr 1484.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 12

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 202 av herr Jansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 202.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 248
Nej - 34
Avstår - 19

Ändring i skogs-
vårdslagen

§ 14 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1976/77:24 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Ändring i skogsvårdslagen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1976/77:29 med anledning av propositionen 1976/77:111 om ändring i skogsvårdslagen (1948:237), m. m.

Herr LORENTZON i Ätran (m):

Herr talman! Svensk skogsindustris råvaruförsörjning diskuteras mycket livligt i dessa dagar. Alla möjligheter att öka skogsproduktionen måste tillvaratas. I propositionen anför föredraganden att genom insektsangrepp minskade tillväxten i våra skogar med 5 % år 1973. Både skogsindustrin och virkesproducenterna är medvetna om sitt ansvar i det sammanhanget, och remissinstanserna tillstyrker en skärpt lagstiftning.

Av förslaget till ändring i skogsvårdslagen framgår att den skall kompletteras med särskilda föreskrifter. Utkast till dessa har utarbetats inom jordbruksdepartementet, och i lagförslagets 4 § sägs att virke som är grövre än 5 cm skall bortforslas eller barkas. Vissa undantag från dessa bestämmelser finns, men det rör sig här om en enligt min mening mycket hård skrivning.

Herr talman! Jag vill tillstyrka utskottets förslag, men jag vill samtidigt uttala en förhoppning om att den slutliga utformningen av skogsskyddsförordningen görs sådan att denna blir tillämplig i praktisk verksamhet, och att utformningen sker i nära samförstånd med de människor som i praktiken skall tillämpa och kontrollera förordningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:30 med anledning av propositionen 1976/77:77 om kontrollen
av plantskoleväxter jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Näringspolitiken

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:30 med anledning av
motioner om näringspolitiken.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:641 av herr Hellström m. fl. (s),

1975/76:847 av herr Östrand m. fl. (s),

1975/76:888 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att en utredning tillsattes med syfte att undersöka och framlägga förslag ägnade att bryta de multinationella företagens erövring av den svenska livsmedelsindustrin och monopolföretagens behärskande av viktiga områden för jordbrukets försörjning med maskiner, konstgödsel, byggnadsmaterial etc.,

1975/76:1769 av herr Gustafsson i Stockholm (s),

1975/76:2026 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt gällde yrkandet 5,

1975/76:2110 av herr Ahlmark m. fl. (fp),

1975/76:2116 av fröken Eliasson m. fl. (c),

1975/76:2126 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen uttalade sig för skärpt restriktivitet vid beviljande av utlännings rätt att idka näring i Sverige enligt lagen av den 29 november 1968,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om tillägg i lagen om aktiebolag av innebörd att utländsk medborgare eller utländsk juridisk person fick förvärva aktier i svenska aktiebolag endast efter tillstånd av regeringen eller myndighet som den bestämde,

3. att riksdagen som sin mening uttalade att avsevärt skärpt restriktivitet borde visas vid tillståndsgivning för aktieköp av utländska kapitalägare,

1976/77:218 av herr Svanström (c),

1976/77:219 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen skulle begära utredning och förslag om en skärpning av monopollagstiftningen,

1976/77:292 av herr Bergman m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle anta i motionen framlagt förslag till ändring i lagen om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser, innebärande att kommunerna borde få rätt att utse styrelse-representanter i sådana företag eller ekonomiska föreningar som ej om-

fattades av lagen i dess nuvarande lydelse men som hade mer än 500 anställda inom kommunen eller där svarade för mer än en tiondel av det totala antalet anställda,

1976/77:293 av herr Lindberg m. fl. (s),

1976/77:294 av herr Nilsson i Visby m. fl. (s),

1976/77:402 av fru Wohlin-Andersson m. fl. (c, s, m, fp, vpk),

1976/77:527 av herr Gustafsson i Säffle (c),

1976/77:530 av fru Karlsson (c),

1976/77:531 av herr Knutson m. fl. (m),

1976/77:857 av herr Jan Bergqvist i Göteborg m. fl. (s),

1976/77:859 av herr Blomkvist m. fl. (s),

1976/77:863 av herr Fridolfsson (m),

1976/77:866 av herr Hovhammar m. fl. (m),

1976/77:868 av herr Johansson i Arvika m. fl. (s),

1976/77:1245 av herr Göransson (s),

1976/77:1252 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s),

1976/77:1253 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1976/77:1259 av herrar Svensson i Eskilstuna (s) och Johansson i Trollhättan (s) samt

1976/77:1327 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde hemställen att riksdagen skulle

1. godkänna de riktlinjer för en aktiv näringspolitik som angetts i motionen,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om angelägenheten av att samhället var representerat i styrelsen för vissa bolag,

5. hos regeringen begära att förslag skyndsamt lades fram om lagstiftning om kontroll av företagsförvärv i vissa fall.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna riktlinjer för näringspolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1327 yrkandet 1 såvitt här var i fråga,

2. beträffande utredning om ökat nyföretagande m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:866,

3. beträffande konkurrensbegränsningslagstiftningen att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975/76:2110 yrkandet 1 b och yrkandet 1 c i ifrågavarande del,

b) motionen 1976/77:219,

4. beträffande kontroll av företagsfusioner och företagsförvärv att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975/76:847,

b) motionen 1975/76:1769,

c) motionen 1975/76:2110 yrkandet 1 a och yrkandet 1 c i ifrågavarande del,

d) motionen 1975/76:2116,

- e) motionen 1976/77:857,
f) motionen 1976/77:1327 yrkandet 5,
5. beträffande begränsning av utlännings rätt att idka näring och förvärva egendom i Sverige att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2126,
6. beträffande viss lagstiftning rörande utlandsägda företag i Sverige att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:641,
7. beträffande multinationella företag inom livsmedelsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:888,
8. beträffande internationellt samarbete i fråga om kontroll av multinationella företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2026 yrkandet 5,
9. beträffande utvidgad uppgiftsskyldighet för multinationella företag, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2110 yrkandet 2,
10. beträffande utredning om konkursmissbruk att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1252,
11. beträffande styrelserepresentation för kommunerna i vissa företag att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:292,
12. beträffande styrelserepresentation för staten i vissa företag att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1327 yrkandet 2,
13. beträffande företagsform syftande till fördjupad ekonomisk demokrati att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1259,
14. beträffande användning av vattenregleringsmedel till näringslivsfrämjande åtgärder att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:293,
15. beträffande utvecklingsfond för Gotland, m. m. att riksdagen skulle
a) avslå motionen 1976/77:294,
b) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om åtgärder för utveckling av det gotländska näringslivet,
16. beträffande åtgärder för underlättande av export från mindre och medelstora företag att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:527,
17. beträffande viss kreditgivning till importkonkurrerande hemmamarknadsindustri att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:531,
18. beträffande egenföretagares personliga borgensåtaganden att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:863,
19. beträffande industriell expertis vid affärsbankerna att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1245,
20. beträffande typhus för industriell verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:868,
21. beträffande inrättande av ytterligare industriella utvecklingscentra att riksdagen skulle avslå
a) motionen 1976/77:218,
b) motionen 1976/77:402,
c) motionen 1976/77:1253,
22. beträffande stöd till produktutvecklingsservice i Västsverige att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:859,

23. beträffande entreprenörsstipendier att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:530.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Näringspolitiken

Följande tre reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, Högström, Häll och Jonsson i Husum samt fru Radesjö (samtliga s)

1. beträffande allmänna riktlinjer för näringspolitiken, vari reservanternas ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1327 yrkandet 1 såvitt här var i fråga som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförde,

2. beträffande styrelserepresentation för kommunerna i vissa företag, vari reservanternas ansett att utskottet under II bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:292 hos regeringen begärde förslag till lagsiftning i enlighet med vad reservanternas anförde,

3. beträffande styrelserepresentation för staten i vissa företag, vari reservanternas ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1327 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförde.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar behandlar inte mindre än 27 motioner och ett flertal olika ämnen. Det gäller inte bara den allmänna näringspolitiken utan också frågor om samhällets och de anställdas inflytande vid företagsförvärv, skärpt lagstiftning om konkurrensbegränsning, åtgärder mot utländskt inflytande över svenska företag, kontroll av multinationella företag, styrelserepresentation för samhället i vissa aktiebolag, företagsformer syftande till ekonomisk demokrati, och mycket annat. Motionerna är tämligen jämnt fördelade mellan regeringspartierna och oppositionen.

Trots detta har utskottet blivit enigt i de flesta frågor, varför reservationerna är få. Detta betyder naturligtvis inte att det hos regeringspartierna och oppositionen finns något slags enhetssyn på dessa frågor. Sedan länge pågår ett intensivt utredningsarbete, och många av dessa utredningar närmar sig nu sitt färdigställande. Det är med hänvisning till dessa utredningar och med krav på att de snarast färdigställs som enigheten har skapats. När utredningarna väl är färdiga och det gäller att förverkliga förslagen, då är det nog i stort sett slut med enigheten, eftersom partiernas syn på dessa frågor är högst olika.

Sedan kan man också av rent kuriositetsintresse konstatera, att det tycks ha hänt saker efter förra riksmötet som fått de borgerliga partierna att helt ändra åsikter. Under förra riksmötet lade bl. a. den nuvarande arbetsmarknadsministern fram en motion som behandlas här och som krävde radikala ingripanden, t. ex. att offentlig kontroll av större före-

tagsfusioner skulle införas och att en ny konkurrensbegränsningslag borde utformas så att det blir möjligt att bryta existerande monopol. Han krävde utvidgad uppgiftsskyldighet för multinationella företag och även att en särskild enhet skulle inrättas vid industriverket med uppgift att följa de multinationella företagens verksamhet i Sverige. Nu yrkar hans egna partivänner och koalitionsbröder avslag på alla hans djärva förslag, oftast utan någon egentlig motivering. Kan detta bero på att han nu vill få tillfälle att lägga fram sina radikala förslag som regeringspropositioner, undrar man. För det kan väl inte bero på att han fått lämna alla kontroversiella förslag utanför regeringskansliet för glädjen att få komma in där och medverka till en mera moderat politik som passar regeringskoalitionen bättre! Ja, vad vet jag. Men en underlig anordning är det att hans borgerliga bröder inte alls vill kännas vid hans tidigare förslag.

I några rent principiella punkter har det inte gått att skapa enighet på grund av olika grundsyn på de näringspolitiska frågorna hos de olika partierna. Vi socialdemokrater i utskottet har på tre områden inte kunnat följa majoriteten utan redovisar i reservationer våra ståndpunkter, och jag vill säga några ord om de tre reservationerna.

Den första reservationen handlar om de allmänna riktlinjerna för näringspolitiken. Grunden för vårt materiella välstånd är ett effektivt näringsliv; det är en mening som knappast behöver framhållas, den är ju självklar. Det arbete som utförs i våra fabriker och på våra andra arbetsplatser ger oss utrymme för vår höga levnadsstandard. Skall det vara möjligt att behålla den höga effektivitet som vi har i näringslivet, krävs en ständig anpassning till förutsättningarna och förändringarna inom produktionen såväl här hemma som, än mer, i andra länder, där våra kunder och våra konkurrenter finns. Men skall den anpassningen kunna ske måste de anställda känna trygghet för sin utkomst, även om de inte alltid känner trygghet för sin arbetsplats. För detta krävs ett nära samarbete mellan företag och anställda, ett medinflytande och en gemensam planering. Det krävs också ett starkt inflytande för samhället som garant för att förändringarna inte leder till oacceptabla sociala svårigheter. Den utveckling som vårt näringsliv genomgått de senaste årtiondena och som gett oss den kanhända högsta levnadsstandarden i världen har varit möjlig endast genom att ett sådant samarbete har kunnat skapas och genom samhällets ansvarstagande.

Sambandet mellan näringsliv och samhälle finns emellertid också på ett otal andra områden. Industrin är ytterst beroende av samhällets åtaganden när det gäller utbildning, bostadsbyggande, kommunikationer, energiproduktion, utbyggnad av barnomsorg osv.

Industrins kreditförsörjning är också ett viktigt samhälleligt problem. Den ytterst förmånliga företagsbeskattningen i vårt land, som bl. a. medger uppbyggnaden av skattefria investeringsfonder, ger vår industri goda konkurrensmöjligheter. Under den socialdemokratiska regeringens tid skapades AP-fonderna, som man väl i dag knappast kan eller vill tänka bort inom industrin. Investeringsbanken är en annan kreditinstitution

som betytt mycket för vår industriella uppbyggnad. Strukturgarantierna och en mångfald finansinstitut med samhälleligt engagemang har på samma sätt hjälpt industrin.

När det gäller produktutveckling, framtagande av nya produkter och införande av nya arbetsmetoder måste det finnas ett intimt samarbete mellan samhälle och företag. Utan de samhälleliga insatserna genom styrelsen för teknisk utveckling, Utvecklingsfonden, Norrlandsfonden och en hel del andra organ och utan den frikostiga avdragsrätt för forskningsändamål som finns i dag skulle svensk industri ha svårt att klara sig i den hårda konkurrensen.

Med de starka krav som i varje fall vi i arbetarrörelsen ställer på arbete och trygghet åt alla måste ett ytterst intimt samarbete till mellan samhälle och näringsliv. Vi avvisar därför mycket bestämt en syn på näringspolitiken som innebär att man begränsar sina praktiska handlingsmöjligheter av principiella och dogmatiska skäl. Valet av medel för att skapa ett effektivt näringsliv måste ske pragmatiskt och förutsättningslöst. Näringslivets uppbyggnad och utveckling är ett gemensamt intresse för hela folket, inte bara ett intresse för aktieägarna.

Att staten skall gå in med ägarengagemang där detta är vettigt blir då också en självklarhet. Hur hade det f. ö. gått att klara den omställning i varven, som nu sker, utan ett statligt ägarengagemang? Hur hade det varit möjligt att en gång skapa ASSI, att klara sysselsättningen i tekoindustrin, att klara NJA osv.? De exempel som finns här borde vara tydliga nog för var och en. Men tyvärr är de borgerliga ofta fångade i en dogmatisk fälla, där de sitter fast och inte kan agera förutsättningslöst.

Den nya regeringens egna uttalanden ger anledning till fruktan för att man inte kommer att agera kraftfullt, för att värna utveckling och sysselsättning, om detta kommer i strid med de borgerligas dogmer och trossatser. Den "Åslingdoktrin" man talar om är ju bara en utveckling av det gamla privatkapitalistiska receptet, att samhället skall hålla fingrarna borta och låta industrin sköta sig själv. Sedan kan ju samhället gå in och städa litet då och då efter industrins misslyckanden.

I regeringens budgetproposition sägs bl. a. att det "i första hand är företagets uppgift att enligt trygghetslagstiftning ta ansvar för sin verksamhet och sina anställda. Inom en socialt anpassad marknadsekonomi måste emellertid statsmakterna underlätta näringslivets anpassning till konjunktur- och strukturförändringar genom att ange ramar och riktlinjer för näringspolitiken."

Från socialdemokratiskt håll vill vi ingalunda bestrida företagens ansvar för de anställda. Det har tvärtom med skärpa understrukits i den arbetsmarknadspolitik som utformats under senare år. Men i den svåra omställningskris som nu finns i flera branscher är det nödvändigt med ett mera handfast agerande. Vi kan tänka på stålbranschen, varvsbranschen, skogsindustrin, för att ta några exempel. Enligt vårt sätt att se måste regeringen här som ombud för samhället gå in och med olika medel leda och styra utvecklingen, så att man tar hänsyn till folkflertalets

behov och intressen och inte bara till kapitalägarnas. En näringspolitisk planering måste skapas, som innebär att samhället, industrin och de anställda tillsammans skapar ett näringsliv, byggt på ekonomisk demokrati. Vi kan inte godta den passiva låtgåpolitik som de borgerliga här förordar. Därför yrkar jag bifall till reservationen 1.

Reservationen 2 gäller styrelserepresentationen för kommunerna i vissa företag. Utskottet avstyrkte förra året en motion med ett liknande innehåll under hänvisning till den lagfästa informationskyldigheten och den möjlighet som då fanns att sluta frivilliga överenskommelser om styrelserepresentation. Denna möjlighet har dock utnyttjats litet, och systemets otillräcklighet har visat sig. Till detta kommer att händelser den allra senaste tiden ställt problemet i blyxtbelysning.

Som vi alla vet finns det många orter där en industri är den enda eller den helt dominerande arbetsgivaren. Hela ortens, ja, ibland hela kommunens, framtid eller undergång är beroende av denna enda industris utveckling eller nedläggning. Att kommunen inte då skulle ha plats i styrelsen och full insyn i vad som planeras i industrin syns mig orimligt. På andra håll, i större kommuner, kan en eller ett par industrier helt dominera en stor stads hela arbetsliv. Det räcker väl att erinra om Göteborg, där varven och Volvo på ett markant sätt dominerar regionens hela näringsliv. Behovet av kommunal styrelserepresentation också i sådana industrier borde vara självklart.

Detta ter sig så mycket naturligare för oss som ett förslag i den riktningen framlagts av en interdepartemental arbetsgrupp, som har utvärderat försöksverksamheten med offentliga styrelserepresentanter. Förslaget har remissbehandlats och det bör, efter den överarbetning som kan föranledas av remissbehandlingen, kunna läggas till grund för ett lagförslag till riksdagen. Detta är det yrkande vi ställer i reservationen 2.

Reservationen 3 handlar om styrelserepresentanter för staten i vissa företag. 1976 års lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag m. m. innebar utökade möjligheter i fråga om näringspolitisk planering. Den nya regeringen tycks dock enligt olika uttalanden hysa en motvilja mot att utse sådana representanter. Stundom framhålls att dessa styrelserepresentanter skulle kunna leda till statlig maktutövning utan demokratisk kontroll – som det sägs.

Det är ett underligt uttalande. Tvärtom bör lagens tillkomst ses som ett naturligt led i strävan mot en fördjupad ekonomisk demokrati. Dessa styrelserepresentanter bör ju fungera som kontakt- och opinionsförmedlare mellan företag och allmänna samhällsintressen. Offentliga styrelserepresentanter i företagsstyrelserna framstår som en ändamålsenlig form av samarbete och informationsutbyte. Vi yrkar därför att regeringen snarast skall utnyttja de erbjudna möjligheterna till insyn i företagen. Detta ser vi som särskilt angeläget i en period som den nuvarande med ett stort antal företagsnedläggelser, ofta med allvarliga konsekvenser för samhälle och enskilda, men också en tid med jättelika företagsfusioner.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Västerpartiet kommunisternas krav i det aktuella näringspolitiska ärendet är följande.

För det första: Skärpt restriktivitet mot utländska intressens inträngande i kapitalägandet på svensk botten.

För det andra: Krav på brytande av de multinationella bolagens starka ställning inom livsmedelsindustrin samt monopolföretagens dominans över viktiga delar av jordbrukets försörjning – maskiner, konstgödning, byggmaterial m. m.

För det tredje: En allmänt skärpt monopollagstiftning.

Detta är krav som ställts av vpk i skilda situationer under många år. Vi har inga som helst förhoppningar att den borgerliga riksdagsmajoriteten skall visa något intresse för den sortens krav.

Vi har inga förhoppningar på moderaterna. Deras motionsvägen framförda synpunkter på internationell kartläggning av multinationella företag har blivit en nästan klassisk förhållningstaktik.

Vi har inga förhoppningar på mittpartierna, som gärna skrudar sig i antimonopolistiska deklamationer men som stillsamt godtagit alla praktiska former av monopolism och nu för tiden inte ens förmår göra motstånd inför Burenstam Linders liberalism mot de multinationella spel företagen.

Vi har föga av förhoppningar på socialdemokraterna, som i årtal avslog vpk-motioner, ibland under uttryckligt prisande av de multinationella företagens positiva inverkan på svensk ekonomi, som nu försöker ställa motionskrav av den typ som finns t. ex. i herr Hellströms motioner men som under den tid de satt i regeringen själva avstyrkte sådana krav.

Det hindrar inte att kampen mot monopolen och mot de multinationella företagens växande makt och hänsynslöshet måste föras med ökad styrka, om det också bara är ett enda parti som för den konsekvent.

Utskottets motiveringar till att inte göra ett skapande grand för att bemästra problemet med de multinationella företagen är vid det här laget välkända och slitna. Man hänvisar till utredningsverksamhet som inte alls har någon viljeinriktning och som egentligen inte heller styrs av någon önskan att angripa problemen. Det faktum att någon eller några sitter och registrerar de multinationella kontaktnäten är självfallet inget hinder för att formulera politiska attityder eller kräva politiska åtgärder mot multijättar och monopol. Särskilt lömsk är utskottets hänvisning till att de multinationella företagens problem måste ses internationellt. Det är ju välbekant för alla att detta är en omskrivning för att de ledande västlänternas slappa attityd mot multijättarna skall kunna bli vägledande även för Sverige. Som känt är multijättarna inflytelserika både inom EG och inom enskilda länders regeringskretsar.

Det är anmärkningsvärt hur både utskottets borgerliga och dess socialdemokratiska ledamöter här är överens om skrivningarna. De har uppenbarligen i huvudsak samma syn på monopol och multijättar. I skydd av denna gemensamma syn fortsätter fusionerna, monopoliseringen och

multiföretagens frammarsch.

Intressanta i det här sammanhanget är två socialdemokratiska motioner som behandlas i betänkandet, intressanta kanske just därför att de är två. I den ena, som är en partimotion, ges vissa allmänna synpunkter på näringspolitiken. I den andra tas Ernst Wigforss idéer om ekonomisk demokrati upp. Det är en händelse som ser ut som en tanke att de socialdemokratiska reservationerna inte alls berör Wigforss-motionen. Det är också typiskt att den socialdemokratiska partimotionen inte tycks ha något samband med Wigforss-motionen, utan att den sistnämnda har fått väckas helt fristående. Jag bortser här från det förhållandet att Wigforss idé om något slags ägarlösa företag byggde på den något orealistiska och omarxistiska föreställningen om ett gemensamt klassintresse och en i förhållande till klasserna i samhället neutral stat. En sådan neutral stat existerar ju inte.

Det är inte det som här och nu är det mest relevanta. Det mest relevanta är den allmänna samhällssyn som skymtar i motionen av herr Palme m. fl. och som herr Svanberg har kommenterat. Enligt den skall de anställda ha en konstruktiv attityd, som det heter, till näringslivets strukturomvandling. Samhällelig politik skall understödja strukturomvandlingen. Hela motionen talar om dessa ting som om de var politiskt neutrala. Man ställer aldrig frågan: Vad för slags strukturomvandling, strukturomvandling för vem, i vilken riktning, för vilka mål?

Man får det intrycket att det enligt socialdemokratisk syn finns en enda strukturomvandling – den enda nödvändiga, som man absolut måste anpassa sig till, och att hela frågan bara gäller: Hur skall man organisera denna anpassning så att de arbetande kan fås att acceptera den? Det är denna strukturomvandling som de arbetande skall vara konstruktivt inställda till, annars går det dem illa. Den skall staten understödja, oavsett om den leder till hejdlös koncentration av företag, rovdrift på malm och stål, massproduktion av tungindustriprodukter som andra länder nu kan producera billigare, skövling av skog och beroende av halvfabrikat. Aldrig talas det om att kapitalets strukturomvandling, sådan som kapitalet vill driva den, är något kvalitativt skilt från den strukturomvandling som skulle vara i folkets intresse. Folket har ju inget intresse av kalhuggning, av att mängder av bruksorter läggs ner, att stålämnen i NJA inte förädlas osv. Folkflertalet har intresse av en helt annan teknologisk och industriell utveckling än vad kapitalet vill se genomförd här i Sverige. Folkflertalet och kapitalet är varandras motståndare på det avsnittet som på alla andra.

Men den socialdemokratiska partimotionen utgår från något som representerar raka motsatsen – nämligen att kapitalets strukturomvandling i princip är den enda möjliga och därför i folkets intresse. Det är, menar vi, att skapa en bild av falsk enighet mellan arbete och kapital.

Man frågar sig hur skall arbetarrörelsen med en sådan aningslöshet bli något annat än ett kapitalets stöd i regeringsställning och en vanlig kortsiktig missnöjesuppsamlare i opposition?

Det finns nämligen, menar vi – och det tycker vi är något som borde diskuteras mycket mera i arbetarrörelsen – en annan teknologi, en annan typ av produktionsutveckling, en annan form av ekonomisk tillväxt liksom en annan form av social ideologi, av kultur och livsstil än den kapitalistiska. Den, nämligen, som riktar sin spjutspets mot den kapitalistiska strukturomvandlingen, mot monopol och multijättar – kort sagt mot allt det som den socialdemokratiska motionen och de socialdemokratiska reservationerna förvånansvärt nog underlåter att över huvud taget nämna.

Det är tydligare än någonsin, herr talman, vad det leder till när en arbetarrörelse ger upp sitt socialistiska arv, och vilken betydelse det har att detta arv ännu lever åtminstone i vissa av rörelsens delar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s motioner 1976/77:219, 1975/76:2126 och 1975/76:888.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 30 är ett omfattande aktstycke. Herr Svanberg har redan redovisat att det behandlar 27 motioner och omspannar de flesta frågor som rör näringspolitiken.

Herr Svanberg målade upp en bild av den nya regeringens arbete som jag inte riktigt känner igen. Verkligheten är och har varit något helt annat.

Vi har under senare år haft en mycket negativ utveckling inom svenskt näringsliv. Det har synbarligen väckt både förstämning och tankar på att med statliga stimulansåtgärder söka rätta till den olyckliga trend som vi råkat in i. Därför har den nya regeringen sett som sin främsta uppgift att klara sysselsättningen under denna lågkonjunktur, den mest långdragna efter kriget.

Regeringen har genom en mycket ambitiös arbetsmarknadspolitik förhindrat en ökning av arbetslösheten, trots de stora svårigheterna i vår ekonomi. De insatser som har gjorts för att hålla företagen i gång under konjunktursvackan är naturligtvis inte obekanta för kammaren. Om jag inte minns fel rör det sig om insatser för ca 13 miljarder för att hålla uppe sysselsättningen. När herr Svanberg kallar det för en låtgåpolitik tycker jag att herr Svanberg överdramatiserar och tar till ord som det inte finns täckning för i verkligheten.

De statliga stödåtgärderna har regeringen som sagt satt in för att hålla sysselsättningen på en hög nivå. Och vi har också lyckats med det. Men det är ingen tvekan om att svenskt näringsliv har problem. Den svenska konkurrenskraften har tunnats ut. Det kan på intet sätt underlätta för oss att i framtiden upprätthålla full sysselsättning, vilket – det vill jag understryka – är viktigt. Det är också regeringens målsättning.

Den unika kompetens som vi tidigare hade, nämligen att kunna producera varor av högre kvalitet än andra länder, är numera inte en realitet. Våra konkurrenter producerar nu varor av minst lika god kvalitet som vi.

Inte heller marknadsföringsmässigt har vi några fördelar framför konkurrentländerna. Den för svenska företag negativa faktorn här är att samtliga våra stora avnämmländer och samtidigt konkurrentländer stimulerar sina egna industriers exportansträngningar för att hålla importen tillbaka under rådande internationella lågkonjunktur.

Under sådana förhållanden är det inte lätt för oss att bibehålla våra marknadsandelar, än mindre att öka dem. De flesta odds är emot oss. Men jag vill ändå påstå att regeringen lyckats hålla sysselsättningen – den har varit ett av de stora problemen – på en utomordentligt hög nivå. Det bör vara målsättningen också i fortsättningen.

Jag instämmer med herr Svanberg i att vi måste satsa på en hög teknologi för att få fram nya produkter som vi kan gå ut på marknaden med. Vi har här i Sverige fördelen att ha en mycket hög teknologi – man skall inte svartmåla den svenska situationen. Vi är ett av världens främsta industriländer. Vi har tidigare kunnat höja produktiviteten år efter år och därigenom öka vårt välbefinnande. Även om det ständigt söks ny teknologi och nya produkter kan vi, med en stimulerande uppbackning från statsmakterna av det svenska näringslivet, se framtiden an med tillförsikt. Vi kommer då att ha ett bra svenskt näringsliv som är konkurrenskraftigt gentemot utlandet.

Jag har som sagt svårt att förstå herr Svanberg som ser den nya regeringens åtgärder som uttryck för en låtgåpolitik. Det har de sannerligen inte varit. Det visar väl också de propositioner som framlagts i frågor som rör näringslivet.

I näringsutskottets betänkande behandlas 27 motioner rörande näringspolitiken. Jag skall inte räkna upp dem alla utan tänker gå över till att beröra de tre reservationer som är fogade vid betänkandet.

Som herr Svanberg sade visar det faktum att det bara finns tre reservationer att vi trots allt har varit överens i de flesta av de frågor som har tagits upp i motionerna.

I reservationen 1 av herr Svanberg m. fl. förs fram synpunkter som det socialdemokratiska partiet har på speciella åtgärder inom näringspolitikens område – det är fråga om styrmedel av olika slag. Utskottet har ingenting att invända mot motionärernas bakgrundsteckning. Deras allmänna slutsats om vikten av att industrins produktivitet och effektivitet utvecklas är det mycket lätt att instämma i. Från utskottets sida har vi den uppfattningen att staten på olika sätt måste kunna inverka styrande på näringslivet och ta aktiv del i näringspolitisk planering. Det är uttalanden som utskottet inte heller riktar någon gensaga mot. Det kan dock noteras att valet av styrmedel enligt reservanterna skall ske pragmatiskt. Dessa riktlinjer vill reservanterna att riksdagen skall uttala sig för. Utskottsmajoriteten hänvisar emellertid till regeringsförklaringen, där en kärnpunkt är att vårt lands ekonomi även i framtiden bör bygga på en socialt styrd marknadshushållning. Till detta kan sägas att fjolårets utskottsmajoritet ansåg att riktlinjer för näringspolitiken hellre borde få formen av beslut i speciella frågor än av allmänt hållna principuttalanden.

Jag tycker att detta uttalande är lika aktuellt i år.

I reservationen 2 tas upp frågan om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser. Herr Svanberg har redogjort för den reservationen. Utskottet säger att de förändringar som föreslogs förra året i informationssystemet företag-samhälle och möjligheten att sluta frivilliga överenskommelser om styrelserepresentation fortfarande äger sin giltighet. Vi anser att det inte går att bortse från risken för lojalitetskonflikter när det gäller kommunala representanter i företagens styrelser och avstyrker därför motionen.

Reservationen 3 tar upp frågan om styrelserepresentation för staten i vissa företag. Motionärerna och reservanterna anser att regeringen inte har varit så intresserad av att tillvarata möjligheterna att utse statliga styrelserepresentanter. Från utskottets sida menar vi att det får ankomma på regeringen att bedöma i vilka fall en statlig representant skall ingå i dessa företags styrelser. Vi anser nämligen att det kan bli någon form av gisslan om statliga representanter sitter i bolagens styrelser. Vi anser – och det har vi hävdat tidigare – att det är värdefullare att de anställda har representanter i bolagens styrelser och på det sättet får del av informationen. Vidare ger de nuvarande bestämmelserna på samma sätt som hittills möjligheter till kontakter mellan de större företagen och samhället.

Herr Svensson i Malmö har talat för de vpk-motioner som behandlas i detta betänkande. Det gäller bl. a. motionerna om de multinationella företagen. Denna fråga har under många år behandlats här i riksdagen. På s. 16–21 i betänkandet redovisas vilka åtgärder den tidigare och den nuvarande regeringen har vidtagit när det gäller de multinationella företagen. Det är redan många utredningar som sysslar med dessa frågor, både internationellt inom FN och OECD och här i Sverige. Vi har bl. a. utredningen om utländska övertaganden av svenska företag. Vi har vidare den grupp som skall följa frågor rörande multinationella företag. Den gruppens ordförande är efter regerings-skiftet statsrådet Åsling. Sedan den 2 december 1976 har statens industriverk i uppdrag att utreda de multinationella företagens betydelse för svensk industriell teknisk utveckling. Vidare genomför regeringen genom statens industriverk en utredning för att kartlägga och analysera livsmedelsbranschens struktur och situation i nuläget. Inom industriverket pågår också en utredning om ett tänkt informationssystem för de multinationella företagen.

Det är alltså mycket som är på gång när det gäller de multinationella företagen. Detta är självfallet ett stort problem. Men jag har svårt att tänka mig att vi från svensk sida här ensidigt kan gå in med olika bestämmelser. Självfallet bör man – och den linjen har vi drivit i många år – försöka få ökade möjligheter till insyn i de multinationella företagen. Vi förväntar också att det snart kommer att läggas fram förslag som gör det möjligt för oss att i samverkan med andra länder skapa ett system som ger ett bättre grepp om de multinationella företagen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon längre polemik med herr Andersson i Örebro, men jag kan inte låta bli att bemöta honom på ett par punkter.

Han säger att jag har målat en alldeles felaktig bild av regeringens arbete hittills. Han sade att det inom svenskt näringsliv rådde pessimism när den nya regeringen tillträdde men att regeringen genom en lång rad av åtgärder verkligen har klarat sysselsättningen.

Ja, nog har regeringen vidtagit åtgärder – det skall Gud veta. Den ena veckan får vi bud om att nu måste vi satsa så och så mycket pengar för att få litet större sprätt i näringslivet, och så går man in med stimulansåtgärder. Nästa vecka får vi budet att vi nu måste vidta åtstramningsåtgärder för att klara sysselsättningen.

Det har alltså inte fattats åtgärder, men visheten i besluten om dessa åtgärder kan starkt ifrågasättas.

Jag använde uttrycket låtgåpolitik i mitt resonemang om den allmänna näringspolitiken. I det avseendet vill jag inte belasta regeringen för vad den inte har gjort. Det är här fråga om en målsättning – vart man vill komma.

Herr Andersson i Örebro vet från diskussionerna i utskottet om stålindustrin, skogsindustrin osv. att partiernas och regeringens inställning är att man inte skall lägga sig i för mycket utan låta industrierna själva avgöra. Det har sagts att vi förlorar 35 000 jobb inom industrin i år. En uppgift från regeringskansliet säger nu att det blir 100 000 jobb som går förlorade 1977 och 1978. Inte är det precis att klara sysselsättningen. Men strunt i det, säger man, vi skall ta upp andra ting.

Herr Andersson i Örebro talar om reservationen I och säger sig inte ha någonting emot den bakgrundsteckning vi gör i den, ingenting emot utvecklingen, ingenting emot våra ord. Men han är emot åtgärderna. Detta är typiskt för folkpartiet och – jag höll på att säga – borgerligheten. Man talar gärna vackra ord om vad man vill göra med industrin, men i åtgärderna vill man inte delta, då rusar man tillbaka. Så säger herr Andersson i Örebro att vi i fjol, när vi var i majoritet i utskottet, sade att det här mer borde visa sig i åtgärder än i deklamationer. Ja, regeringspartierna har ju möjlighet att i handling visa vad de vill. Vi har efterlyst åtgärder och inte bara ord om vad som bör göras. Vi kan inte vidta några åtgärder, för vi innehar ju inte regeringsmakten, herr Andersson.

Det enda herr Andersson har att säga om kravet på styrelserepresentation från kommunerna och samhället är att det kan bli lojalitetskonflikter, en gisslan. Det var beklämmande att höra att det inte fanns mer intresse för den frågan än så.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I dessa dagar diskuteras kanske mer än någonsin tidigare vårt lands ekonomiska läge. Ett under de senare åren starkt ökat kost-

nadsläge gentemot utlandet har som bekant medfört konkurrenssvårigheter för främst exportföretagen men även för de företag som konkurrerar på hemmamarknaden. Detta har i sin tur resulterat i ett mycket stort bytesbalansunderskott, som fått täckas genom utlandsupplåning. Denna politik kan inte föras under någon längre tid. Därför måste vi successivt försöka anpassa vårt kostnadsläge till utlandets, öka investeringarna och satsa på nya produkter som kan vinna omvärldens gillande.

För att lå fram dessa nya produkter krävs emellertid att företagar-klimatet är sådant att det verkligen lönar sig att satsa och investera. Med andra ord: man måste ha en tro på framtiden. Det har också visat sig att innovationskraften och uppfinningsförmågan bäst har gynnats och grott inom marknadshushållningens ram.

Men just nyetableringarna har visat en mycket negativ utveckling i vårt land. Från att i slutet av 1960-talet ha tillkommit som mest omkring 3 000 företag per år var nyetableringarna bara 2 000 år 1975. Dessutom bör också noteras att de nya företagen har en utpräglad småföretagar-karaktär. Det har nämligen konstaterats att ännu ett år efter starten hade 70 % av de nyetablerade företagen inte någon anställd.

I motionen 866 med mig själv som första namn pekar vi på flera viktiga faktorer som enligt vår uppfattning måste justeras och rättas till om folk skall vilja satsa på nyföretagande till gagn för såväl ekonomi som samsällsättning. Vi omnämner bl. a. sådant som kapitalbeskattning, kreditförsörjning och de orättfärdiga arbetsgivaravgifterna, dvs. löneskatterna. Mot den bakgrunden hemställer vi också om utredning och förslag syftande till just ett ökat nyföretagande och sådana näringspolitiska villkor att den hittillsvarande trenden mot allt fler uppköp av mindre företag kan brytas.

Herr talman! Jag noterar nu med tillfredsställelse utskottets syn på livsbetingelserna för de mindre och medelstora företagen.

Jag noterar också med glädje att regeringen har tagit en hel del kontakter med näringslivets organisationer, speciellt med dem som representerar de mindre företagen, för att lyssna på vad de har att säga i dessa för vårt land väsentliga frågor. Jag tar det såsom ett sundhetstecken att man i dag på ett helt annat sätt än tidigare vill lyssna på vad vi från dessa organisationer har att föra fram.

Även motionen 863 av herr Fridolfsson och motionen 531 av herr Knutson m. fl. tar upp för de mindre företagen väsentliga frågor. Med hänsyn till tidpunkten skall jag nöja mig med att konstatera att det är positivt att såväl frågan om företagarens personliga borgensansvar som frågan om exportkrediter är föremål för utredning resp. remissförfarande.

Utskottets ordförande, herr Svanberg, har nyss konstaterat att det när det gäller näringspolitik råder en stor skillnad mellan regeringspartierna och nuvarande opposition. Jag vill gärna hålla med om att så är förhållandet. Jag skulle gärna ha velat göra vissa kommentarer till de reservationer som här har nämnts, men med hänsyn till tidpunkten och då herr Andersson i Örebro tidigare har gjort dessa kommentarer, skall

jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan och därmed avslag på de tre reservationerna.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 30 behandlas också motionen 1252, som berör missbruk av konkurser och näringsfriheten. I motionen ges ett exempel på hur en företagare antingen själv eller genom anhörig har medverkat i elva konkurser på tio år. Samhället – stat och kommun – har därigenom förlorat 1,7 milj. kr. Också anställda och andra företag har förlorat stora belopp.

Enligt konkurslagen är gäldenären, om firman har bokföringsskyldighet, förbjuden att driva rörelse under den tid konkursen pågår. Detta kringgås genom att man använder bulvan eller anhörigs namn. När konkursen väl är avslutad, är det bara att sätta i gång igen som om ingenting hänt. Man har nytt namn på företaget. De gamla skulderna är borta.

Detta är enligt vår uppfattning helt otillfredsställande. Det har påtalats i motioner under föregående år och tidigare. Utskottet säger sig vara medveten om detta och understryker det angelägna i att denna typ av missbruk motverkas. Man hänvisar till pågående utredningar, bl. a. den 1971 tillsatta konkurslagskommittén och den 1976 tillsatta företagsobeståndskommittén. Sedan blir det inte mer.

Jag kan i och för sig förstå detta. Vi har i motionen kanske inte krävt mer. Men vi anser det självfallet nödvändigt att en lösning kommer till stånd. Konkurslagskommittén, som tillsattes 1971, har nyligen fått tilläggsdirektiv, som förmodligen innebär att det kommer att ta tid innan kommittén kan framlägga något förslag.

Det är i dag alldeles för lätt att starta företag. Det måste ske en bättre granskning av dem som skall vara ansvariga och leda företaget. Man måste undersöka om det finns tillräckliga resurser för att driva företaget, om det är berättigat och motiverat att driva just det företaget, om företaget har den produktionsinriktning som det sagts att företaget skall ha och rätt lokalisering, om vederbörande företagsledare är lämplig att anställa och handha personal samt om ansvaret för de anställda kan genomföras eller fullföljas.

Vid inträffad konkurs bör granskningen skärpas ytterligare, och vid upprepade konkurser bör det på ett eller annat sätt bli förbud.

Undersökningar visar att antalet konkurser ökar. Enligt en av statens industriverks rapporter förekommer gäldenärsbrott i inte mindre än 40–50 % av företagskonkurserna. Det är en utomordentligt hög siffra, som det verkligen finns anledning att titta närmare på.

Mot denna bakgrund är det förvånande att lagutskottets borgerliga majoritet vid 1976/77 års riksmöte i betänkande nr 11 avvisat ett förslag från den tidigare regeringen om att vidta åtgärder. Det är också förvånande att regeringen nu förlänger möjligheten att bilda 5 000-kronorsbolag, när man vet att dessa företag ofta används för skatteffilfel och liknande och när man vet att vid uppemot 50 % av konkurserna är det

gäldenärsbrott med i bilden.

Detta gör att jag måste ställa frågan: Vill de borgerliga verkligen få till stånd en förbättring och komma till rätta med missbruket? Jag hoppas sannerligen att de utredningar som är tillsatta arbetar snabbt och att de kan komma med förslag.

Så skulle jag vilja ta upp frågan ur en litet annan aspekt. När vi väckte motionen 1252 publicerades den i lokalpressen hemma. Samtidigt fanns där en redogörelse för hur en yngling hade lagt sig till med en falsk tusenlapp, tillhörig den lantbrukare hos vilken han var anställd. Tusenlappen låg på lantbrukarens skrivbord och ynglingen snodde den, som det heter. Han gick ut och handlade och lyckades prångla ut den falska sedeln. Av referatet framgick att ynglingen vid tillfället satt häktad, och så småningom blev han dömd för sitt tilltag.

Men hur gick det för mannen vars transaktioner fanns återgivna i motionen? Jo, han klarade hem 1 700 *äkta* tusenlappar under tio år – märk väl utan att häktas, men den som tog den falska tusenlappen åkte dit! Den här företagaren som vi har anført som exempel i motionen tog hem 170 000 kr. per år skattefritt plus det som han lurade av de anställda och andra företag.

Jag anser att detta är en sida av saken som också måste åtgärdas. LO-tidningen har haft några uppmärksammade artiklar om förhållandet. Tidningen uppger att den traditionella brottsligheten kostar samhället högt räknat 350 milj. kr. per år. Mot våldet och tjuveriet sätter man in 99 % av landets samlade polisresurser. Genom den ekonomiska brottslighet som bedrivs av direktörer, fastighetshajar, ockrare och andra skojare genom skattebrott, skentransaktioner, momsiffel, valutabrott m. m. svindlas landet årligen på inte mindre än något eller några tiotal miljarder kronor, och mot den typen av verksamhet sätter polisen in sin enda återstående procent av resurserna.

Herr talman! Jag menar att det finns anledning att verkligen angripa de här frågorna. Vem är det som får betala? Det är jag, det är herr talmannen, det är vi alla som får vara med om att betala. Det finns alltså plats för snabba korrigeringar på flera håll, och vår motion hade det syftet att vi skulle få till stånd rättelse i de här avseendena. Jag vill som sagt livligt hoppas att de pågående utredningarna arbetar snabbt och att det kommer fram resultat så snart som möjligt. Det finns anledning att följa frågorna och eventuellt återkomma.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon som vill eller kan tolerera skattefiffel eller andra förmögenhetsbrott, utan alla anser att det är samhällets uppgift att på olika sätt försöka komma till rätta med den brottsligheten.

Vi i utskottet delar den uppfattning som förs fram i motionen, som tar upp de här frågorna om konkursmissbruk. Jag skulle också kunna anföra en mängd exempel på konkursmissbruk, men jag skall avstå från

det. Men vi känner till att det på tekosidan har funnits många fall där man utnyttjat sin ställning och kunnat tillskansa sig medel för egen vinning. Man har exempelvis etablerat viss verksamhet i en kommun och olika stödåtgärder har satts in från samhällets sida. Man har t. ex. haft lönsömnad vid egen fabrik och man har haft ett par egna affärer och sålt i. Sedan har man gjort en konkurs, som samhället har fått stå för.

Herr Nilsson i Kalmar frågar: Vill de borgerliga ha det som det är? Jag vill understryka att vi verkligen inte vill det! Det tror jag att ingen i regeringen vill ha heller, utan vi måste försöka komma till rätta med de här problemen. Utskottet har samma uppfattning som herr Nilsson har, men vi har sittande utredningar och de bör kunna arbeta snabbt. Svenskt utredningsväsende arbetar naturligtvis mycket noggrant och intensivt, men i vissa frågor skulle man kunna arbeta snabbare och snabbt lägga fram förslag – materialet för utredningarna finns ju ofta tillgängligt.

Men vi från utskottets sida har samma uppfattning som herr Nilsson i Kalmar – att detta är problem som man måste komma till rätta med. Det är orimligt att människor skall kunna utnyttja konkurser för egen vinning.

Herr HOVIHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl uppenbart att det föreligger missbruk i vissa fall i samband med konkurser. Det vill jag på intet sätt försvara. Tvärtom bör man vidta sådana åtgärder att detta missbruk i möjligaste mån elimineras.

Nu säger herr Nilsson i Kalmar att det är på tok för lätt att starta företag. Han lägger fram olika synpunkter på vad det är som gör att det är så lätt att starta företag. Han säger att det många gånger finns för små resurser när en person vill starta ett företag. Då vill jag fråga: Hur många företagare som börjar har egentligen så särskilt mycket pengar? Om man går ut och frågar dem som är intresserade av att etablera företag finner man att de i de flesta fall har ganska små resurser, men de brukar få bättre resurser genom träget arbete. – Men för små resurser vid starten har säkert de allra flesta om man skulle räkna rent företagsmässigt.

Herr Nilsson säger vidare att det ofta blir fel lokaliseringsort. Det är heller inte så lätt att avgöra vad som är rätt eller fel lokaliseringsort. Vi har exempelvis i Småland ett område nere i Gnosjö–Anderstorp. Det är måhända inte så särskilt bra ur lokaliseringssynpunkt, men likafullt blommar företagsamheten där på ett utmärkt sätt.

Fel produktionsinriktning angav herr Nilsson som en annan anledning. Ja, vem skall kunna avgöra vad som är fel produktionsinriktning då man startar ett företag? Skall man tillverka hela maskiner eller bara vissa detaljer? Det är mycket svårt att avgöra detta.

Slutligen: Vem kan avgöra vem som är lämplig att driva ett företag? Jag undrar vilken myndighet som skall kunna avgöra om Andersson eller Svensson är lämplig att bli företagare. Det går helt enkelt inte att

göra en sådan bedömning. Det är alltså ett ohållbart resonemang när man säger att det behövs styrmedel eller när man föreslår att någon skall avgöra vem som skall bli företagare etc. Det går inte i praktiken.

När det sedan gäller aktiekapitalet krävs det ju i dag minst 50 000 kr., om man vill starta ett nytt aktiebolag. Däremot har man i fråga om 5 000-kronorsbolagen gett dispens fram till utgången av 1981, då 50 000-kronorsgränsen kommer att gälla även för befintliga företag. Men redan i dag måste man alltså satsa 50 000 kr. i aktiekapital, om man vill starta ett aktiebolag.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Både herr Andersson i Örebro och herr Hovhammar säger att de vill komma till rätta med de oegentligheter som förekommer i detta sammanhang. Men är det då inte rätt underligt att den borgerliga majoriteten vid 1976/77 års riksmöte avvisade ett förslag till vissa åtgärder för att komma till rätta med de här problemen, och är det inte rätt underligt att ni vill ha möjligheter att fortfarande bilda aktiebolag med 5 000 kronor i insats? Man vet ju att 5 000-kronorsbolagen ofta bildades och användes just för skatteffvel. Är man så angelägen att komma till rätta med problemen, skulle man inte ha gjort som regeringen.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! I vad gäller 5 000-kronorsbolagen fanns det ju skäl till att man tidigare hade den gränsen. Jag tror att herr Nilsson i Kalmar gör sig skyldig till en överdrift utan like när han påstår att alla 5 000-kronorsbolag bildades för skatteffvel. Naturligtvis har många företag inom byggbranschen varit 5 000-kronorsbolag, och industriverkets utredning har ju visat vilka som åsamkats problem genom konkurser. Men de flesta av 5 000-kronorsbolagen har varit små företag där båda makarna arbetat. På så sätt ordnade man det så för att båda makarna skulle kunna avsätta medel ur företaget till pension. Jag tycker att det var bra att man kunde göra detta. Man får nog dra en klar gräns mellan 5 000-kronorsbolag rent allmänt och skatteffflare.

Fortfarande har vi emellertid den uppfattningen att man måste komma till rätta med det här problemet, och man kan väl säga att konkurslagskommittén har arbetat med frågan i så många år att det nu rimligtvis borde kunna framläggas ett förslag.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar är tydligen fel underrättad när det gäller aktiekapitalet. Redan i dag, och jag upprepar vad jag sagt, går det inte att starta ett nytt aktiebolag med 5 000 kr. i aktiekapital. Man måste i dag satsa minst 50 000 kr. om man vill starta ett nytt företag.

Sedan vill jag än en gång fråga: *Vem* skall kunna avgöra om en person är kompetent att starta ett företag eller inte?

Herr NILSSON i Visby (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 30 behandlas motionen 294, där jag tillsammans med några partikamrater tagit upp Gotlands svårigheter att utveckla sitt näringsliv, så att de uppställda sysselsättningspolitiska målen kan uppnås.

Det måste enligt vår uppfattning vara en huvuduppgift för ett aktivt verkande samhälle att med all kraft medverka till att även i en sådan region som Gotland skapa sysselsättning och öppna arbetsmarknaden för nya grupper.

Under 1950-talet ägde en stor utflyttning från ön rum, främst av yrkesverksamma personer. Detta gav Gotland en särpräglad befolkningsstruktur med en förhållandevis stor andel åldringar. Dessutom ökar de äldres antal kraftigt. Jämfört med år 1950 har Gotland i dag 2 000 fler åldringar över 65 år. Fram till år 1985 väntas denna utveckling fortsätta, så att nära 18 % av befolkningen då är pensionärer.

När det gäller befolkningspyramidens nedre del så framgår det av länsarbetsnämndens redovisning av arbetsmarknadsläget på Gotland under april månad 1977 att man räknar med en stor tillströmning av arbetssökande ungdomar under andra kvartalet, då beredskapsarbetena upphör. Man räknar med att ca 400 ungdomar på nytt blir arbetslösa. Från gymnasieskolan avgår vid vårterminens slut ca 530 ungdomar, av vilka flertalet kommer att söka arbete. Beträffande grundskolan kan man erfarenhetsmässigt beräkna att ca 20 % av årskullen inte söker sig till eller inte kommer in vid gymnasieskolan. Detta innebär att ca 160 ungdomar kommer att söka sig ut på arbetsmarknaden. Totalt kommer således ca 1 100 ungdomar att vara arbetssökande under våren och sommaren 1977. Om jag sedan nämner att av hela antalet arbetssökande under april 1977 var 60 % ungdomar under 24 år. Då blir totalsumman närmare 2 000 ungdomar.

Mot den här bakgrunden är det naturligt att man som gotlänning känner oro för framtiden, då antalet åldringar stiger och våra ungdomar inte kan få någon sysselsättning.

En viss tröst ser jag dock när nu näringsutskottet på sätt och vis behandlat vår motion välvilligt då man hänvisar till den inventering som Statsföretag fått riksdagens uppdrag att verkställa vad det gäller statliga industriprojekt som lämpar sig för lokalisering till Gotland och där man också väntar en slutredovisning omkring den 1 juni 1977. Det är f. ö. ett uppdrag som tillkom efter en motion från Gotlandsrepresentanterna vid föregående års riksmöte.

Det är möjligt att vad vi åsytar i vår motion – nämligen att få fram riskvilligt kapital som kan stimulera företag att nyskapa och utveckla verksamheter på Gotland till fromma för den arbetskraft som där finns – kan åstadkommas genom den hänvisning som utskottet har gjort. Utskottet har, och det skall erkännas, säkert handlat i bästa avsikt då man avslutningsvis vad gäller vår motion skriver: "Det bör kraftigt understrykas att det är angeläget att regeringen eftersträvar att de förslag som

nu är att vänta så snart som möjligt kan utmyнна i konkreta åtgärder för utveckling av det gotländska näringslivet.”

Nu återstår bara att regeringen visar samma goda vilja att förverkliga vad näringsutskottet uttalat till gagn för en region som för den närmaste framtiden har en dyster sysselsättningsprognos.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Näringspolitiken

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är en mörk bild som herr Nilsson i Visby tecknar av sitt hemlän. Och den är riktig, som vi gjort oss underkunniga om i utskottet. Vi har fullt klart för oss vilka oerhörda problem man har på Gotland med att skapa sysselsättning för ungdomen och vilka problem ökningen av antalet åldringar medför. När man i framtiden får ett ökat antal åldringar och ungdomen försvinner från ön, då kommer det att bli betydande svårigheter – om man inte får fram industriell sysselsättning som gör det möjligt att få de yngre att stanna kvar på Gotland.

Därför har vi i utskottet gjort den här skrivningen, där vi understryker vikten av att Statsföretag försöker placera någon form av industri på Gotland. Det behövs konkreta åtgärder.

Jag vill understryka att vi från utskottets sida är väldigt angelägna om att någonting händer på Gotland som ger mer av sysselsättning där.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! I motionen 1975/76:847 som behandlas i betänkandet – motionen väcktes f. ö. i januari månad 1976 och behandlas nu i maj månad 1977, vilket jag tycker är en i och för sig märklig handläggning – kräver jag och några medmotionärer att samhället, som har och måste ha ansvaret för sysselsättningen, och de anställda får en bättre insyn i och ett avgörande inflytande över företagsfusioner.

Vi kräver detta mot bakgrund av att flera uppmärksammade företagsfusioner under senare år har genomförts i vårt land. Dessa har varit av en sådan storleksordning att inte enbart enstaka kommuner berörts, utan hela landsändar. På detta vis har sysselsättningen för tusentals anställda påverkats.

Bara för några dagar sedan fick vi uppleva hur några personer – enligt uppgift sex stycken – beslutade om att Volvo och Saab skulle gå samman, ett beslut som direkt berör 100 000-tals människor och indirekt utvecklingen i hela vårt land.

Betecknande för samtliga större fusioner som genomförts är att samhällsorganen och de anställda ställts praktiskt taget helt utan möjligheter att påverka eller på annat sätt kontrollera vilka följder dylika fusioner får för utvecklingen och sysselsättningen i berörda regioner. Detta är givetvis helt otillfredsställande.

I Gävleborgs län har vi i högsta grad varit berörda av dessa fusioner och verkningarna av dem. Vi kan ta exemplet med AB Papyrus, ett företag i Skåne, som köpte upp Kopparfors AB, ett skogsföretag med huvudkontor i Ockelbo strax norr om Gävle. Vid ett sådant samgående

har man en känsla av att det mer är ägarintressena som styr än ansvaret för regionen och de anställda.

Min egen hemkommun, Söderhamn, är kanske speciellt berörd av mycket stora företagsfusioner som genomförts under senare år. Korsnäs förvärvade för ett antal år sedan Marma-Långrörs AB, som då var ett blomstrande skogsföretag med huvuddelen av sin verksamhet förlagd till Söderhamn. Då lämnades besked om att några större förändringar inte skulle genomföras. Men vad hände? Efter en kort tid försvann hela administrationen, och brädgården med ca 100 anställda lades ner år 1975. Framtiden för Marmaverkens Sulfatfabrik med ca 300 anställda är mycket oviss. Marmaverken, ett samhälle med ca 1 000 människor, är f. ö. helt beroende av fabriken. De produkter som framställdes i distriktet skeppades tidigare över hamnen. Detta har också helt upphört. Det är alltså hundratals människor som mist sin utkomst i kommunen på grund av Korsnäs köp av Marma-Långrör, trots de försäkringar som gjordes i samband med köpet.

En annan uppmärksammas fusion var när Stora Kopparberg köpte Bergvik och Ala, som också var ett blomstrande skogsföretag, tillika stor elproducent, med ca 3 000 anställda och med huvudkontor i Söderhamn. Även då försäkrade ledningen för Stora Kopparberg att några förändringar inte skulle ske annat än marginellt och att sysselsättningen för de anställda skulle tryggas. Vad har hänt? Praktiskt taget all skeppning av bolagets skogsprodukter har upphört. Detta drabbar kanske inte de anställda i bolaget, men det drabbar dem som är sysselsatta i hamnen.

Man har också krävt att få skära ner produktionen vid Ljusneindustrierna, där man bl. a. tillverkar board och plywood. Här har man krävt en rätt kraftig minskning av arbetsstyrkan. Ljusne är ett samhälle med ca 3 000 människor, som är helt beroende av att bolaget upprätthåller sin produktion. Det är givet att människorna i Ljusne är oroliga för sin framtid, när de får sådana besked.

Jag tycker dessutom att det är mycket märkligt att man vill minska en produktion som går ut på att vidareförädla skogsråvara. I andra sammanhang är vi ju överens om att vi skulle kunna skapa många nya arbetstillfällen i vårt land om vi i större utsträckning vidareförädlade vår skogsråvara. Vår nye industriminister, herr Åsling, har ju också helt nyligen deklarerat denna uppfattning – samtidigt som det här mycket stora skogsföretaget skär ned en produktion som innebär vidare förädling av just skogsråvara.

Herr talman! I ärlighetens namn skall jag väl erkänna att fusionen också har inneburit ett trettiotal nya jobb genom att träförsäljningen flyttats till kommunen.

Dessa två exempel visar i alla fall med all tydlighet att nuvarande förhållanden är klart otillfredsställande.

Den strukturomvandling som ibland är nödvändig måste ske under socialt acceptabla former, så att människorna kan garanteras arbete och samhällsservice. Ortens och hela regioners framtid får inte bestämmas

i slutna styrelserum ovanför huvudet på de anställda och samhället. Man kommer nämligen inte ifrån att i en marknadsekonomi är det inte om-tanken om de anställda som är den främsta drivkraften för företagen, utan det är den maximala vinsten. Detta finns det många exempel på i vårt land. Därför måste samhället ha det yttersta ansvaret för syssel-sättningen.

Med detta följer också att samhället och de anställda skall ha ett av-görande inflytande på bl. a. företagsfusioner.

Herr talman! Nu har utskottet avstyrkt motionen med hänvisning till konkurrensutredningens arbete. Men jag förutsätter att utredningen ar-betar snabbt. All erfarenhet visar att samhället och de anställda måste flytta fram sina positioner även i detta avseende, om vi skall kunna garantera människorna den sociala trygghet som ett arbete innebär.

I detta anförande instämde herr Gillström (s) och fru Normark (s).

Fru WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 30, som vi nu behand-lar, finns bland alla andra avstyrkta motioner en fempartimotion från Östergötland, som går ut på att ett produktutvecklingscentrum bör in-rättas i Linköping.

Motionen bygger på en utredning av en arbetsgrupp som tillsattes 1974 för bevakning av sysselsättningsfrågor i Linköping. Den utredningen är mycket noggrant gjord. Man går igenom bakgrunden till förslaget, vilken också redovisas i vår motion, redogör för behovet, talar om vilka resurser som redan finns i form av utrustning, personal och lokaler. Man redogör för vad det är meningen att produktutvecklingscentret skall göra, vilken organisation man tänkt sig, hur mycket ny personal som behöver an-ställas, vilka nya lokalytor som behövs, och till slut vad det skulle kosta och hur kostnaderna skulle fördelas mellan landstinget, kommunen och staten.

I Linköping finns universitet med teknisk fakultet, kontaktsekretariat, företagareförening, regionsjukhus som tillika är undervisningssjukhus, väg- och trafikinstitutet, statens kriminaltekniska laboratorium, statens geotekniska institut, Förenade fabriksverken, underhållssektorn, Försva-rets materielverk, och inte minst en avancerad industri med SAAB-SCANIA och STAL-LAVAL som de främsta exemplen.

Avsikten skulle vara att ta till vara idéer hos den enskilde uppfin-naren-företagaren och hjälpa till att föra fram dessa till marknadsmässiga produkter. Det skulle kunna ske utan att några större investeringar be-hövde göras. Man skulle i stället kunna utnyttja ledig kapacitet i redan befintlig utrustning. Man kan också se tillskapandet av ett produktut-vecklingscentrum i ett litet längre och vidare perspektiv. Det gäller då att bygga vidare på den utvecklingskapacitet och det teknologiska kun-nande som finns i regionen. På detta sätt skulle centret kunna bli den spjutspets in i framtidens industrisamhälle som vi talar om i motionen.

Kort sagt: I Linköping finns alltså behov redovisade och resurser lediga att använda. Vad som behövs är en relativt blygsam administration av detta.

Näringsutskottet hänvisar i sitt betänkande till att industriminister Åsling i december 1976 gett statens industriverk i uppdrag att utreda frågor om regional produktutvecklingservice till mindre och medelstora företag och enskilda uppfinnare. Utredningen skall ske i samarbete med styrelsen för teknisk utveckling.

I direktiven till utredningen säger industriministern bl. a.: "Det torde stå helt klart att det från samhällsekonomisk synvinkel är angeläget att stimulera utvecklingen av nya produkter. En sådan stimulans bör kunna leda till att ett antal nya sysselsättningstillfällen skapas samtidigt som förutsättningarna för en mer balanserad och stabil utveckling inom näringslivet förbättras." Om de utgångspunkter som bör gälla för utredningsarbetet säger industriministern vidare: "För det första bör stöd och utvecklingsinsatser inom produktutvecklingsområdet speciellt beakta de mindre och medelstora företagens samt enskilda uppfinnares behov. För det andra bör redan befintliga resurser på regional nivå i möjligaste mån utgöra basen för fortsatt utbyggnad. Därigenom kan en splittring av resurserna på regional nivå undvikas. --- För det tredje bör en eventuell uppbyggnad av specialistkompetens och teknisk utrustning för regional produktutvecklingservice ske i första hand i sådana regioner som kännetecknas av dels betydande industritätthet, dels begränsat utbud av extern teknisk utvecklingservice."

Jag tycker att alla dessa utgångspunkter när det gäller att förlägga ett produktutvecklingscentrum passar mycket bra in på Linköping som en lämplig plats.

Det är min förhoppning att den utredning som alltså nu tillsatts för att delvis också utreda vad som enligt min mening utretts av den grupp som under 1974 tillsattes för att utreda skall arbeta snabbt så att vi får en utredning som förhoppningsvis snart säger ja till den önskan vi motionärer på östgötabanken framfört i motionen 402.

Herr talman! Eftersom jag inser det meningslösa i att nu yrka bifall till vår motion har jag i dag inget annat yrkande än näringsutskottets.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Motionen 641 om villkoren för utländska etableringar och köp av svenska företag handlar bl. a. om att ge svenska staten en så stark förhandlingsposition att man, såvitt möjligt, kan neutralisera eller i vart fall minska det övertag som ett företag kan ha i kraft av sin multinationella karaktär. Med hänsyn till kammarens tid skall jag inte närmare gå in på motionen i övrigt.

Utskottet hänvisar motionen till den Eckerbergska utredningen. Det råder någon oklarhet kring denna hänvisning, och jag vore tacksam om utskottets ordförande kortfattat kunde skingra min osäkerhet på den här punkten.

Jan Bergqvist i Göteborg ställde en interpellation till industriministern för en knapp månad sedan om den Eckerbergiska utredningen bl. a. Han frågade herr Åsling varför utredningen fördröjts. Statsrådet Åsling svarade så här: "Jag skall svara på frågan varför vi skjutit på kontrollen av multinationella företag. Det är en något överraskande fråga, för herr Bergqvist måste rimligen vara underrättad om det internationella arbete som pågår och där Sverige spelar en mycket aktiv roll. Detta motiverar ju i hög grad att vi avvaktar utfallet av de internationella förhandlingar som bedrivs på det här området beträffande koder som skall reglera samhällets och staternas syn och verksamhet visavi de multinationella företagen."

Detta var alltså ett uttalande av statsrådet Åsling om den Eckerbergiska utredningen och hanteringen av den. Det här internationella arbetet befinner sig i början och kan kanske blir färdigt framemot 1979. Det var det besked som statsrådet Åsling gav för en knapp månad sedan.

Utskottet säger nu i betänkandet: "Utskottet vill för sin del framhålla att det är angeläget att de av motionärerna berörda problemen får en snabb lösning. Utskottet utgår från att det pågående utredningsarbetet" – det gäller den Eckerbergiska utredningen – "bedrivs med all möjlig skyndsamhet. Med hänvisning till vad här sagts avstyrker utskottet förslagen i de nu nämnda motionerna."

Är innebörden av utskottets uttalande att utskottet enhälligt har kört över industriministerns uppfattning sådan den redovisades här i kamraren för en knapp månad sedan? Kan jag räkna med att riksdagsbeslutet i dag innebär en uppmaning till den Eckerbergiska utredningen att snabbt ta upp och pröva de frågeställningar som redovisas i motionen?

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag vill gärna svara på herr Hellströms direkta fråga i det här sammanhanget. Utskottet har enhälligt undertecknat skrivningen i betänkandet, efter att ha tagit kontakter med industriverket, med utredningen osv., innebärande att vi förutsätter att de mycket angelägna problem som tas upp får en snabb lösning och att det pågående utredningsarbetet skall bedrivas med all möjlig skyndsamhet. Detta så mycket mer som betänkandet behandlar en motion, där man tar upp de internationella problem som skall utredas och som anges i det interpellationssvar herr Hellström citerade. Motionen är undertecknad av den nuvarande ekonomiministern och avstyrks av utskottet. Därför menar vi nog att frågan skall behandlas i enlighet med vårt förslag och inte på det sätt som herr Åsling angav.

Men om herr Andersson i Örebro har mindre tro på regeringen bör han svara för det. Jag har upplevt utskottets uppfattning i denna fråga som helt enhällig. Vi vill att frågan skall få en snabb lösning. Jag bygger mitt ställningstagande bl. a. på att det i regeringen finns en arbetsmarknadsminister, som väckt en ännu radikalare motion än herr Hellströms och som vi har behandlat i utskottet. Herr Ahlmark kräver där mycket stora åtgärder.

Dessutom har herr Ahlmark gått ut med ett uttalande i dagens – egentligen morgondagens – nummer av Veckans Affärer och aviserar där att man genom en lex Volvo skall skapa bättre möjligheter att kontrollera företagen. Han säger först:

”De informationssystem som finns i dag är otillräckliga när det rör sig om ett så stort företag som Volvo–Saab–Scania”. Han fortsätter senare på följande sätt: ”Men informationskyldigheten är här för begränsad och dessutom släpar den efter. --- Vid beslut i ett så dominerande företag som Volvo–Saab–Scania fordras en mer långtgående insyn och information än vad vi har i dag. Regeringen måste nog finna en lösning skräddarsydd för Volvo–Saab–Scania.”

Det är mycket långtgående utfästelser som Per Ahlmark här gör. Jag vill fråga herr Andersson i Örebro: Hade det inte varit ganska vettigt att ha haft en styrelserepresentant för staten i Volvo i samband med vad som nu skett i stället för att i efterhand hytta med näven och säga: Nu skall det bli någon ordning och reda.

Betraktar inte herr Andersson på samma sätt som jag herr Ahlmark som i viss mån en garant för att vi enhälligt kan svara ja på herr Hellströms fråga?

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! När det gäller herr Hellströms motion står ett enhälligt utskott bakom utskottets skrivning. Det behöver alltså inte råda något tvivel om utskottets uppfattning och det behövs inte några nya underskrifter för att klargöra detta. Vi står bakom skrivningen.

Den andra fråga som herr Svanberg tog upp var rätt intressant. Han hänvisade till vad Per Ahlmark sagt i Veckans Affärer och ställde till mig frågan: Hade det nu inte varit bra om ni hade haft en statlig representant i Volvos styrelse?

Nu finns det för all del en representant där, som står just herr Svanberg mycket nära. Han är inte tillsatt för att företräda staten. Men hur hade det varit, om vi hade haft en statlig representant i detta sammanhang? Vad skulle han ha gjort? Han hade ju suttit där som en gisslan, och det är väl rätt skönt att vi sluppit ha en sådan statlig representant.

Men jag håller med Per Ahlmark om att vi behöver få en speciell lösning för sådana här stora företagsfusioner, och för att man på ett tidigt stadium skall kunna öka den statliga insynen i fusionsprojekt av typen Volvo–Saab–Scania anser jag att regeringen bör ålägga det berörda företaget en primär förhandlingskyldighet gentemot staten. Det kan också vara motiverat att ha en speciell bestämmelse för den nya biljätten. Man kan tänka sig att staten tillsätter en revisor, som om så erfordras förlöjande följer företagets verksamhet. Det är ett tänkbart sätt.

I Holland har man enligt vad som uppgivits för mig en speciallag för Philips verksamhet i Holland. Det är här fråga om ett jätteföretag vars verksamhet berör hela landet.

Men jag delar den uppfattning som Per Ahlmark har fört fram i Veckans

Affärer. Jag har en avskrift av detta i min hand, och jag tyckte att det var lämpligt att herr Svanberg tog upp det. Jag kan bara understryka vad som där sägs.

Jag tror inte det hade varit bättre om vi hade haft en statlig representant i styrelsen som suttit där som gisslan. Det finns andra vägar att lösa informationsproblemet.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! När jag ställde den här frågan till herr Andersson i Örebro väntade jag mig inte något annat svar. Jag konstaterar att jag fick precis det svar jag hade föreställt mig. Allt vad Per Ahlmark gör är bra, säger herr Andersson. Självfallet instämmer jag i hans uttalanden. – Okej. Då vet vi det.

Men det förändrar inte saken. Det är ett lustigt resonemang som herr Andersson för när han säger: Vad hade vi haft för glädje av en statlig representant? Jag såg i tidningen att alla de statsråd som tillfrågades om fusionen svarade: Vi har inte vetat någonting; det här är en nyhet för oss. Det hade man inte behövt svara om man haft en statlig representant.

Att sedan herr Andersson betecknade alla partivänner till mig som representanter för staten är en liten fadäs som jag hoppas att han tar tillbaka. Att en person är socialdemokrat säger väl inte att han representerar staten!

Men det geniala skulle vara att tillsätta en revisor! Var snäll och förklara varför det är bättre att ha en revisor som granskar räkenskaperna i ett företag i efterhand än att ha en styrelserepresentant som är med och vet vad styrelsen beslutar och kan underrätta staten! Det är ju en logisk kullerbytta som inte liknar någonting!

Men egentligen är den här diskussionen meningslös. Herr Andersson uttryckte sitt hjärtas mening när han sade: Självfallet instämmer jag i allt vad Per Ahlmark har sagt. Det är resultatet av kvällen debatt.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! En revisor kan ju arbeta på olika sätt. Meningen är väl inte att han skulle komma i efterhand. Det finns ju möjligheter även för en revisor att delta i överläggningarna och de beslut som fattas och följa företagets utveckling. Självfallet måste en sådan revisor ha fullmakter som ger honom den rätta insynen i företaget.

Herr Svanberg ironiserar över att jag har den uppfattning som Per Ahlmark framför i Veckans Affärer. Det är inget märkligt i det. Vi har den principiella uppfattningen att statliga representanter inte är att rekommendera i de större företagens styrelser.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkanudet nr 30 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 134
Avstår - 11

Mom. 2 och 3 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 219 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen 1975/76:2126 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen 1975/76:888 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen 1975/76:888.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Näringspolitiken

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 11

Mom. 8-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 134
Avstår - 11

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Svanberg m. fl.

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

Meddelande om
frågor

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155

Nej - 134

Avstår - 11

Mom. 13-23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 18 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle näringsutskottets betänkanden nr 35 och 36, arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 26 och 27, skatteutskottets betänkande nr 46, jordbruksutskottets betänkande nr 23 samt näringsutskottets betänkande nr 37 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 19 Anmälades och bordlades

Socialutskottets betänkande

1976/77:29 med anledning av motioner om utbyggnad av hälso- och sjukvård, m. m.

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller Regional utveckling jämte motioner

1976/77:33 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 11 maj

1976/77:446 av herr Nilsson i Kristianstad (s) till herr kommunikationsministern om handikappanpassade personvagnar vid SJ:

Statens järnvägar har gjort en mycket stor beställning av personvagnar, som kommer att vara i drift under minst 40 år. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till herr kommunikationsministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att de nya vagnarna vid SJ skall få en sådan utformning som tillgodoser de handikappades behov enligt HAKO-utredningen?

1976/77:447 av herr *Ringaby* (m) till herr budgetministern om översvämningarna i Bergslagsområdet:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att hjälpa dem som drabbats av översvämningkatastrofen i Bergslagsområdet?

Avser regeringen att tillskapa någon form av katastroffond för framtida behov?

Nr 128

Onsdagen den
11 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:448 av fru *Dahl* (s) till fru utrikesministern om åtgärder mot avvisning av svenska medborgare som önskar besöka Polen:

Enligt vad som blivit bekant har det förekommit att ett stort antal personer som önskat besöka Polen avvisats vid gränsen eller på internationella flygplatser. Avvisningarna har riktat sig mot f. d. polska medborgare av judisk börd, vilka utvandrade till Sverige under perioden 1968–1971 och numera har svenskt medborgarskap. Det förefaller uppenbart att avvisningarna strider mot såväl 1974 års viseringsavtal mellan Sverige och Polen som mot Helsingforsavtalets anda. Mot bakgrund härav vill jag fråga fru utrikesministern:

Har regeringen uppmärksammat de polska myndigheternas handlingsätt?

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att hjälpa dessa svenska medborgare till rätta?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 18.28.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 11 maj

- Herr Andersson i Lycksele (s) 83, 90, 92
 " Andersson, Sivert, i Stockholm (s) 79
 " Andersson i Örebro (fp) 121, 127, 129, 131, 136, 137
 Fru André (c) 107, 109
 Herr Bergqvist, Holger, i Göteborg (fp) 61, 64
 " Berndtson (vpk) 13, 19, 21, 98, 101, 103
 " Björck i Nässjö (m) 22, 26, 27
 Fru Flodström (s) 32, 34
 Herr Gadd (s) 71, 75, 76, 79, 81
 " Gustafsson i Stenkyrka (c) 73, 75, 76
 " Gustavsson i Ängelholm (s) 40
 " Hellström (s) 134
 " Hovhammar (m) 124, 128, 129
 " Jansson (s) 46, 51, 52, 53, 103, 106, 107, 109, 110
 " Lindahl i Hamburgsund (fp) 28, 31, 32
 " Lorentzon i Ätran (m) 111
 " Lothigius (m) 100, 102, 103, 106, 107
 " Lövenborg (-) 37
 " Mundebo, budgetminister 80, 81
 " Nilsson i Kalmar (s) 126, 129
 " Nilsson i Visby (s) 130
 " Nordin (c) 15, 20, 22, 33, 34, 36
 " Pettersson i Malmö (s) 59, 64
 " Richardson (fp) 85, 91, 93
 " Rydén (m) 49, 52, 53, 54
 " Sträng (s) 60, 64, 65, 66, 67
 " Sundman (c) 89, 92, 94
 " Svanberg (s) 115, 124, 135, 137
 " Svensson i Eskilstuna (s) 9, 19, 21, 25, 26, 30, 31
 " Svensson i Malmö (vpk) 48, 51, 53, 119
 " Söderqvist (vpk) 57, 63
 " Söderström (m) 34, 37
 " af Ugglas (m) 65, 66
 " Wachtmeister i Staffanstorp (m) 76, 80
 Fru Wohlin-Andersson (c) 133
 Herr Östrand (s) 97, 101, 102, 131